van moskou naar tiflis

door

Roestam Effendi

1454 D82

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0234 1474

VAN MOSKOU NAAR TIFLIS

B 314128

ROESTAM EFFENDI

van Moskou naar Tiflis

Mijn reis door de nationale Sowjet-republieken van de Kaukasus

1937
UITGEVERIJ «PEGASUS», AMSTERDAM (Z.)

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

ROESTAM EFFENDI

Lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

I. HET DOEL VAN MIJN REIS

Towarisjtsji — Rostov — Towarisjtsji.

Het waren de enige woorden, die ik verstond. Ineens werd ik klaar wakker. Het daglicht deed me verschrikt naar de klok aan de wand kijken. Het was kwart over negen en mijn vliegtuig zou om 6 uur in de morgen vertrekken. In het wachtvertrek zag ik de brede, diepe, pluche fauteuils, waar de vorige nacht de wachtende medepassagiers zich zo heerlijk hadden neergevleid, leeg staan.

„Verd.... ik heb me deerlijk verslapen", mompelde ik in mezelf. In gedachten zag ik reeds de vele complicaties, welke uit dit voorval zouden kunnen voortspruiten. Het luchtverkeer in de Sowjet-Unie was zo druk bezet, dat men beslist zijn plaats in een vliegtuig drie, vier dagen te voren moest bespreken.

DE PILOTE

Een jonge vrouw, midden in het vertrek, die ik in mijn slaperige zenuwachtigheid eerst niet zag, en die blijkbaar met vergenoegde kalmte mijn nerveuse bewegingen volgde, lachte me slechts vriendelijk toe. Het kon ook zijn, dat ze me uitlachte, doch haar lach had in elk geval een prettige uitwerking op mijn nervositeit. Ze kalmeerde me in het Russisch, dat ik maar half verstond en zei, dat ik me niet ongerust behoefde te maken, wijl het vertrek van het vliegtuig voor Rostov wegens ongunstige weersgesteldheid een paar uren was uitgesteld.

„Goddank", riep ik in nuchter Hollands opgelucht uit. De jonge vrouw lachte weer.

„Uw vliegtuig vertrekt om tien uur precies. U hebt nog minstens drie kwartier de tijd", zei ze, op haar polshorloge kijkend.

„Dank U kameraad", antwoordde ik bijna automatisch, terwijl

ik bezig was te overwegen, welke waarde ik aan haar explicaties moest toekennen. Nu wil ik hier wel openhartig bekennen, dat, was mijn zegsvrouw niet in een dienstuniform gekleed geweest, ik er niet aan gedacht had, haar woorden ook maar één ogenblik te geloven, omdat ze me nog zo jong leek. Ik gaf haar niet meer dan 15 à 16 jaar.

Bij ons zou het niet mogelijk zijn, dat een meisje van die leeftijd reeds pilote was. Want dat was zij, te oordelen naar uniform en dienstpet.

„Maar waar zijn dan de andere passagiers voor Rostov?", vroeg ik de jonge pilote wantrouwend.

„In de gang", antwoordde ze. „U schijnt me niet te geloven. Gaat U zelf maar kijken. De anderen zijn aan het ontbijten. Moet U ook niet wat gaan gebruiken? Boven kunt U aan het buffet alles krijgen." Ze wees met haar vinger naar de tweede verdieping van het gebouw, en maakte tegelijk aanstalten het vertrek, dat feitelijk tot noodwachtkamer was ingericht, te verlaten. Ik was geheel verbluft. Haar zelfbewust optreden, het zeker zijn van haar autoritair gezag en tegelijk de prettige, kameraadschappelijke toon, die me haar autoriteit deed aanvaarden, sprak feitelijk meer dan de dode pilotenjas, die vorm moest geven aan haar gezag. Dit zelfbewustzijn, het zeker zijn van zichzelf, heb ik als een lofwaardige, algemene karaktertrek bij de tegenwoordige Russische jeugd kunnen waarnemen. In het bijzonder trad deze eigenschap bij het jonge vrouwelijke geslacht naar voren.

Ik heb in Nederland maar weinig piloten gekend en gezien. Ik kan niet zeggen, dat ze zo jong zijn als deze Russische vliegenierster. In elk geval, een meisje als pilote is bij ons nog een witte raaf.

Om zekerheid te krijgen wat haar persoon betreft, waagde ik haar in gebroken Russisch de vraag te stellen: „Kameraad, zijt ge niet een stewardes of zo?"

Tot mijn niet geringe verbazing hoorde ik haar in vlot Duits zeggen: „Aber nein, Genosse, ich bin doch eine Pilotin". Ik zweeg verlegen. Ik voelde een zelfverwijt opkomen.

„Schaden was?" deed zij direct op volgen, toen ze mijn verlegenheid bemerkte. Ik zeide haar, dat ze het me niet kwalijk

moest nemen, dat ik die vraag had gesteld, omdat er bij ons niet zoveel piloten en vliegeniers zijn, laat staan zulke jonge vrouwelijke piloten, als zij er een was. Toen was het haar beurt om verbaasd te zijn.

„Maar kameraad", merkte ze niet begrijpend op, „het is toch niet zo erg moeilijk om vliegenier te worden, net zo goed als je chauffeur of metselaar wordt. In mijn vorig bedrijf, de electrozawod „Stalin", leerden haast alle komsomolzen vliegen en parachute-springen. Ik ben ook een komzomolze", voegde ze er met trots aan toe.

„Ja, dat zegt U nu zo. Maar U vergeet, dat bij ons niet iedereen in de gelegenheid is, om b.v. een vliegeniers-opleiding te krijgen."

„Och, dat meent U toch niet in ernst?", vroeg ze, me wat ongelovig aankijkend. Ik heb meer van dergelijke gesprekken met de Russische jeugd gehad, die voor mij vaak pijnlijk waren. Het jonge geslacht in de Sowjet-Unie, opgegroeid in een andere sfeer dan de oude kapitalistische verhoudingen van het tsaristische Rusland, in andere omstandigheden en onder andere voorwaarden, welke door het nieuwe socialistische land zijn geschapen, het geslacht, dat niet de moeilijkheden, de levensarmoede en ellende der anderen zelf aan den lijve heeft ondervonden, schijnt de verschillende moeilijkheden in een niet-socialistisch land niet erg goed te kunnen beseffen. Wat wij als probleem zien, geldt voor de Russische jeugd nauwelijks als een moeilijk vraagstuk. Bij mijn aanraking met het opkomende geslacht in de Sowjet-Unie viel me de anti-these der twee werelden het meest op. Het jonge geslacht vormt in zijn denken, uitlatingen, doen en streven een volkomen andere wereld, die geen enkel aanrakingspunt met de oude meer heeft.

Ik legde haar uit, waarom het bij ons niet zo gemakkelijk gaat om piloot of vliegenier te worden en eindigde met de vraag, hoe oud ze feitelijk was.

„Over drie maanden ben ik precies achttien. En dan mag ik voor de wet voor het eerst vliegen, d.w.z. passagiers vliegen", verbeterde ze snel. „Vliegen heb ik al een jaar lang gedaan, want wij leren hier al heel jong vliegen, ziet U. Maar voor je achttien bent, mag je geen passagiers vliegen. Nu vlieg ik alleen als

tweede piloot."

Ik knikte en haalde mijn notitieboekje te voorschijn.

„Wat doet U?" zei de pilote lachend, „gaat U alles opschrijven, wat ik zeg?" Ik knikte opnieuw en keek haar vragend aan.

„Nou, dat kan me weinig schelen, dat moet U zelf maar weten. Wij jongeren leren wat graag vliegen. We stellen er een eer in en iedereen kan het leren, als hij wil. Op het ogenblik staat het aantal mannelijke vliegeniers ver boven dat van hun vrouwelijke collega's. Wacht maar, we zullen ze wel gauw inhalen en overtreffen!" verzekerde ze me met nadruk. De schittering in haar jeugdige ogen, waarin vaste overtuiging en zelfbewustzijn te lezen stonden, deed elke opkomende twijfel in me geheel verdwijnen.

„Dat moet ook", vervolgde ze. „Zoals U wel gemerkt zult hebben, gaat de luchtvaart-ontwikkeling in ons land met reuzenschreden vooruit. Als ik me niet vergis, dan was het aantal vliegtuigen in ons land einde vorig jaar 783% vergeleken bij dat van 1931. Natuurlijk was dat nog niets in vergelijking met wat we nu hebben. Volgend jaar zullen er nog meer vliegtuigen gebouwd worden. U moet vooral niet vergeten, dat onze „chamelot" ook voor de landbouw zijn bestemd."

Op dat ogenblik trad een oudere piloot het vertrek binnen, die ons vertelde, dat wij ons haasten moesten. De jonge pilote praatte nog even met hem in het Russisch, blijkbaar over mij en verdween achter de deur. Ook mijn tolk en begeleider kwam me waarschuwen, dat we ons gereed moesten maken.

Op de wandeling naar het veld, vertelde de andere piloot, die blijkbaar de leider van het vliegstation was, mij interessante dingen over het Russische vliegwezen, die voor een leek feitelijk niet van veel waarde waren. Op mijn vraag, hoe groot het luchttraject in de Sowjet-Unie was, antwoordde hij zeer welwillend. „Wat het luchtnet betreft, staat de Sowjet-Unie bovenaan. Buiten de lijn in het Poolgebied, bezaten we einde 1935 ruim 122.000 K.M. De U.S.A. had maar 77.650 K.M., daarop volgden Duitsland, Frankrijk en Engeland. Dit jaar is ons luchttraject weer met tienduizenden K.M. uitgebreid."

„Men zegt, dat U de grootste luchtvloot ter wereld bezit."

„Inderdaad en gelukkig ook!" lachte hij veelbetekenend. „Nog geen tien jaar geleden beschikte ons land slechts over een paar stuks van die verouderde modellen, die het tsaristische regiem ons had nagelaten. Nu maken wij ons vliegtuig zelf. We hebben onze eigen modellen en constructies, die tegen de buitenlandse „machines" kunnen concurreren. Gij zult U daarvan straks zelf kunnen overtuigen. Hoe snel de luchtvaart zich bij ons heeft ontwikkeld, laat U de stijging van het aantal vliegtuigen in de laatste vijf jaren zien. Daar staat Uw vliegtuig, gaat U maar die kant uit. Ik groet U, prettige reis, tot weerziens", riep hij me nog na en voegde zich bij het technisch personeel, dat op het veld stond.

In het toestel had mijn vriend en tolk reeds plaatsgenomen met nog vier andere medereizigers: een Amerikaanse toerist, een Duitser, een Engelse arts en een Russisch ingenieur.

WAT MIJ NAAR KAUKASIË TROK.

Ik moet zeggen, dat het mooie weer onze vlucht bijzonder begunstigde. Helder blauwe najaarshemel, met dunne verspreide wolken, bij een ongekende windstilte. Ons vliegtuig scheerde laag door de lucht, zodat de inzittende passagiers het landschap onder ons, tot in details konden onderscheiden. Terwijl ik het prachtige panorama, dat zich beneden ons ontrolde, met stijgende bewondering gadesloeg, dacht ik even aan het doel van mijn reis.

Mijn belangstelling, zoals van me te verwachten is, ging in de eerste plaats uit naar de vraag, hoe in dit land van het socialisme het ingewikkelde vraagstuk der nationaliteiten in de practijk is opgelost. Ik leg de nadruk op „in de practijk", want hier komt het toch tenslotte op aan en niet op dat, wat men op papier zo mooi heeft opgesteld. Men kan niet ontkennen, dat de kapitalistische verhoudingen tot nu toe niet in staat blijken te zijn, de antithese tussen de verschillende naties te doen verdwijnen. Het beklemmende vraagstuk der nationale minderheden, vormt nationaal en internationaal nog steeds een haard van nationale haat en onderdrukking. Er zijn heel wat theorieën opgebouwd en verkondigd, maar de nationale geschillen, de bron van voortdurende nationale

en internationale wrijvingen, zijn practisch er niet door uit de wereld geholpen.

Zelfs de welluidende fascinerende leuze der Grote Franse Revolutie: „Liberté, égalité, fraternité", (Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap), blijkt niet bij machte, de practische nationale onderdrukking van de ene volksgroep door de andere op te heffen. Geheel Europa is bezaaid met dergelijke staaltjes, om van de andere werelddelen maar te zwijgen. Internationale verdragen en heilige overeenkomsten ter regeling van nationale kwesties in de wereld hebben niet kunnen verhinderen, dat de ene natie zich verrijkt ten koste of ten nadele van anderen, die aan haar belangen worden opgeofferd of ondergeschikt gemaakt. Het „Verdrag van Wenen" heeft de staatkundige grenzen der „nationale" staten dwars door verschillende naties heengetrokken. Ook het „Verdrag van Versailles" is, van het nationaliteiten-standpunt bezien, een „monster van een historisch document". Het bewijst voor de zoveelste maal, dat de kapitalistische maatschappij niet in staat is het nationaliteiten-vraagstuk op redelijke wijze op te lossen, welke alle partijen en betrokken naties bevredigen kan. Wanneer het perspectief voor het vrije, democratische Europa er reeds zo wanhopig uitziet, hoe zal het dan wel met de massa der onderdrukte volkeren in de koloniën gesteld zijn?

Bij de millioenen onderdrukten in de koloniën rijst vanzelfsprekend de vraag op, of het probleem der nationale en koloniale onderdrukking inderdaad een onoplosbare moeilijkheid is, waarin zij berusten moeten. Millioenen harten immers vragen zich af, of dit vraagstuk werkelijk niet op een vredige en bevredigende wijze definitief tot oplossing kan worden gebracht, ten gunste van wederzijdse voordelen der betrokken naties. In het raam der huidige maatschappij-verhouding weten wij reeds, dat het onderhavige vraagstuk hun zeer weinig hoopvolle perspectieven biedt.

Ik geloof, dat het geen bevreemding wekt, dat de aandacht der nationale onderdrukten in heel de wereld de laatste tijd sterk is aangetrokken door de gebeurtenissen, de socialistische opbouw, de tegenslagen en de bereikte resultaten in het land der „proletarische dictatuur". De groeiende belangstelling is verklaarbaar en voor de hand liggend. Wat brengt de Russische

revolutie aan het Russische volk? Hoe worden de koloniale en nationale problemen door de socialistische gemeenschap opgelost? In de „Verklaring van de rechten van het werkende en uitgebuite Volk", door Lenin zelf opgesteld, werd het doel van de proletarische strijd omschreven als „de vernietiging van elke uitbuiting van mensen door mensen, de volledige opheffing der klassen-maatschappij".

De likwidatie van „de uitbuiting van mensen door mensen" raakt in het bijzonder de nationale en koloniale onderdrukking. Het betekent de opheffing van de koloniale verhoudingen, de onvoorwaardelijke erkenning van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren. Voor Rusland heeft dit een bijzondere betekenis, omdat het uitgebreide grondgebied van het oude tsarenrijk een reeks van koloniale gebieden omvatte en tal van uiteenlopende nationaliteiten, stammen en andere bevolkingsgroepen in zich herbergde. Welke vèrstrekkende gevolgen heeft de onvoorwaardelijke erkenning van het zelfbeschikkingsrecht met zich meegebracht in de practische uitvoering der dingen? Betekent het de versplintering en het uiteenvallen der onderdelen uit zijn groot geheel? Betekent het de verzwakking der betrokken naties, omdat de scheiding, de volledige gelijkstelling in rechten van de nationaliteiten en gebieden een harmonische, onderlinge samenwerking uit zou sluiten? Welke juridische, politieke en economische veranderingen in de oude verhoudingen zijn door de Russische omwenteling teweeg gebracht? Welke nieuwe perspectieven heeft de proletarische dictatuur voor de oude onderdrukte nationaliteiten en gebieden geopend en welke veranderingen en wijzigingen hebben zich in de onderlinge verhoudingen der naties voltrokken?

Het zijn deze levende problemen met nog talloze andere, die zich, bewust of onbewust, bij elken zoon en elke dochter van een onvrij volk moesten opdringen, en die mij er toe gedreven hebben de nationale gebieden van de Sowjet-Unie te bereizen, om me van de practische resultaten van de socialistische politiek te overtuigen. Ik wil hier openhartig bekennen, het gaat mij niet om de formele en theoretische thesen en abstracties, maar om de levende practijk, de concrete tastbare dingen, die men zelf ondervindt, ziet en controleren kan. Wat ik schrijf, wenst niet de pretentie te heb-

ben een academisch betoog te zijn, doch slechts de weergave te zijn van indrukken, gesprekken, gebeurtenissen van alle dag, die ik tijdens mijn rondreis in Kaukasië heb meegemaakt.

ROSTOV IN ZICHT.

Plotseling had mijn voorbuurman-medepassagier iets ontdekt. „Kijk, kijk, daar rechts voor!" schreeuwde hij zijn Amerikaansen medereiziger toe, die naast hem zat. Aller ogen keken in de aangewezen richting. Wij bespeurden een colonne laagvliegende kleine sprinkhaan-vliegtuigen, open model, in streng gelid voortzwevende boven een donkerbruin beploegde uitgestrektheid, waarvan de contouren in het vage verschiet verdwenen. Zulke uitgestrekte akkeroppervlakten heb ik meer in de Sowjet-Unie gezien. Het is een karakteristiek van de moderne Russische landbouw, het gevolg van de collectivisatie, die een eind heeft gemaakt aan de oneconomisch, tuinachtig ingedeelde bouwlandaspecten, zoals wij gewend zijn te zien in het lief, schilderachtig landje, dat Nederland heet. Zelfs het uiterlijk van de landbouw is een onmiskenbare uiting van de gemeenschapszin van het nieuwe socialistische leven, dat over het conservatieve, verouderde individualisme heen is gegroeid. Een kolchoz of sowchoz beslaat in de Sowjet-Unie honderden H.A. oppervlakten, zodat het werkelijk een lust is, om de tractoren over het akkerland te zien kruipen, zonder dat hun weg door slootjes, dammetjes of heggetjes tegengehouden wordt.

De Russische ingenieur, die naast me zat, vertelde ongevraagd, dat het zaaivliegtuigen waren. „Eén van zulke machines vervangt honderd à tweehonderd zaaiers. Dit is een zeer belangrijke factor, om onze landbouwproductie in ongekend snel tempo te verhogen", lichtte hij vriendelijk toe.

„Dit systeem heb ik ook in Canada zien toepassen, reeds een paar jaar geleden!", zei de Amerikaan op spottende toon.

„Ik geloof U wel, daarom kent U daar zoveel werklozen. Van deze plaag zijn we gelukkig bevrijd", hernam de Rus gevat.

„Zijn de Russische boeren er dan gelukkig mee?", vroeg de Amerikaan, zich tot den Rus wendend. „Dat is voor mij het allerbelangrijkste. Dat er gerationaliseerd is, zegt voor mij niets. Wat

voor belang heeft de Russische boer bij de intensivisering van de arbeid? De mechanisatie van de landbouw heeft voor den individuelen Canadesen boer geen heil gebracht."

„Uit zeer betrouwbare berichten in het buitenland is me verteld, dat in de Oekraïne, ondanks de schitterende, jaarlijkse oogsten, hongersnood heerst", vervolgde de Amerikaan, zonder den Rus tijd te gnunen tot antwoord.

„Men zegt ook, dat de mensen op het land onder dwang moeten werken ten behoeve van de Staat", sprong de Engelsman zijn Amerikaansen collega bij.

Ondertussen waren wij Rostov genaderd. Reeds uit de verte kon men zien, dat deze stad een belangrijk industrieel centrum in het Zuiden van Rusland is. De rokende schoorstenen, waaruit wolkachtige bruine, witte, blauwe en grijze rookkolommen omhoog stegen, getuigden van een land in volle actie. Lange kolen-, goederen-, vrachtwagentreinen, eindeloos lang, zag men her- en derwaarts schuiven. Het hele verkeer, zich samentrekkend op de stad, dat als een soort van spinnewebachtig net de verre omgeving met het centrum verbindt, met zijn uitgestrekte emplacementen, reusachtige kolenbergen in de verte, was één en al bedrijvigheid. Opvallend was ook de moderne planering der stad met haar rechte straten en strak getrokken boulevards, die meestal in goed onderhouden pleinen of plantsoenen uitlopen, wat bij mij de herinnering opriep aan de Franse rococostijl van de Parijse boulevards en Versailles' tuinen. Aan alles kon men merken, dat er hier ontzettend hard gebouwd werd. Het centrum van de oude stad was haast niet meer terug te vinden en verdronk in de moderne uitbouw van de voorsteden, waar Westerse bouwtrant en Oosterse smaak, naar de gunst van den architect dongen. Het was opvallend met hoeveel zorg aandacht scheen te zijn besteed aan het aanzien der parken en pleinen, doch niet hieraan alleen, maar ook aan de huiserfjes en tuinen. Het was een vreemd gezicht, te zien hoe een nog niet geheel voltooid gebouwencomplex reeds geheel bewoond was of een nog geheel ongekalkte en ongevensterde flatwoning te midden van goed verzorgde, bloeiende tuintjes of erfjes.

Ons vliegtuig cirkelde juist in een grote boog boven het

landingsterrein, even buiten de stad, iets Zuidelijker dan het militaire vliegterrein gelegen, toen de Engelsman zijn opmerking beëindigde. Op dat ogenblik steeg ons een vrolijk landelijk gezang tegemoet. Op het veld naast het vliegterrein bewogen zich groepsgewijze mannen en vrouwen, blijkbaar hun dagelijkse landarbeid verrichtend, die, naar het me toescheen, om beurten een solozang aanhieven, een soort van woord- en wederwoordspel der zingenden, telkens gevolgd door een machtig aanzwellend refrein der overigen.

Ik hoorde den Russischen ingenieur den Amerikaan vragen, of hij geloofde, dat die mensen ook onder dwang van de Staat zo vrolijk en blijmoedig hun arbeid moesten verrichten. Ik kon het antwoord van den Amerikaan niet goed verstaan, maar de Engelsman, die voor me liep uit te stappen, trok zijn schouders op van ongeloof.

De chef van het Rostovse vliegstation kwam ons melden, dat het weerbericht uit het Zuiden niet erg gunstig was. Bovendien zouden wij pas laat in de avond Mineralnye Wody, het eindpunt van onze vliegtocht, bereiken, waarom hij ons sterk afraadde, de reis diezelfde dag nog voort te zetten.

„U kunt allen vannacht hier blijven in ons hotel. Morgen vroeg gaat een machine naar Mineralnye Wody. Als U wilt, kunt U ook de reis met de trein voortzetten. Wij zullen in dit geval ons best doen, plaatsen voor U te krijgen in de eerstvolgende sneltrein. Die vertrekt over een uur of twee!", voegde hij er bij.

„Als U heden persé verder wilt vliegen, dan zullen wij wel een vliegtuig laten vertrekken", antwoordde de chef op het gemopper van den Amerikaan, „maar wij dragen de verantwoordelijkheid voor de mogelijke gevolgen niet."

Hij zeide het op een zeer vriendschappelijke, maar besliste toon.

Wat mij betrof, na een korte beraadslaging met mijn begeleider, besloot ik de reis diezelfde avond nog per trein voort te zetten en liet dit voornemen ook aan den chef mededelen. Een uur daarna arriveerden wij aan het centraalstation.

HET SOWJETSTATION LIJKT EEN PASSAR

Het grote nieuwe gebouw met zijn ruime hallen en wachtzalen, met zijn geweldige overkapping, was in één woord overvol. Geen plaats in de wachtzalen was onbezet. Velen zetten zich gemoedelijk op de grond neer, naast hun reiszakken, pakken, koffers, manden en alle andere denkbare reis-attributen, zonder zich om de verbaasde blikken van de vreemdelingen te bekommeren. De Rus voelt zich blijkbaar overal thuis. Enkelen suften van het lange wachten of gaapten van verveling, ja, ik zag er zelfs een paar bij, die lustig hardop snurkten. Kinderen, jonge en oude vrouwen, mannen en grijsaards, van allerlei typen en nationaliteiten, even fier en vrolijk, krioelden door elkaar als op een Indische passar. Wij baanden ons er met moeite een weg door en keken tervergeefs naar een vrije zitplaats uit.

In mijn „westerse" naïeveteit dacht ik, dat in de restaurants wellicht meer zitplaatsen zouden zijn te vinden. Ik zeide dit aan mijn gids en zo haastten wij ons naar de helverlichte en betrekkelijk luxueus ingerichte „stolowaja" (eetzaal) aan de andere zijde van het station. Het beeld, dat ik daar aantrof, was precies eender als in de hallen en wachtzalen. Geen tafel en geen stoel was onbezet, met dit verschil alleen, dat men hier geen knikkebollende, halfliggende, halfzittende gasten aantrof, doch lieden, die meestal in alle haast den inwendigen mens schenen te versterken. Bij sommige tafels stonden reeds anderen klaar, om de opengekomen plaatsen te bestormen.

Ik had de indruk in een geweldig groot „snelbuffet" beland te zijn. Wij moesten dus als de anderen, staan wachten tot er een stoel vrij zou komen. De heen en weer snellende kellners hadden blijkbaar geen oog voor de staande gasten. In elk geval, al hadden ze ons bespeurd, geen een van hen deed moeite, ons een zitplaats aan te bieden, om de eenvoudige reden, dat er geen enkele was! Een vreemdeling uit het Westen, die gewend is, op „zijn wenken bediend te worden", zou ongetwijfeld een ongewone indruk van de Russische stationsrestaurants hebben gekregen en de nalatigheid van de kellners waarschijnlijk in hun onverschilligheid of slechte

manieren hebben gezocht. In elk geval heb ik dit onverdiende verwijt vaak door buitenlandse toeristen in de Sowjet-Unie horen uitspreken. De meest sympathieke bezoekers aan de U.S.S.R., die ik gedurende mijn verblijf in dat land ontmoet en gesproken heb, lieten vaak hun enthousiasme voor het Nieuwe Land varen, omdat ze kleine moeilijkheden in het dagelijkse leven hadden ondervonden, moeilijkheden van de groei van een nieuwe maatschappij. Zou men de bouw van een huis moeten staken, omdat wij bij het beitelen een snede in de vinger hebben opgelopen of omdat een harde hamerslag op onze duim is terechtgekomen?

Intussen had ik volop gelegenheid mijn blik over de menigte te laten gaan. Men kon uiterlijk helemaal geen onderscheid maken tussen het „publiek in de hal" en „in de restauratiezaal". Ze waren allen even behoorlijk en net of even sjofel of slecht gekleed. Het stereotype onderscheid tussen derde-klassers en hogere klasse-reizigers, zoals wij dat in de kapitalistische landen gewend zijn, een onderscheid, dat men vaak van verre ruiken kan, trachtte ik hier tevergeefs te ontdekken. De blijkbaar voor ons begrip zo onmisbare uithangbordjes, die zo talrijk en opdringerig de aandacht der reizigers op onze stations trekken, als „Wachtkamers 1e en 2e klasse", „Verboden voor IIIe klassers", enz. enz., zag ik nergens op de Russische stations prijken. Iedere localiteit was blijkbaar voor iedereen toegankelijk, ongeacht zijn plaatsbewijs, zijn uiterlijke verschijning, zijn maatschappelijke positie of wat dan ook, waarop bij ons zo pijnlijk nauwgezet en telkens en overal gelet wordt. En zo deed ik een heel eigenaardige gewaarwording op, toen ik een onbehouwen plompe boer, gehuld in een vuilbruine schapenvacht, waaronder een vaalgrauwe jas half te zien was, met vervaarlijke, met modder bespatte „walinki's" (viltschoenen), een echten rekel van een Russischen boer dus, toen deze oude man zich ongegeneerd neerzette op een juist vrijgekomen stoel aan een keurig gedekt tafeltje, waaraan een net geklede officier, die een zeer beschaafde indruk maakte, zat te eten. Er was geen teken van misnoegen bij den officier te bespeuren over zijn nieuwen tafelbuurman, integendeel, met de meeste voorkomendheid, de Russische officieren eigen, onderhield hij zich met den boer, als met zijn besten kameraad. Naar de

uniform te oordelen, bekleedde de militair minstens de rang van eersten commandeur op de Russische vloot. Dit kleine tafereel heeft me in het begin echt ontroerd. Stelt U zich eens voor, dat een arme boer uit St. Anna Parochie in ons land het zich permitteerde aan dezelfde tafel te gaan zitten als onze schout-bijnacht of luitenant-kolonel of zoiets! Later raakte ook ik aan dergelijke tonelen gewend. In de Sowjet-Unie is dit een gewoon en alledaags verschijnsel, waar niemand zich druk over maakt.

De boer bleef mijn belangstelling boeien. Ik wist, dat de Russen zeer gezonde eters waren, maar wat ik op het Rostovse station zag, grensde aan het ongelooflijke. Ik zou het zelf niet willen geloven, indien ik niet in eigen persoon getuige was geweest, van hetgeen er plaats vond. Wat werkte deze goede man allemaal achter elkaar naar binnen! Eerst een groot bord soep bij wijze van inleiding, die hij spelenderwijze oplepelde. Terwijl hij zich met den commandeur op ongedwongen wijze onderhield, knabbelde hij aan de sneedjes brood, die naar Russische gewoonte op het tafeltje lagen. Ondertussen werd hem een flinke schaal „salad" voorgezet en een fles rode Georgische wijn ontkurkt. Daarop volgde een schaal garnalen met iets bijbehorends, wat ik niet thuis kon brengen. Waarschijnlijk omdat hij al het brood, dat op tafel lag, ongemerkt had opgegeten, haalde de man uit zijn reiskoffertje een in krantenpapier gewikkeld groot stuk zwart boerenbrood te voorschijn, legde het kalm voor zich neer en liet het bij grote brokken kalm in zijn mond verdwijnen. In die tussentijd bleek de eerste wijnfles al geen druppel meer te bevatten en liet hij een tweede aanrukken. En tot mijn niet geringe verbazing schreeuwde hij den kellner nog na hem nog een portie „schnitzel" met „kapoesta" (koolgerecht) te brengen. Het scheen, dat de man in een buitengewoon goede stemming verkeerde, die op zijn eetlust ontegenzeggelijk een wonderlijke invloed uitoefende. Ook de commandeur had groot plezier in zijn tafelgenoot. Nauwelijks was hij met zijn vleesgerecht klaar, of hij bestelde een portie ommelet en een flinke schaal fruit. Ik deelde mijn reisgenoot mijn verbazing over 's mans eetcapaciteit mede, die van mijn verbazing echter niets begreep.

„De Russen zijn goede en gezonde eters", verklaarde mijn

reisgids. ,,Kijk maar om U heen, aan de verschillende tafels. Er wordt hier flink gegeten. Tien of twaalf jaar geleden in de periode van het economische herstel, had het Russische volk heel wat moeten ontberen. En nu de socialistische opbouw zijn eerste resultaten heeft afgeworpen, waarom zou men dan zijn vroegere schade niet inhalen?", voegde hij er lachend aan toe.

„Bovendien verdient de boer thans in de kolchozen vaak zeer veel, zodat men zich gemakkelijk de weelde van zich zat te eten kan veroorloven. Wat doet men hier anders met zijn roebels? Opsparen doet hier haast niemand, omdat ook niemand bevreesd behoeft te zijn voor de dag van morgen! Men behoeft in de Sowjet-Unie niet bang te zijn, dat men op zijn oude dag zonder pensioen of staatsverzorging aan de dijk wordt gezet. De voortdurende zenuwslopende angst, die een arbeider of andere werker in de kapitalistische landen vervolgt, dat hij morgen of overmorgen uit het productieapparaat zal worden geslingerd, kennen wij hier niet."

Inderdaad, zo is het in Sowjet-Rusland. Wie werken wil, kan overal arbeid naar zijn gading vinden. En het ligt in ieders vermogen zijn inkomen naar zijn behoeften te verhogen. Gedurende mijn verdere reis heb ik me in het practische leven hiervan kunnen overtuigen!

DE PROFESSOR IN DE TREIN

Onze trein, die ons naar Mineralnye Wody zou brengen, zette zich in beweging. In de coupé had ik met een zeeman en een geoloog kennis gemaakt. De eerste was met verlof en reisde naar Bakoe, de laatste, een intelligente man van bij de veertig, had „Ordsjonikidse" tot plaats van bestemming. Achter zo'n eenvoudig geklede man, die zich in niets van de gewone arbeiders-reizigers onderscheidde, had in onze verhoudingen wellicht niemand een professor in de geologie gezocht. Het reizen in de Russische trein was nog niet van grote gemakken voorzien. In vele gevallen moest men zich nog met de oude ongemakken behelpen. De zeer lange Russische trajecten, waarover soms dagen achter elkaar gereden wordt, stellen vanzelfsprekend heel andere eisen aan de

inrichting van de Russische spoorwagens. In het algemeen genomen wordt er nog veel „liggend" gereisd. Voor velen kan dit heel wat ongemak betekenen. Een mopperaar zou dit gemakkelijk tot het object van zijn critiek kunnen kiezen.

Heeft men echter vrede kunnen sluiten met deze, voor den buitenlandsen toerist wat ongewone onprettigheden, dan heeft een Russische reis een aparte bekoring, die het reizen in de Sowjet-Unie juist zo buitengewoon aantrekkelijk maakt. De vriendelijke toeschietelijkheid, de ongedwongen beleefdheid en de kameraadschappelijke behulpzaamheid van de reizenden onder en tegenover elkaar, vindt men nergens in zulk een mate als in het land der proletarische dictatuur. Men raakt hier al heel gauw met elkaar bekend. Men volhardt niet, zoals zo vaak bij ons het geval is, in zijn stijve ongenaakbare houding tegenover elkander, alsof men stilzwijgend aan elkaar te verstaan wil geven, dat de ander feitelijk niet in zijn coupé thuishoort. Men gaat niet zijn medereizigers met wantrouwende blikken afmeten, om dan, met een soort van gemaakte onverschilligheid, zich in een hoek achter een krant te verbergen, doch de Rus probeert de eerste de beste gelegenheid te grijpen, om met zijn medereizigers kennis te maken. Misschien hangt dit ook samen met de maatschappelijke geestesgesteldheid van de Russische bevolking, die zich door de likwidatie van de maatschappelijke klassen, meer als een grote familie beschouwt. Misschien vindt deze toeschietelijkheid onder de Russische werkers haar grond in het ontbreken van een sterk in stand gehouden individualisme, van het onbewuste gevoel der bedreigde eigen-ik-belangen. Het was waarschijnlijk deze omstandigheid, die een sfeer van kameraadschap en vertrouwelijkheid schiep tussen mij en den professor. Ik vertelde hem, dat ik voornemens was, de Kaukasische republieken te bereizen, teneinde de ontwikkeling dezer gebieden van nabij te leren kennen.

„Inderdaad, U hebt geen slechte keuze gedaan. Kaukasië biedt U vele interessante dingen, ik zou haast zeggen op elk gebied, waarin U maar belang kunt stellen."

„Het Kaukasische bergland was vroeger een kolonie van het tsaristische Rusland. En thans telt het drie zelfstandige republieken. Het interesseert mij in het bijzonder hoe de volkeren dezer

drie Staten zich thans tot elkaar en tot het Russische volk verhouden", zei ik.

„Natuurlijk is dat voor U van groot belang in verband met de perspectieven van Uw land, dat, als ik mij niet vergis, een Nederlandse kolonie is, nietwaar?"

Ik knikte bevestigend.

„Uit de aard van mijn werkzaamheden — ik leid hier sedert vijf jaren een uitgebreid geologisch onderzoek — heb ik het bergland naar alle kanten bereisd. Ik ken dit land en zijn volk heel goed en zal U heel veel kunnen vertellen. Maar het is beter, dat U uw onderzoek ter plaatse zelf doet."

„Bent U zelf geen Kaukasiër?", vroeg ik belangstellend.

„Neen, ik ben in het Noorden van het oude Rusland geboren, in Riga."

De geleerde vertelde me, dat hij feitelijk tot de „oude garde" der Russische ingenieurs behoorde, het seminarium van het oude St. Petersburg had bezocht en verder zijn studie op de Universiteit te Moskou had beëindigd. Vóór en tijdens de revolutie had hij weinig belangstelling voor politiek en hij had tijdens de burgeroorlogen de wijk naar Engeland genomen. Eerst in het buitenland kwam hij met de politiek in aanraking en rijpte bij hem de overtuiging, dat wetenschap en politiek niet van elkaar te scheiden zijn.

„Ik voelde het toen als een misdaad tegenover het Russische volk, dat ik mij voordien afzijdig had gehouden van de strijd van zoveel hongerende millioenen", sprak de geleerde man bijna tot zichzelf.

„In 1922 keerde ik naar het nieuwe Rusland terug en van die tijd af werk ik met volle energie en toewijding aan de socialistische opbouw op het wetenschappelijke front."

„Kunt U mij misschien enkele bijzonderheden van het land vertellen?"

„Het land is van geologisch standpunt bezien buitengewoon interessant. Het is bijzonder rijk aan mineralen, ertsen en allerlei steen- en marmersoorten van zeer zeldzame waarden en kwaliteiten. Het door ons ingestelde geologisch en mineralogisch onderzoek bracht verrassende mineralen, waarvan men vroeger

de aanwezigheid niet eens vermoedde, aan het licht, die voor de ontwikkeling van het land van onschatbare waarde zijn. Velen worden thans reeds geëxploiteerd. Doch U zult wel weinig belangstelling hebben voor onze geologische en mineralogische ontdekkingen."

„Integendeel, vertelt U maar verder", weerlegde ik zijn bewering „Mijn land is eveneens rijk aan delfstoffen, weet U."

„Zijn ze dan geëxploiteerd?", vroeg mijn tolk en reisbegeleider.

„Jawel, maar slechts voor een deel", antwoordde ik.

„Zegt U maar gerust voor slechts een heel klein deel", verbeterde de geleerde mijn antwoord.

„Want zo is het immers in alle koloniale landen. Men doet wellicht zelfs geen ernstige moeite, het land te exploiteren! Zo was het ook met het Kaukasische bergland. De Russische tsaren en andere overheersers van de Kaukasische volkeren gaven niets om de ontwikkeling van hun wingewesten. Uit vrees, dat de veroverde gebieden het oude, grote Russische Rijk voorbij zouden streven, was de politiek van de Russische tsaren in die oude tijd gericht op het tegengaan en belemmeren der normale ontwikkeling der onderdrukte gebieden en nationaliteiten. Indien wij in Rusland nog de oude kapitalistische verhoudingen hadden, dan zou het Kaukasische bergland zijn gebleven, zoals het was. Ik zei U, dat dit land uit zeer verschillend oogpunt zeer interessant is."

KAUKASIË – EEN OUD CULTUURLAND.

De man had gelijk. Het was niet zonder reden, dat ik dit gedeelte van de Sowjet-Unie als terrein van mijn onderzoek had gekozen. Kaukasië, een zeer oud cultuurland met Erzeroem als centraalpunt, gelegen tussen twee zeeën: de Zwarte Zee en de Kaspische Zee, dat tegelijkertijd het Aziatische en Europese werelddeel van elkaar scheidt, alzo van oudsher de natuurlijke kruis- en knooppunten vormend van de handels- en cultuurwegen van de Aziatische beschavingscentra in die dagen naar West-Europa en omgekeerd, heeft een zeer bewogen geschiedenis. Kaukasië had bovendien een grote strategische betekenis. Wie dit

bergland beheerste, was tegelijkertijd meester van de economische wegen, aldus van de economische bronnen in die dagen. Van Erzeroem uit liep de karavaanweg via Bagdad naar de Perzische Golf en verder naar het Verre Oosten. Een andere verkeersader voerde naar Istanboel aan de Bosperus om zich hier te vertakken in de Zuidelijke en de Noordelijke richting, d.w.z. de eerste ging over zee via Venetië of Spanje naar West-Europa, de andere bereikte via de Krim en Warskhau de Oost-Zee-landen. Van Erzeroem ging ook de grote handelsweg via Tiflis naar de Kaspische Zee, die de verbinding vormde tussen het beschaafde werelddeel en het donkere Midden-Azië.

Het was deze strategische ligging van het land, die de bron was van voortdurende oorlogen tussen de machtige buurstaten. De belangen van de Perzische Emirs en de Turkse Sultans werden door de eeuwen heen op de rug van de Kaukasische volkeren met afwisselende successen voor de betrokkenen uitgevochten. Tiflis was ook een zeer sterke vesting, die om beurten in de handen van de vreemde rovers viel. De eeuwige oorlogen tussen de opvolgende vazallen der Perzische of Turkse heersers hadden de economische en culturele ontwikkeling van het land tegengehouden en zelfs teruggedrongen. Tot vóór de komst der Russen stond het Oostelijke gedeelte van Kaukasië, dat ongeveer het tegenwoordige Armenië, Azerbeidzjan en Oostelijk Georgië omvatte, onder directe of indirecte invloed der Perzen en kon het Westelijke gedeelte als wingewest worden beschouwd van de Krim, die een Turkse kolonie was. De Russen verschenen pas in het midden van de 18e eeuw op het Kaukasische strijdtoneel. Zij waren voornamelijk door de geweldige rijkdommen van het land aangetrokken.

Hoe was de sociale en economische structuur van het land vóór en bij de komst van de Russische veroveraars? Er heerste het meest achterlijke, meest chaotische feodalisme, dat men zich maar denken kan. Het hoogste gezag heette door een leenheer te zijn uitgeoefend, de een of andere roverhoofdman, die zich als zodanig wist te doen erkennen en die elk ogenblik vreesde door een concurrent te worden weggejaagd. De leenheer, die in naam wel den Sjah van Perzië of den Sultan van Turkije als wereld-

heerser erkende, naar gelang van wat voor hem het voordeligst was, steunde, ter versterking van zijn macht, op een aantal leenmannen, die de feitelijke heersers en brandschatters van het land waren. Ze beoorloogden elkaar op een afschuwelijke wijze, plunderden en beroofden de arme boeren, roeiden vaak de overwonnenen meedogenloos uit, zonder dat de Chan of de leenheer het verhinderen kon. Op hun beurt hadden deze leenmannen een reeks van adellijken onder zich, die zich als onbeperkte potentaten tegenover de dorpelingen, boeren, handwerkers, kleine handelaren, slaven enz., gedroegen, die zij uitbuitten en exploiteerden. Er waren grote graduele verschillen onder de adellijken. Maar ook de boerenstand was sterk gedifferentieerd. Zo had men in die dagen kleine boeren, leenboeren, landloze boeren, lijfeigenen en slaven. Het lot van de lijfeigenen en slaven was natuurlijk het verschrikkelijkst. De meest wrede, denkbare lijfstraffen werden op hen toegepast, tien maal onmenselijker dan men in het middeleeuwse Europa ooit heeft gekend. Een stuk vee genoot betere behandeling dan een slaaf. De Krim was in die tijd het middelpunt van de slavenhandel uit Kaukasië.

De adellijken, echte hereboeren en landbezitters, roofden de beste gronden van den boer, joegen hem naar onvruchtbare streken of in het gebergte, in onherbergzame oorden, waar hij vaak aarde naar de rotsige hoogten moest meeslepen, om er wat op te planten en ze verplichtten hem tot het opbrengen van zware belastingen. Het feodalisme, waarmee zich het Aziatische barbarisme van de wreedste soort verbonden had, versplinterde het Kaukasische volk in kleine groepen en stammen, die elkaar eeuwige haat toedroegen. Alleen in tijden van gevaar konden de Kaukasiërs zich ook wel eens eendrachtig verenigen, om een krachtige weerstand aan den buitenlandsen vijand te bieden. Dit had zelfs Peter de Grote in zijn wilde veroveringsdrang moeten ondervinden.

OUD-RUSSISCHE KOLONIALE POLITIEK.

Het oude, tsaristische Rusland, zoals de geschiedenis het vertelt, onderhield sedert 1586 vriendschappelijke betrekkingen met de

opeenvolgende Kaukasische vorsten. Eerst in 1722 vatte Peter de Grote het plan op, zijn rijk naar het Zuiden uit te breiden. Een geweldig leger van 60.000 man trok het land vanuit het Noorden binnen. De kuststrook langs de Kaspische Zee werd weliswaar veroverd, doch toen ontwikkelden de Kaukakasiërs zulk een hardnekkig en hevig verzet, dat Peter de Grote zijn half vernietigd, half gedemoraliseerd leger, dat tot op minder dan een derde was geslonken, onverrichterzake naar Rusland moest terugroepen. De groots opgezette veroveringstocht van den tsaar aller Russen was dus bij de eerste kennismaking met het krijgshaftige Kaukasische volk op een totale mislukking uitgelopen.

Maar de koloniale geschiedenis van andere landen leert, dat koloniale veroveringen niet alleen en uitsluitend behoeven te geschieden langs de weg van het blote geweld. Diplomatie, list, huichelachtigheid, omkoperij, verraad, corrumperingsmethodes, e.a., hebben in de koloniale politiek vaak hetzelfde en misschien ook beter effect, dan de kracht der wapenen. Ze werden ook met succes door de machthebbers van het tsaristische Rusland toegepast.

In de eerste jaren na de mislukte rooftocht van de beste generaals van Peter de Grote, beijverde Rusland zich de vriendschap en sympathie der Kaukasische Chans, Sultans en andere feodale machthebbers te verwerven. De adellijken en vorsten uit het machtige Georgië, Goeria, Azerbeidzjan, Dagestan, Abchasië e.a., werden met vriendschaps- en eerbetuigen door den tsaar aller Russen overladen. Men verleende hen ridderorden en titels, welke bij de Russische bojaren in die dagen in zwang en hoge aanzien waren, waar de Kaukasische feodalen zeer op prijs stelden. Als dank voor de „grootmoedigheid des almachtigen tsaars" verplichtten de Kaukasische adellijken zich tot „eeuwige trouw" aan hun Russischen weldoener. „De barbaren van het Zuiden", zoals de Kaukasiërs in de mond van de keizerlijke hovelingen heetten, moesten naar Moskou en Petersburg worden uitgenodigd, waar zij met de Russische beschaving en cultuur, met de praal en pracht van het exotische hofleven van de Russische vorsten kennis maakten. En de Kaukasische feodalen wedijverden in

de gunst van de Russische heersers te komen en verwekten afgunst en haat onder elkaar. Zo werd de feodale klasse van het krijgshaftige volk van Georgië, Osetië, e.a. ongemerkt in het tsaristische onderdrukkingsapparaat ingeschakeld, en de vrije vorsten en Chans van Kaukasië tot vazallen en sociale steunpunten van het tsarisme in het land verlaagd. De pogingen om de Kaukasische volkeren tot het Christendom te bekeren, waarbij het gebruikmaken van dwang- en terreurmaatregelen schering en inslag was en de Russificatie-politiek in het land, vormden een onderdeel van de veroveringstocht van de Russische geest en invloed.

Opstandige Chans en vorsten vielen in ongenade en andere leden van de feodale klasse werden op het zadel geholpen en met de beste en vruchtbaarste gronden door den tsaar begiftigd, ten koste van de boerenbevolking. Om van de „goede trouw" en „aanhankelijkheid" der nieuwe vazallen en gunstelingen verzekerd te zijn, stelde men het z.g. „vestigingssysteem" in, d.w.z. de Russische heersers gingen langzamerhand over tot het bouwen van kleine vestingwerken of citadellen op stratetigsche punten in het land, om de opstandige boeren te bedwingen. De Kaukasische adellijken waren daarbij verplicht hun zonen aan de militaire commando's der plaatselijke citadellen af te staan „in dienst van Zijne Majesteit, den Almachtigen Tsaar". En de verblindende eer, aan zulk een dienstneming verbonden, verhulde vaak het wezenlijke karakter van dit instituut als gijzelingssysteem, dat de jonge stamhouders van de Kaukasische adel als vrije gevangenen in de vesting hield, om opstandige vaders of weinig toeschietelijke familieleden in bedwang te houden. De geraffineerdheid der Russische koloniale roofpolitiek liet als vanzelfsprekend niet na, de bestaande verschillen en tegenstellingen tussen de Kaukasische volkeren ten gunste van de belangen der kolonisators te benutten. De Russische overheersers waren haast ongeëvenaarde meesters in het hanteren van de dirigeerstok der nationale oorlogen, het uitspelen van de Kaukasische stammen tegenover elkaar, het verdelen en versplinteren der nationale krachten om aldus op een gemakkelijke manier een krachtig en eensgezind verzet onmogelijk te maken. Toen later het Russische leger in het land verscheen, was de overwinning der koloniale

veroveraars van te voren voorbereid en verzekerd. Desniettemin had het ruim een eeuw geduurd, voordat heel Kaukasië, het in die dagen haast ontoegankelijke bergland, onder de onbetwiste heerschappij van het oude tsaristische Rusland kwam. De verovering, onder Peter de Grote begonnen, kreeg pas onder de regering van Alexander III (1845—1894) haar voltooiing! In vier etappe's had Rusland de krijgshaftige volkeren van Kaukasië onder zijn heerschappij gebracht. Tussen 1763 en 1801 werden Nogaitjië, Georgië en Osetië veroverd. In de tweede etappe ging het om de verovering van Abchasië, Kabardië, Nachitsjewan en Armenië, welke in 1829 was geëindigd. Dertig jaren later vielen Swanetië en Tsjetsnia. Pas in het jaar 1864 gaven de Tjerkessen hun laatste weerstand op.

Het laat zich aanzien, dat de economische toestand van de Kaukasische bevolking onder het tsaristische regiem onbeschrijfelijk slecht was. Rusland was in vergelijking met West-Europa reeds achterlijk in vele opzichten. Het was feitelijk een kolonie in economische en financiële zin van het West-Europees kapitaal, waarvan de tsaar en de andere Russische machthebbers de hoeders van de koloniale uitbuiting waren. De Russische koloniën behoorden dan ook tot de achterlijkste delen van het land. Zelfs in de laatste jaren vóór de revolutie leefden in de Kaukasische bergen nog Nomaden-volksstammen en holbewoners, die oorspronkelijk uit de lagere velden voor de knoet, moordlust en brandstichtingen van de Russische vandalisten naar de hogere ongenaakbare berghoogten waren gevlucht, voortgejaagd door de wrede en alles vernielende kozakken-horden van den tsaar. De z.g. vrije boeren hokten in donkere leemhutten, die nog te slecht waren voor een veestal. Als het leven van de gegoede boeren reeds door dit beeld is gekarakteriseerd, dan behoeft men zich niet meer af te vragen, hoe en in wat voor ellende de landloze boeren, lijfeigenen en het gehele onderdrukte Kaukasische volk moesten leven.

In het Moskouse Nationaliteiten-museum en in het museum te Tiflis heeft men het leven der onderdrukte volkeren in de Russische koloniën natuurgetrouw in vele beelden weergegeven en gedurende mijn reis heb ik mij van de juistheid dezer voor-

stelling door allerlei waarnemingen en gesprekken met oude mensen kunnen overtuigen. Ik geloof, dat ik niet overdrijf, wanneer ik zeg, dat het ellendigste leven van den armsten Javaan, die ik ooit heb gezien, nog menselijk was vergeleken bij dàt leven.

De geschiedenis van de Kaukasische volkeren is dan ook rijk aan heroïsche boerenopstanden tegen den vreemden geweldenaar. In Kachetië braken in 1804, 1812, 1828, 1887 en 1894 grote volksopstanden uit, die telkens weer bloedig onderdrukt werden. De Mingrelia's waren in 20 jaren tijd vier maal tegen den tsaar opgestaan (1857—1876). In Osetië vonden in 1809, 1824, 1830 en 1840 geweldige boerenopstanden plaats, evenals in Goerië, Abchasië, Swanetië, Kartalinië, Emiretië, e.a. Alleen in Georgië zijn er meer dan vijftig grote boerenbewegingen geweest, die de tsaristische heerschappij in Kaukasië menig critiek moment hebben bezorgd. Aan moed en vrijheidszin ontbrak het deze volkeren niet, wel aan organisatie en eensgezindheid der beweging. De volksopstanden der boeren waren onsamenhangend en van elkaar gescheiden, die vaak vreemd en ook vijandig tegenover elkaar stonden, waardoor de kracht van de actie verzwakt en gebroken was om den geweldenaar uit het land te jagen.

II. IN DE BERG-REPUBLIEK KABARDINO-BALKARIË

Het lag in mijn bedoeling van Mineralnye-Wody de reis naar Bakoe voort te zetten. De geweldige ontwikkeling van deze plaats als centrum van de petroleum-industrie, waarvan ik zoveel gehoord en gelezen had, moest de belangstelling van een Indonesiër, wiens land niet gespeend blijft van rijke oliebronnen, allicht in de eerste plaats trekken. Na mijn onderhoud met den geoloog, veranderde ik van gedachte en namen we in Mineralnye-Wody de trein naar Naltsjiek, de hoofdstad van de autonome socialistische Sowjet-Republiek Kabardino-Balkarië in Transkaukasië. Men vertelde mij, dat in die dagen juist het 15-jarig bestaan van de autonome republiek gevierd werd. Mijn geleerde mede-

reiziger raadde mij ten sterkste aan, de viering bij te wonen, omdat hij het volk in de streek zeer goed kende en er voor mij wellicht interessante dingen te zien en te ervaren waren.

Ik dankte hem voor deze welmenende raad en nam in Mineralnye Wody afscheid van hem, terwijl hij me op het laatste moment nog toeriep, in Ordzjonikidse te komen.

WAT IK IN DE HOOFDSTAD NALTSJIEK ZAG.

Wij kwamen 's avonds te Naltsjiek aan. De koude, reine berglucht verraadde de hoge ligging van de plaats en wel op de Noordelijke helling van het Grote Kaukasische gebergte. Er was niet veel bijzonders van de stad te vertellen. Een kleine onbeduidende plaats in de bergen, waar de regering van de autonome republiek Kabardino-Balkarië is gevestigd. Het transport was nog primitief.

Een open tweewielig vehikel, dat nauwelijks de naam van wagen kon verdienen, bracht ons, krakend en knerpend over de hobbelige straatweg, waar het zware plompe wiel soms een kwart meter in de modderige grond zakte, veilig naar het enige hotel ter plaatse. Het was een vrij grote en modern ingerichte logeergelegenheid en tot mijn niet geringe verbazing ontdekte ik in de restauratiezaal een behoorlijk bezette jazz-band. Het hotel was tjokvol, alle kamers waren bezet, merendeels door vacantiegangers uit de grote Russische industrie-centra, die in Naltsjiek rust en ontspanning zochten. Doch velen kwamen ook voor genezing, daar er in de buurt mineraalbronnen waren. Het was aan de tact en overredingskracht van mijn reisgenoot te danken en door de sympathieke bemiddeling van den directeur, dat men ons een kamer gaf, die uitzicht had op een prachtig aangelegd wandelpark, waarachter zich in de verte de blauwe contouren der met sneeuw bedekte bergkam schilderachtig aftekenden.

Overdag kreeg men een betere indruk van de stad. De hoofdstraat en de voornaamste straten waren zelfs geasphalteerd. De woonhuizen waren gerestaureerd en de witgekalkte gevels maakten een frisse en heldere indruk. Nieuwe woningen zag ik er niet veel, hoewel de snelle toename der stad me zo iets deed verwachten.

„Wij hebben hier ook met onze woningproblemen te kampen", vertelde de secretaris van het stadsrayon me. „Natuurlijk niet in die mate als in Moskou", voegde hij er lachend bij. „Naltsjiek telde in 1926 nog maar 12.900 inwoners, thans hebben wij er 39.100."

„Dat is in 10 jaar tijds verdriedubbeld", zei ik.

„Zo is het. Tot nu toe houdt onze woningbouw geen gelijke tred met de toename der stadsbevolking. Eerst bouwen wij onze scholen, internaten, openbare gebouwen en hospitalen en dan pas de woningen."

Ik heb een paar kolossale, nieuwe schoolgebouwen gezien, waarvan de moderne bouwstijl en inrichting een scherp contrast vormden met de oude kleine woonhuizen in de omgeving. Het waren gebouwen van drie verdiepingen, met ruime hallen en brede trappen, grote, lichte en luchtige localiteiten, scholen, die tussen de 700 en 800 schoolbanken herbergden. Elke klas telde niet meer dan 40 leerlingen. Van buiten maakte de onderwijsinrichting de indruk van een departements- of bankgebouw te zijn, zo groot en kolossaal had men ze gemaakt. Men kon zien, dat het uit ruime beurs was bekostigd. Wat dit laatste betreft heb ik in de nationale republieken mogen constateren, dat de plaatselijke autoriteiten geld noch moeite sparen, om de culturele behoeften van het volk zo goed en zo ruim mogelijk te bevredigen. De leuze van de Sowjet-regering: „Alles voor het Kind!" werd in al de gebieden, waar ik geweest ben, met bewonderens- en eerbiedwaardige enthousiaste ijver en toewijding verwezenlijkt.

De voorzitter van het stadscomité, bij ons te vergelijken met een wethouder, een jonge man nog, die ik op minder dan 25 jaar schatte, en die zo vriendelijk was, mij bij de bezichtiging van de stad te vergezellen, verklaarde met voldoening en niet te miskennen trots, dat die scholen binnen een tijd van 4 maanden waren gebouwd.

„Wij zijn nu met drie nieuwe andere gebouwen bezig en hopen over twee maanden ermee klaar te zijn!"

„Hoeveel schoolgaande kinderen hebt U hier?", liet ik hem mijn tolk vragen.

„Ja, ziet U, wij zijn nog niet zo lang begonnen met onze

schoolorganisatie", verontschuldigde hij zich. „Het aantal schoolgaande kinderen, tussen het zesde en veertiende levensjaar, bedraagt dit jaar zes- à zevenduizend, d.w.z. bijna alle kinderen van onze stad genieten nu het volksonderwijs. In 1920, het jaar vóór de vestiging van onze autonome onafhankelijkheid, was in heel Naltsjiek maar één onderwijsinrichting, waar alleen in het Russisch werd geleerd. Het was voor de kinderen van de rijken. De dorpsjeugd genoot geen onderwijs. Onder het oude tsaristische regiem had ik b.v. nooit gelegenheid gehad om te leren. Mijn vader was maar een dorpssmid en dus mocht ik niet op school gaan."

„U wilt toch niet zeggen, dat U analphabeet bent?", vroeg ik hem schertsend.

„Neen, gelukkig niet, maar wij leven nu ook niet in het oude Rijk", lachte hij met triomfantelijke stemverheffing. „Zoals ik U zei, wij hebben onze uiterste best gedaan, maar ja, Naltsjiek is niet Moskou. Wij moeten hier met nog zeer primitieve krachten werken. Architecten, bouwingenieurs en geschoolde bouwarbeiders zijn hier nog niet zo talrijk."

Ik wist niet erg goed, wat ik van deze verontschuldiging moest denken. Ironie of bescheidenheid van den man? Want de architectuur van de onderwijsinrichtingen, die ik gezien had, deed eerder aan deskundigheid denken.

„De stroom van leergrage kinderen uit de dorpen en de kolchozen in de omgeving zwelt voortdurend aan. In het begin, b.v. zes of acht jaar geleden, kostte het ons heel wat moeite, om de dorpsjeugd naar school te krijgen. Dit veranderde toen wij de actie tegen het analfabetisme onder de ouderen krachtig aanpakten. Het ging, dit moet ik U zeggen, niet zonder moeilijkheden. Het was een taaie en volhardende arbeid, die veel geduld en tact van de partij eiste. In 1920 was in de stad nauwelijks 15% alfabeet, in het gehele gebied op zijn hoogst 5 à 6%. In het vorige jaar is het analfabetisme voor het grootste gedeelte gelikwideerd: 80 tot 84% der Karbadinische en Balkasche bevolking kan nu lezen en schrijven. Ons plan schrijft voor, dit jaar de laatste restjes van het analfabetendom volledig op te heffen."

„Hoeveel inwoners telt de autonome republiek?", vroeg ik belangstellend.

„Ik ken het juiste getal niet, doch zeker niet minder dan 360.000 zielen."

„Hoe kon men dan het analfabetisme hier zo snel likwideren? Het komt me haast ongelooflijk voor. Bij ons kost het eeuwen, voordat wij een paar pct. meer aan alfabeten hebben kunnen kweken".

HET ANALPHABETISME.

„Aanvankelijk richtten wij z.g.. schoolbrigades op, voornamelijk samengesteld uit de beste leden van de komsomols, die zich ten doel stelden, de mensen in hun woning op te zoeken en met hen het nut van te kunnen lezen en schrijven te bespreken. Men organiseerde cursussen in de stad of in de dorpen, waar de mensen gratis les kregen. Vele van de ouderen schenen zich in het begin te schamen om naar zo'n cursus te gaan; in zo'n geval kwamen de leden der schoolbrigade bij hen thuis. Naast deze openbare cursussen, welke door de overheid zelf zijn georganiseerd, bestaan in de kolchozen en boerendorpen nog talloze schoolcirkels, gevormd uit en door de bevolking ter plaatse zelf.

Een ieder, die straks het alfabetisme onder de knie heeft, neemt uit dankbaarheid de vrijwillige verplichting op zich, anderen te leren. Zo werkt dit systeem als een sneeuwbal. Vooral de socialistische wedstrijden onder de verschillende schoolbrigades is een krachtige stimulans geweest in de bestrijding van het analfabetisme bij ons.

„Werd dit geheel en al overgelaten aan het initiatief en enthousiasme van de bevolking zelve?" vroeg ik twijfelend.

„Neen, natuurlijk niet. Zonder een krachtige ondersteuning van de overheid zou het resultaat niet zo groot zijn geweest", verzekerde hij met beslistheid.

„En die bestond in .... ?"

„Die bestond in het aanschaffen en verstrekken van de materiële middelen. De mensen krijgen niet alleen de lessen gratis, maar ook de leermiddelen worden hun kosteloos verstrekt!", verklaarde de man.

„Hoe staat het straks met de leer-brigades, cirkels en cursussen, als het analfabetisme volledig is opgeheven?"

„De organisatie blijft natuurlijk in tact. De ervaring heeft ons getoond, dat zodra de mensen lezen en schrijven kunnen, hun culturele behoeften zich ook vergroten. De weetgierigheid van den mens wordt er als het ware door geprikkeld. Ze willen nog meer weten op allerlei gebied van de wetenschap. De avond-cursussen en de leercirkels hebben zich geleidelijk aan de veranderde behoeften van het volk aangepast. Op de cursussen en studiecirkels der volwassenen wordt thans meer en meer aan vakstudie gedaan, waar men zich in de verschillende onderdelen der wetenschap kan bekwamen. De landbouw-wetenschap trekt hier de meeste belangstelling. Het komt de kolchosniki zeer ten goede."

„Indien het U interesseert, kunnen wij een dier cursussen bijwonen", nodigde hij me uit.

„Zeker, als ik daarvoor nog tijd heb", zei ik beleefd. „Maar mag ik U nog een vraag stellen? Zei U niet, dat de stroom van leergrage kinderen naar Naltsjiek voortdurend aangroeit?"

„Inderdaad", knikte hij.

„Zou ik hieruit kunnen opmaken, dat in de dorpen of op het land geen scholen, althans weinig scholen, zijn?"

„Niet precies", antwoordde hij, „bij ons heeft haast ieder kolchoz reeds zijn eigen onderwijsinrichting. De meesten zijn door de kolchozboeren zelf georganiseerd en worden in stand gehouden op kosten van de kolchoz, zonder subsidie van de staat. Er zijn kolchozen, die zo rijk zijn, dat zij hun scholen eenvoudig als paleizen bouwen en de beste onderwijzers voor hun kinderen nemen. Er zijn echter nog dorpen, waar de collectivisatie van de landbouw nog niet helemaal is doorgedrongen. Daar kent men nog den individuelen boer, als in de oude tijd, al is het aantal geringer geworden. Daar hebben zij niet zulke onderwijsinrichtingen en de schoolorganisatie is er vaak nog gebrekkig. In zulke gevallen gaan de kinderen vaak in Naltsjiek op school. Bovendien zijn er nog altijd kolchozniki, die hun kinderen in de stad laten leren, omdat ze van mening zijn, dat hier beter onderwijs gegeven wordt."

Ik heb in Naltsjiek een internaat bezocht, voor ongeveer 200

kinderen der kolchozboeren uit de omgeving. Men had een oud pakhuis gerestaureerd en omgebouwd in een internaat. Men zag aan alles met welke moeilijkheden de overheid nog te kampen had. Voor dit doel had men oude kribben of ijzeren ledikanten uit alle delen van de republiek opgespoord en toen, zo goed en zo kwaad als het ging, er slaapgelegenheden van geïmproviseerd. Het ontbrak nergens aan goede wil, doch de dingen kunnen niet zo maar uit de grond gestampt worden.

„Wij hebben drie maanden geleden al nieuwe bedden besteld, maar helaas, voorlopig moeten wij ons nog behelpen", verklaarde de leider van bedoeld internaat ietwat verlegen. Inderdaad, ondanks de geweldige vooruitgang der Russische lichte industrie, bleef de productie nog altijd ten achter bij de wonderlijke ontwikkeling der maatschappelijke behoeften.

Dit is het merkwaardige verschijnsel in het land der Sowjets, dat de productie nimmer de behoefte overtreft en overtreffen kan, nu de koopkracht der massa niet meer aan de meerwaarde is vastgeketend. „Het vraagstuk der overproductie", vertelde een kenner der Sowjet-financiën, Prof. Dr. M. Bronski, docent aan het Wetenschappelijke Instituut der Communistische Academie, in een onderhoud met mij te Moskou, „kan zich bij onze planmatige socialistische economie niet voordoen. Overproductie wordt niet in de eerste plaats bepaald door het kwantum van het geproduceerde, maar door de aanwezige koopkracht der massa. De behoefte van den mens is in haar wezen niet slechts verscheiden ,maar ook onbeperkt. De mens heeft nu misschien behoefte aan een paar schoenen, maar als deze behoefte zich ongeremd kan ontplooien, dan zullen er millioenen zijn, die meer dan zes paar schoenen willen hebben. Daarom kan in een socialistische economie de productie, hoe hoog zij ook opgevoerd mocht zijn, nimmer de behoeftevraag overtreffen, omdat onze loonpolitiek gericht is op de maximale opvoering der koopkracht, die niet van het behoefte-element afhankelijk is."

Het practische voorbeeld was mij in Naltsjiek door de beddenbestelling geïllustreerd. Het geld speelde hier geen rol. Bovenbedoeld internaat kreeg voor het jaar 1936 van de overheid niet minder dan 600.000 Rb. aan subsidie.

De ontzaggelijke ontwikkeling der Sowjet-industrie, die sprongsgewijze vooruitgaat, bleek nog niet in staat te zijn, de vraag naar de artikelen te bevredigen. Aan hoeveel internaten in de Sowjet-Unie moet de industrie dan ook niet leveren? Dit zijn moeilijkheden van de groei, waarmede elk nieuw leven gepaard gaat.

HET NATIONALITEITEN-VRAAGSTUK.

De vorming van de autonome republiek Kabardino-Balkarië, evenals die van alle andere republieken, berust volkomen op het nationaliteitsprincipe. De Sowjet-macht streeft er naar, iedere nationaliteit, iedere volksgroep zichzelf te laten besturen. In de kapitalistische wereld worden de zwakkere naties tegen hun wil in uit elkaar gehaald, gevoegd en gegroepeerd bij andere naties, naar gelang de behoefte der grote staten het eist. De grenzen der nationale staten in Europa lopen eerder parallel aan de contouren der economische belangensferen der kapitalistische groeperingen, die zich als nationale heersers of machten hebben geconsolideerd, dan aan de feitelijke natuurlijke omlijning der nationale eenheden.

In de U.S.S.R. lopen de staatkundige grenzen der nationale socialistische republieken geheel volgens de natuurlijke afbakening der verschillende nationaliteiten. Zo ziet men b.v., dat de Autonome Socialistische Sowjet-Republiek Nachitsjewan, die tot de Socialistische Sowjet-republiek van Azerbeidzjan behoort, door het Armenische gebied van het andere Tjoerkische gebied gescheiden. De reden daarvan ligt in de volle vrijheid der nationaliteiten, om zich bij de een of andere nationale groep aan te sluiten. Dat de Nachitsjewaners de aansluiting bij de Tjoerken boven die bij de Armeniërs prefereerden, hoewel ze geografisch en economisch eerder bij de laatsten behoorden, lag in de traditie, geschiedenis en gemeenschappelijke strijd tussen de Nachitsjewaners en de Tjoerken in vroegere tijden. Ik noem dit slechts als illustratie, dat de indeling der Sowjet-republieken in haar onderdelen niet een willekeurige daad is geweest, maar een zuivere weerspiegeling van de nationale eenheid en verlangens der betrokken groepen, gebaseerd op het volle zelfbeschikkingsrecht der volkeren. In de

kapitalistische landen worden de nationaliteiten door de wilsbeschikking van de grote mogendheden door elkaar gehaspeld en tot een „nationale staat" samengebracht. In de Donau- en Balkanstaten krioelt het van dergelijke voorbeelden.

Maar om terug te komen op de Autonome Socialistische Republiek Kabardino-Balkarië, de naam zegt het al, dat de republiek bewoond wordt door de beide genoemde nationale groepen, de Kabardiniërs en Balkariërs. Russen zijn er ook, als nakomelingen van de vroegere Russische emigranten en heersers, die zich vooral in Naltsjiek concentreren. Er werd me verteld, dat nauwelijks 15 jaar geleden de verschillende bevolkingsgroepen in dat gebied streng gescheiden en uiterst vijandig tegenover elkaar leefden. Een Kabardiniër rook, bij wijze van spreken, al van verre wie al dan niet zijn stamgenoot was. De typische nationale dracht accentueerde het uiterlijke nationale onderscheid in de maatschappelijke omgang. De nationale zeden verzetten zich b.v. tegen het dragen van Kabardinische nationale kleding door den Balkariër, op straffe van uit het stam- of nationaal verband te worden gestoten. Voor de Russen had men een apart nationaal scheldwoord, dat tussen het begrip „barbaar" en „beest" moest staan. In Naltsjiek had men toen zelfs twee openbare markten, waar de afzonderlijke groep haar inkopen deed.

In de voortdurende geschillen tussen de verschillende groepen, speelde ook het godsdienstig element een belangrijke rol. Straatgevechten en massale botsingen, waarin nationale vete's moesten worden uitgevochten, vormden het toneel van alle dag. Deze vete's dateerden natuurlijk uit de oude tijd, in de strijd om het bestaan.

Men weet niet erg veel van de historie van de Kabardiniërs en Balkariërs. Ongetwijfeld waren de Kabardiniërs de autochthonen van het land. De Balkariërs kwamen omstreeks het begin van de XIIIe eeuw, als nakomelingen van de legerhorden van Djingiz Chan, de Aziatische wereldveroveraar, die zijn macht via Boechara en Samarkand in Kaukasië uitbreidde en tot de rivier de Dnjepr. De Kabardiniërs werden uitgemoord en onderdrukt door de nieuwe bewoners en een eeuwige strijd tussen de beide nationaliteiten ontbrandde in onverzoenlijke hevigheid. De oor-

logsgevangenen werden aan weerszijden als slaven behandeld of verkocht op de Krimse slavenmarkt. Van beschaving was weinig sprake; het waren voornamelijk half-nomadische herdersvolken, die elkaar om het karige bestaan beoorloogden. De komst der Russische overheersers bracht geen verandering in het leven der Kabardiniërs en Balkariërs. De barbaarse onderdrukking door de Russische kozakken bracht de Kabardiniërs en Balkariërs wel dichter bij elkaar, maar hun gemeenschappelijke strijd tegen de nieuwe indringers was niet van die aard, dat zij hun onderlinge oude vetes vergaten. Bovendien wisten de Russen hun bestrijders zo handig tegen elkaar uit te spelen, dat eensgezindheid onderde onderdrukten niet te verwachten was.

In het land regeerde een kleine feodale groep, aan wier hoofd de „Psi" stond. De eigenaardige zede van het land verbood den „Psi" b.v. zijn eigen zoon te zien vóór hij zestien jaar was. Gedurende die tijd werd de verzorging van de kinderen toevertrouwd aan een „Atalik", een geestelijke, die voor de opvoeding der eventuele toekomstige „Psi" verantwoordelijk was. Op deze wijze hadden de geestelijken een grote invloed op de gang van zaken in het land. De rest waren slaven, lijfeigenen en onderdrukten. Tussen de feodale klasse en de onderdrukte bevolking in was een soort van „middenklasse", de toema's. Deze toema's waren de natuurlijke kinderen uit een verbintenis van een feodale heer met een slavin.

Het bovenstaande hoorde ik zowel van den leider van het „Instituut voor wetenschappelijk onderzoek naar de historische en folklorische waarden", te Naltsjiek, als van de eenvoudige nog primitieve boeren in de omgeving. Ik heb mijn speciale aandacht hieraan geschonken, omdat soortgelijke vetes en geschillen in mijn land (Indonesië) geen ongewone dingen zijn.

In de stad Naltsjiek zelve heb ik van deze oude tegenstellingen niets meer kunnen bespeuren. De nationale drachten, die de onderscheiden groepen zo typisch markeerden, zijn van de straat verdwenen. Uit de kleding zou een vreemdeling nooit kunnen afleiden, dat men met verschillende nationaliteiten te doen had. De schilderachtig bonte gewaden der vrouwen maakten meer en meer plaats voor de eenvoudige Westerse „rok en jumper". Het

is me gebleken, dat niet alleen de uiterlijke antithese tussen de Kabardiniërs en Balkariërs niet meer bestond, maar dat ook de omgang tussen de groepen geen sporen van de oude vetes meer liet zien.

Tegen de avond placht het in het stadspark van jonge mensen te wemelen. De ouderen groepten op de smalle banken tot een gezellige kout. Dartelende Kabardinische jonge maagden stoeiden of flirten lustig en vrijelijk met jonge vrolijke Balkariërs, zonder dat er iemand aanstoot aan nam. Slechts aan de taal die ze spraken, bemerkte mijn gids, dat zij tot verschillende nationaliteiten behoorden.

„Moest in mijn jeugd niet gebeuren", merkte een oude Balkarische vrouw op, die zelf nog geen afstand van de sluier had gedaan, tot mijn gids wendend, „dat je gearmd op straat liep."

„Vindt U dat erg van de tegenwoordige jeugd?", liet ik haar vragen.

„Och, ik wou dat ik jong was. U moet weten, ik ga bijna elke middag in dit park zitten om naar onze kinderen te kijken. Ik ben trots op de vrijheid van onze jeugd. O, kameraad, ik geniet deze jeugdige blijmoedigheid mee, frank en vrij als ze is." Terwijl ze dat zei, nam ze ongemerkt haar sluier weg en schoof hem onder haar zitvlak, half verlegen, omdat ze zag, dat ik met vragende blikken naar de sluier had gekeken.

In de dorpen en kolchozen behield men nog de oude nationale dracht, die de man zulk een krijgshaftig, maar tevens somber uiterlijk gaf en de vrouw er zo schilderachtig, bontgekleurd deed uitzien. Maar de toon van kameraadschap, de broederlijke omgang onder de verschillende nationaliteiten, de volledige afwezigheid van afgunst, nijd of haat in blikken, woordspelingen of gebaren, had mijn aanvankelijke twijfel overwonnen. Deze waarneming gold — laat ik dit hier nadrukkelijk verklaren — niet alleen voor deze nationale groepen in de autonome republiek Kabardinië-Balkarië, doch voor alle nationaliteiten in de door mij bereisde Kaukasische Republieken. Het gezegde van Stalin, dat „de politiek der Bolsjewisten de politiek der vriendschap is tussen de volkeren van ons land", scheen door het volk in de ganse Unie volledig te zijn begrepen. Deze politiek is werkelijk

bloed en leven van de Sowjet-burgers geworden. Zelfs de meest critische mensen, die onbevooroordeeld tegenover de dingen staan, moeten wel een stille ontroering ervaren bij het zien van deze wonderlijke successen van de politiek der Sowjets.

Men zou zich deerlijk vergissen, indien men dacht, dat de bolsjewistische nationale politiek moet leiden tot unificatie, tot „gelijkmakerij" der nationale behoeften. Integendeel, het geval is, dat de politiek der Sowjets er juist toe leidt, het karakteristieke van het nationale leven, de bijzondere eigenaardigheden van de nationale cultuur, zeden en gewoonten te doen eerbiedigen, te ontwikkelen en te verrijken, wat ik bij verschillende gelegenheden en op vele plaatsen persoonlijk heb mogen constateren. Met de oude russificatie-politiek van het tsarisme is voor goed gebroken. Vroeger was Russisch de verplichte taal in de scholen. De leerboeken, de wetenschappelijke werken en de hele verdere literatuur werden uitsluitend in de Russische taal uitgegeven. Russisch was dan ook de spreektaal der beschaafde kringen. Hoe anders is het thans geworden.

De nationale groepen hebben nu hun eigen scholen met de eigen moedertaal. De leerboeken op alle gebieden der theoretische wetenschap zijn reeds in de eigen nationale taal uitgegeven. Russisch wordt in de verschillende nationale onderwijsinrichtingen alleen als vak geleerd en wel facultatief. Echter uit practisch oogpunt leren velen in de nationale gebieden Russisch, omdat dit de hulptaal is geworden tussen de nationaliteiten onderling. Een Tjoerk, die b.v. een Armeniër niet verstaat, zoekt zijn heil in een Russische conversatie.

NATIONALE KADERS.

Tegenover de oude Russificeringspolitiek in de vroeger onderdrukte gebieden, staat, als ik het zo zeggen mag, de zelfontwikkelingspolitiek, d.w.z. het aankweken van de eigen nationale kaders. Hiervan heb ik me ook in deze kleine autonome republiek kunnen overtuigen. Zo verzekerde de stadsrayonssecretaris mij, dat in de Kabardino-Balkarische republiek, elke Rus of iedereen van een andere nationaliteit een openbare functie kan en mag

bekleden, zonder dat op ras of bloed, op huidskleur of land van afkomst wordt gelet, onder de beperkende voorwaarde echter, dat de persoon de taal van het land kent en spreekt. Met deze straffe bepaling denkt men een tweeledig doel te bereiken. Ten eerste, dat de niet-inheemse krachten, die in het land hun emplooi vonden, niet los zouden komen te staan van de gevoels- en denksfeer van het inheemse volk, ten tweede, om de vorming der eigen nationale kaders te stimuleren en te bevorderen. Men kan over de kwaliteit der uit de grond gestampte kaders wellicht zeer verschillend oordelen, maar voor zulke uiterst primitieve volkeren en meest achterlijke gebieden van het oude Rusland, is dit de enige manier, om zich snel op cultureel niveau te verheffen. Met de kwantiteit zal ook de kwaliteit wel komen. Hoe snel het intellectuele en culturele peil van het volk onder het Sowjet-systeem gestegen is, hiervan geeft ons het volgende cijfer enigszins een flauw idee. Nog in 1920 verscheen nauwelijks één krant in het gehele gebied der autonome republiek. Tijdens mijn verblijf in Naltsjiek liet men mij drie goed verzorgde dagbladen zien, welke in het Russisch, Kabardinisch en Balkarisch verschenen. Elk blad had een oplaag van 13.000 exemplaren. Volgens de verzekering van den directeur van het in het Russisch verschijnende dagblad, zou men gerust 15.000 kunnen drukken, maar door de beperkte levering van papier was men nog aan een zekere limiet gebonden.

In het „Instituut voor wetenschappelijk onderzoek" werkt een staf van geleerden, folkloristen en geschiedkundige vorsers. Dit Instituut houdt zich bezig met het verzamelen, vastleggen van alle historische gegevens, zowel van materiële als geestelijke waarden, die betrekking hebben op de oude volkscultuur. Men had b.v. het nationale epos, de volkssagen en vertellingen, de heldendichten van het nationale verleden, die tot dusver slechts door mondelinge overleveringen, van geslacht op geslacht zijn bewaard gebleven, getrouwelijk op schrift gesteld, om deze onschatbare nationale waarden aan de vergetelheid te ontrukken. Ik heb dan ook een heel interessante middag in dit instituut doorgebracht, luisterend naar het klagend-melodieus fluitspel van een ouden Balkariër, omringd door zeven andere stamgenoten,

die aandachtig naar de zangerige vertelling van hun kameraad luisterden, als controleerden zij de juistheid of de zuiverheid van elk woord van den verteller, die afwisselend op zijn klein, primitief rieten fluitje speelde en zong, nu eens op medelijden-wekkende, dan weer op uitdagend-woeste of op klagelijk liefelijke toon. Dit gezang deed me denken aan de Minangkabause eposzangers op de lange avonden of aan de klaagliederen der karrevoerders op de eenzame bergpaden van de Merapi of Singgelang.

„Deze acht boeren zijn de oudste en beste epos-zangers in ons gehele gebied", verklaarde de directeur van 't Instituut mij. „Ze waren vroeger herders en hebben in hun hele leven niets anders gedaan, dan voor het volk epossen zingen of heldensagen van de oude Balkariërs vertellen. Die daar zingt, is misschien de beste van allen. Hij kent zowat het gehele volksepos. Het is bepaald wonderlijk, hoe de man dat alles in zijn geheugen kan bewaren. Hij kan uren achter elkaar een heldensage vertellen, zonder zich in het kleinste detail te vergissen. Zo is het ons mogelijk, al die mondeling oververtelde heldendichten thans op schrift te stellen. Wij laten den man ettelijke malen een en hetzelfde epos zingen, om die vertellingen zo zuiver mogelijk te ficseren en haast nooit vergist hij zich. De anderen controleren nauwkeurig of het verhaalde juist is.... Het geslacht der eposzangers sterft langzaam uit. Dit hier zijn de laatsten en de besten. Wanneer zij eenmaal gestorven zijn, zouden de nationale heldendichten zeker voor het volk verloren gaan, als wij ze nu niet vastlegden.... Wij proberen ook de melodie in noten vast te leggen", voegde mijn gastheer er bij, terwijl hij me een bundel „muziekmanuscripten" overhandigde. „Dat is natuurlijk veel moeilijker!"

Ik moet zeggen, dat alles wat ik in deze kleine autonome bergrepubliek gezien had, wel een eerbiedwaardige indruk op mij maakte. Een volk, dat 20 jaren geleden voor een groot deel nog half nomadisch was, steeds opgejaagd, zijn schuilplaats in diepe bergholen of donkere aardgrotten zoekend en in de zwartste armoede levend, cultureel zó achterlijk, dat het woord „beschaving" bij het grootste deel van hen nauwelijks bekend was, zo'n volk te zien leven in omstandigheden, die menig koloniaal

volk hen zeker zou benijden, moet wel iets onvergetelijks bij me achterlaten. Wanneer men de welvaart van een volk slechts zou moeten afmeten aan de kleding, die gedragen wordt, dan zou de vooruitgang van de Kabardiniërs en Balkariërs ongetwijfeld nog gering te noemen zijn, want inderdaad, het was nog geen „mondaine wereld", die zich aan mijn ogen voordeed.

Het is dan ook de begrijpelijke en vergeeflijke fout van vele vreemdeligen in de S.U., dat zij zich blind staren op deze ene kant van het vraagstuk alleen, zonder zich te verdiepen in het verleden van het betrokken volk. Het heden in de verschillende gebieden van Rusland kan en moet alleen zijn volle waardering vinden in het licht van het verleden. Niet naar de minder „chique" en „luxueuse kleding" van het individu ging mijn belangstelling uit, maar naar het maatschappelijk werk, naar de sociale prestatie, naar wat men in een vrije gemeenschap in korte tijd en in snel tempo heeft weten tot stand te brengen. Wie van dit standpunt uitgaat, moet onvoorwaardelijk in mijn enthousiasme, mijn bewondering en eerbied voor dit volk delen. Daarvoor behoeft men niet bepaald communist te zijn. De vraag was voor mij, hoe het mogelijk was, datgene tot stand te brengen in zulk een korte spanne tijds, waarvoor onze kapitalistische inspanning eeuwen nodig zou hebben. Historische vergelijkingen leren me, dat het Indonesische volk ontegenzeggelijk op een veel hoger beschavingspeil in het verleden kan bogen, dan de nomadische stammen van Kabardino-Balkarië 20 jaar geleden. En ik zou er de „Westerse heilige missie" heus onvoorwaardelijk dankbaar voor zijn, indien Indonesië op dit ogenblik „na drie eeuwen ingespannen en opofferenden beschavingsarbeid" van zijn weldoeners, hetzelfde intellectuele, culturele en economische niveau zou hebben bereikt, als ik in deze socialistische republiek ontmoet en gezien heb.

IK BEZOEK DE HOGE SCHOOL.

De vraag naar de vorming der nationale kaders prikkelde mijn nieuwsgierigheid in de hoogste mate. In Naltsjiek heb ik om deze redenen een bezoek gebracht aan de „Communistische Hoge

School voor Landbouweconomie", in de wandeling meer bekend als de „Leninse school", die in het maatschappelijke leven, in de culturele, intellectuele en economische ontwikkeling van het land, een zeer ingrijpende rol heeft gespeeld en nog speelt.

Ik werd met vreugde en vormelijkheid door den directeur ontvangen, die te voren door den voorzitter van de raad der Sowjets van mijn bezoek was verwittigd. Het was een eenvoudige en joviale vijf-en-veertiger met een opgeruimd karakter, die de indruk maakte van zeer algemeen ontwikkeld te zijn. Naar mij verteld werd, was hij ook de oprichter van het onderwijsinstituut. Vóór de revolutie bezocht hij, Potapow, een Russisch seminarium, doch wegens geldgebrek — hij was uit een boerenfamilie — moest hij zijn studie opgeven, om ergens in de provincie dorpsonderwijzer te worden.

„Ik denk niet graag aan die tijd terug", vertelde hij me met een gebaar van afgrijzen, terwijl hij me een Amerikaanse sigaar presenteerde. „Zoals U weet", vervolgde hij zijn verhaal, „heeft de revolutie ontzettend veel offers geëist. Vooral hier in het land hebben wij veel te lijden gehad van de moordende benden van het Witte Leger. Vóórdien was de toestand toch al niet rooskleurig. Rusland was van oudsher bekend als het land van de bedelarij en verwaarloosde kinderen. Maar in 1924 was het leger der daklozen en verwaarloosde kinderen enorm gestegen. Ze trokken merendeels naar Naltsjik en zagen er verschrikkelijk uitgehongerd en deerniswekkend uit. Het waren voor het grootste gedeelte wezen, wier ouders in de klassenstrijd waren gevallen of door de bekende hongersnood in de jaren 1922 en 1923 bezweken waren. In elk geval, dit leger van jonge daklozen scheen een gevaar te worden voor de rust in de stad. Ik had in die tijd een kleine school opgericht voor boerenkinderen hier in de omgeving. Ik begon toen langzamerhand enkele van deze jonge hongerigen in de school op te nemen. Het bleek, dat velen van hen bijzonder intelligent waren, en zeer gemakkelijk leerden. En zo begonnen wij meer en meer onze leerlingen uit dit leger van ouderloze kinderen te recruteren. Ze werden met behulp van het Sowjetbestuur goed verzorgd, gekleed en gehuisvest. Onze tegenwoordige voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen, kame-

raad Kalnikow, had vooral een persoonlijke belangstelling voor dit vraagstuk. Hij was en is de mobiliserende kracht voor onze arbeid, zoals hij voor de hele republiek was en is", voegde kam. Potapow erbij.

„Mijn school was in die tijd gegroeid tot een internaat voor jonge daklozen, waar haast iedereen zijn best deed, om goed en zoveel mogelijk te leren. Van een vierjarige was het een zeven- en negenjarige onderwijsinrichting geworden. De school bracht haar leerlingen niet alleen de nodige algemene ontwikkeling bij, maar langzamerhand werd deze aangevuld met enige practische vakken, die ze direct nodig hadden, als zij het leven ingingen. In de loop der jaren kreeg onze school meer en meer het karakter van de kaderschool voor de partij en werd tevens de drager van de gehele nationale cultuur in onze republiek. Vele leidende figuren in ons maatschappelijk leven, zoals de tegenwoordige voorzitters van het uitvoerende comité, de stads-sowjet, de secretaris van het stadscomité der partij en talloze voorzitters van kolchozen en sowchozen in onze republiek, zijn, om het zo te zeggen, door onze school afgeleverd", zei hij met een beetje trots in zijn stem.

„Hoe bedoelt U: als drager van de nationale cultuur?" vroeg ik, om hem verder uit te horen.

„In de vacantiedagen plachten onze leerlingen hun vrije tijd op het platteland door te brengen, waar zij vanzelfsprekend in aanraking met de boeren kwamen. Uit eigen beweging leerden zij gedurende de vacantiedagen op hun beurt de boerenbevolking en paarden zo het nuttige aan het aangename. Er ontstond een ware socialistische wedstrijd tussen de leerlingen, wie de meeste arbeid deed en daarbij natuurlijk het beste resultaat bereikte. Later hebben wij dit in organisatorisch verband gelegd. U ziet, dat alles feitelijk uit het practische leven zelf is geboren. Zo is dus verband gelegd tussen school en brede massa en zijn we in staat de behoeften van ons volk te peilen en onze leerstof er naar te richten.

Maar belangrijker is, dat de aanraking van ons instituut met de brede massa als het ware de dorpsintelligentie bloot heeft gelegd. De beste en de meest intelligente boeren, boerenzonen en zelfs vrouwen kwamen op voorstel van onze eigen studenten

naar Naltsjiek en werden ze tot de voorbereidende afdeling van ons instituut toegelaten."

„Wordt er niet het een of andere examen afgenomen voor de toelating?", viel ik hem in de rede.

„Neen, althans niet in de vorm, zoals U wellicht bedoelt. Maar U moet ook niet denken, dat iedereen hier maar komt. Zoals ik al zei, de allerbesten onder de besten uit de dorpen, kolchozen en sowchozen, worden hierheen gestuurd. Er wordt ook op hun activiteit, prestaties en kunnen in het practische leven gelet."

„Hoe worden dan de studiekosten geregeld?" vroeg ik, benieuwd naar de financiële zijde van het vraagstuk.

„In het begin betaalde onze regering de kosten. Nu de kolchozen en sowchozen zelf zo rijk zijn geworden, krijgt onze instelling ook van die zijde ondersteuning. Maar bij ons speelt het financiële vraagstuk niet zo'n grote rol", merkte de directeur heel laconiek op.

„Zijn er dan geen bepaalde voorwaarden aan de leeftijd der studenten gesteld?"

„Ook dat niet. Hier leren mannen en vrouwen van zeer uiteenlopende leeftijden. Ze variëren tussen 18 en 45 jaar. Als het U interesseert, zal ik een paar cijfers noemen!" Op mijn bevestigend knikken, stond hij even bereidwillig als vriendelijk op, liep naar zijn schrijfbureau en haalde een bundel paperassen te voorschijn.

„Kijkt U eens", zei hij, op de verschillende cijfers en tabellen wijzend, „ik heb hier de schoolstaat over de afgelopen maand. Op dit ogenblik telt ons instituut 380 studenten, waarvan 8% vrouwen. Wat de sociale samenstelling aangaat, 89% van de studenten zijn kolchosboeren, 8% arbeiderszonen, en slechts 3% kinderen van beambten. 58% van de studenten zijn tussen 18 en 30 jaar, en 42% zijn boven deze leeftijd.

„Kunt U me ook van de nationale verhouding van Uwe studenten vertellen?" vroeg ik.

„Zeker, er zijn n.l. 64% Kabardiniërs, 17% Balkariërs en slechts 14% Russen."

„Zou ik uit de getalsverhoudingen moeten opmaken, dat er

van een bepaalde bevoorrechting der Kabardiniërs sprake is?", waagde ik aarzelend te vragen.

De directeur keek me onderzoekend aan, alsof hij het gevoel kreeg, door mij voor de gek te worden gehouden. Ik begreep de onnozelheid van mijn vraag en wist niet recht, hoe mijn figuur te redden.

„Neem me niet kwalijk", verontschuldigde ik, „persoonlijk hecht ik geen waarde aan deze vraag. Maar U begrijpt, hoeveel duizenden eenvoudige zielen zouden niet dezelfde vraag hebben gesteld!"

„U hebt gelijk, ik kan me Uw standpunt volkomen voorstellen. Nationale voorrechten zijn bij ons in het verleden begraven. De Rus, Oekraniër, Georgiër of wie dan ook, geniet hetzelfde burgerrecht als de slechtste of beste Balkariër of Kabardiniër. U kunt het overal nagaan en ervaren. In onze autonome republiek vormen de Kabardiniërs het grootste continent van de bevolking. Er is m.i. niets vreemds aan, als ook deze nationaliteit het talrijkst in onze schooi is vertegenwoordigd."

Tijdens mijn onderhoud met den directeur kwamen twee jonge mannen het spreekkabinet binnen, die mij als kameraad Amirow en Kerefow Kamboelet, resp. lector in de geschiedenis der Partij en professor in de agrarische wetenschappen werden voorgesteld. Ik dacht, dat het Russen waren, doch in de loop van onze gesprekken bleken beiden Kabardiniërs te zijn. Kameraad Kerefow Kamboelet, geboren in 1912, was oorspronkelijk een eenvoudige landarbeider, die het tot professor heeft gebracht. Hij is, naar mij verteld werd, zelfs de eerste Kabardinische professor, die Rusland ooit heeft gekend. De leder-arbeider Amirow, Islamiet van geboorte, had aanvankelijk zijn opleiding in het Naltsjiekse Instituut ontvangen. Daarna kwam hij op de Pjatigorskse Universiteit, waar hij voor mijnbouw studeerde. Na de beëindiging van deze studie kreeg hij een baantje in Charkow. Zijn hart trok echter naar zijn vaderland en toen Stalin het parool door het land gaf van de vorming der eigen nationale kaders, gaf hij zijn betrekking in Charkow op en werd docent te Naltsjiek in het belang van zijn eigen volk.

„Er zijn nog meer Kabardinische collega's van me in dit insti-

tuut", vertelde kameraad Amirow me ongevraagd met een stralend en tevreden gezicht. „Ook Balkarische kameraden zijn er."

In de eerste jaren waren er natuurlijk geen Kabardinische of Balkarische onderwijzers en moest men onvermijdelijk leerkrachten van andere nationaliteiten gebruiken, voornamelijk Russische kameraden. Zodra er uit de nationale bevolking zelf krachten naar voren traden, namen ze meer en meer de plaats der vreemde nationaliteiten in. Dit is overal het geval in de nationale republieken.

Naast de agrarisch-economische afdeling heeft het instituut feitelijk nog drie andere bijzondere cursussen, volgend op de voorbereidende afdeling, n.l. een driejarige leergang voor partij- en sowjet-functionarissen, een tweejarige leergang voor het plattelandskader en tenslotte een eenjarige cursus voor komsomol-functionarissen. Voor de voorbereidende afdeling zag ik in het leerplan opgenomen „plant- en dierkunde, natuurkunde, algebra, mathematiek, chemie, biologie, hygiëne en beginselen der geologie naast de geschiedenis der partij, grammatica en literatuur. Russisch moest als vak worden geleerd, omdat in de z.g. faculteitsklassen (de hogere afdelingen) nog in de Russische taal moest worden gedoceerd.

Interessant was ook mijn onderhoud met verschillende studenten, die me belangwekkende dingen uit hun leven vertelden. Ik moest eerst wennen aan het ongewone gezicht, dat de studenten me boden. Ongewoon voor ons, die eenmaal een bepaalde voorstelling aan het begrip „studenten" plegen te verbinden, om b.v. oudere, rijpe mannen van 40 jaar en ouder, zwaar gebaard, het strijdersgezicht diep doorploegd met de rimpels des levens, vereelte mokershanden, als van een Friesen grondwerker, gehard en gebruind door de zware arbeid op het open veld, zich als studenten te zien voorstellen. Een ongewoon gezicht, deze kameraden te zien zitten op collegebanken naast jonge collega's van achttien of twintig jaar, die hun kinderen zouden kunnen zijn. Maar na de verklaringen van den directeur, Potapow, was het evenwel als het logische en onvermijdelijke gevolg der omstandigheden, volkomen te begrijpen. De Sowjet-studenten vormen dan ook een ander, een nieuw type van studenten, die

de oude wereld niet kent. Ik geef hier de verkorte levensgeschiedenis van enkelen van hen weer, zodat de lezer er zichzelf een idee van zal kunnen vormen.

LEVENSGESCHIEDENISSEN VAN SOWJET-STUDENTEN.

Achmed Basiew werd in het Balkarische gebergte geboren in de landstreek Neder-Balkarië. Tijdens het tsaristische regiem heerste in dit gebied een 55-jarige vorst, die het slavenvolk vertrapte en onderdrukte. Ieder voelde zich onveilig in het land, want de vorst liet voor zijn genoegen vrouwen en maagden roven, om ze met geweld te verkrachten. Hun mannen en vaders werden vaak gefolterd en mishandeld. Het volk had in die dagen niets te zeggen. Een oudere zuster van Achmad Basiew viel o.a. ten prooi aan de sadistische wellust van den ouden vorst. Toen de revolutie in Rusland was uitgebroken, was Achmad nog jong, en besefte niet wat er eigenlijk gebeurd was. Lezen noch schrijven kon hij, zoals alle boerenkinderen in die dagen. Pas op zijn 28e jaar ving hij aan te leren, door zijn aanraking met de z.g.. „leerkolonnen der bolsjewisten". Daar zijn ouders religieuze fanatici waren, die de Russen en „roden" voor „mensenetters" aanzagen, mocht hij van hen niet leren, waarom Achmad het ouderlijk huis verliet. Een jaar later keerde hij naar zijn dorp terug en organiseerde daar de jeugd zo uitmuntend, dat hij later tot instructeur van de partij in zijn rayon werd gekozen. Van zijn 31ste jaar af was hij de partij-organisator in zijn dorp, welke functie hij tot vorig jaar had bekleed. Als zodanig werd hij uitgekozen om de studie in Naltsjiek te volgen.

Veel rijker en bewogener was het leven van den student Termikanov Sanchow, een stoere boer, van bij de 50. „Ik ben in 1888 geboren uit arme boerenouders. Wij hadden een klein stukje grond, waarvan de opbrengst nauwelijks voldoende was om in ons onderhoud te voorzien. Het hele gezin werkte van 's morgens vroeg tot 's avonds laat hard, doch het grootste gedeelte van de opbrengst kwam in de schuren van den hereboer, van wien wij het land pachtten. In deze tijd heb ik geleerd wat het is, dagen

en dagen geen eten te hebben. Deze training kwam me in de revolutiedagen goed te pas!" zeide hij lachend.

„U begrijpt, dat ik de rijke boeren diep haatte en moest haten. Toen kwam ook de oorlog hier. De rode armee moest het land tegen de aanvallen van het witte leger onder aanvoering van generaal Serebrakow verdedigen. Honderden Balkariërs streden toen vrijwillig aan de zijde van het rode leger en honderden zijn ook in deze strijd gevallen. Uit mijn dorp sneuvelden tientallen op het slagveld. Als vrijwilliger in het rode leger stal ik de paarden van de koelakken, die ons leger hard nodig had. De kameraden in het leger leden aan ziekten en hadden honger en moesten zich voor den vijand terugtrekken. Toen vormden wij, Balkarische boeren, een eigen bataljon, dat het langst en het taaist weerstand aan den vijand bood. Toen ook dit dappere Balkarische bataljon de strijd opgaf, vocht ik verder als lid van de vrijscharen-groepen tegen den sterken vijand. Drie maanden lang hielden wij stand, bestookten de Witten voortdurend, doch moesten ons zelf in de onherbergzame gebergten schuil houden! Na een tijdje werden de vrijscharen eveneens verslagen. Later, toen de tweede veldtocht van de Rode armee werd georganiseerd, sloot ik me weer bij onze kameraden aan en lukte het ons het land van de Witten te zuiveren."

„Vóór de revolutie had ik nooit iets geleerd. Nadat de witten uit het land waren verdreven, begon ik te leren lezen en schrijven. Na drie maanden kende ik reeds zoveel, dat ik toen in mijn eigen dorp als „leeraar" optrad. Eerst in 1924 trad ik tot de Communistische Partij toe en in 1926 werd ik voor de eerste maal tot functionaris van de partij gekozen. Sedert dien heb ik verscheidene leidende functies in het openbare leven van onze streek bekleed, het laatst als voorzitter van onze gebieds-Sowjet en van een kolchos ter plaatse. Thans studeer ik agrarische wetenschappen, om zodoende mijn dorp of gebied van mijn kennis te laten profiteren", besloot deze oude en eerbiedwaardige Balkariër zijn levensgeschiedenis.

Het is me gebleken, dat ook het leven van de vrouw in de revolutie-dagen niet ongestoord is gebleven. Uit de mond van de vrouwelijke studente, Nagerowa Aminah, heb ik het vol-

Balkarische vrouwen in een bedrijfsschool nabij Naltsjiek.

Arbeiderswoningen nabij Kirow-Abad.

gende opgetekend:

Aminah was de dochter van een Mohammedaanse Karbardinische boerenfamilie. Toen de revolutie uitbrak was ze nog jong, acht of negen jaar pas. Zij herinnerde zich nog, dat haar broer meegevochten had tegen den witten generaal, Serebrakov. In 1919 trokken de Witten haar dorp binnen. Ze herinnerde zich nog heel goed, hoe talloze onschuldigen door de Witten aan bomen werden opgehangen, waar de lijken dagenlang aan hun strop bleven bengelen. Bijna alle dorpelingen waren in de bergen gevlucht. Haar vader echter kon en wilde zijn stukje grond, het enige wat hij bezat, niet in de steek laten en bleef in het dorp, waar hij door de Witten werd gearresteerd. Alles wat zij in die dagen bezaten, werd verkocht, om haar vader los te kopen. Het had echter niets geholpen. Haar vader werd door de Witten doodgeschoten, omdat hij blijkbaar niet kon zeggen, waar zijn zoon zich schuilhield. Aminah en haar moeder maakten sedert dien een verschrikkelijk leven door.

Haar broer, die intussen roodarmist was geworden, kwam in het dorp terug en mocht later de Leninse Partijschool te Naltsjiek bezoeken. Doordat ze vaak door haar broer werd meegenomen naar school, leerde Aminah de school en de leerlingen en met de school ook het alfabet kennen. De moeder wilde er niets van weten, omdat in die tijd een vrouw die leerde, een witte raaf was en het feit als een grote schande werd beschouwd. Ze zette haar zin echter door en kon met overheidshulp in het meisjeshuis worden opgenomen. Daar kwam ze in kennis met kam. Kalmikow, die in die dagen de organisator was van de vrouwenemancipatie in het gebied Kabardino-Balkarië. Aminah trad tot de Komsomols toe en deed uitstekend sociaal werk, in het bijzonder ten behoeve van de vrouw. Later is zij een der actiefste organisatoren geworden in de vrouwenbeweging. Ze kreeg spoedig het algemene vertrouwen van de vrouwen in de Republiek en bekleedde menige verantwoordelijke post in het openbare leven. In 1929, nauwelijks 20 jaar oud, werd zij tot directrice van een groot naaibedrijf benoemd, dat ze op voorbeeldige wijze had georganiseerd en beheerd. Op grond van deze verdienste en haar activiteit op velerlei gebied, mocht zij thans haar studie op de Hoge School van

Naltsjiek voltooien.

Deze drie verhalen illustreren voldoende de types, de kwaliteit en de aard van de studenten, die ik in Naltsjiek heb ontmoet.

Ik verliet de autonome socialistische Sowjet-Republiek met een prettige herinnering aan het pittoreske berglandschap, met zijn heerlijke, opwekkende, reine berglucht, die het heimwee naar de Indonesische bergen steeds in mij deed opkomen, maar bovenal aan de vriendelijke ontvangst mijner gastheren en aan de onbegrensde perspectieven, die dit gelukkige, vrije bergvolk tegemoet gaat. Indien ik gehoor had gegeven aan het verzoek van kameraad Kalmikow, voorzitter van de Raad der Sowjets in Kabardino-Balkarië, het hoofd der regering dus, op de viering van het 1-jarige bestaan der autonomie, welke over acht dagen te Naltsjiek zou plaats vinden, dan zou ik getuige hebben kunnen zijn van een massale volksvreugde en een massaal volksgeluk, die door iedereen diep moesten worden gevoeld, de benijdenswaardige vreugde en het geluk van een vrij en onafhankelijk volk.

III. NAAR DE OLIESTAD BAKOE.

Het reizen in de Sowjet-Unie is rijk aan verrassingen, ook voor hen die er min of meer op zijn voorbereid. In Mineralnye-Wody moesten wij op de treinaansluiting naar Bakoe wachten. Deze plaats is een soort verzamelpunt van de verschillende zijlijnen der locale verbindingen in Noord-Kaukasië aan de hoofdlijn van het Westen naar de Kaspische Zee.

Er werd ons gezegd, dat de sneltrein een uur te laat was. Na bijna vijf uur wachten, was er echter nog geen schijn van een trein te bekennen, ik bedoel van de sneltrein natuurlijk. Want de andere treinen, die je niet nodig had, reden wel op en af. Onder de wachtende reizigers was echter geen ongeduld te bekennen. Iedereen scheen het een vanzelfsprekend feit te vinden, waar een buitenlands toerist zich, ten rechte of ten onrechte, aan kon ergeren. Ook hier weer botsen twee tegenover elkaar staande opvattingen, die van den Sowjetburger, levend in een socialistisch land in wording en die van de mens uit de kapitalistische wereld. De socialistische Sowjetburger beschouwt de ontzaggelijke moei-

lijkheden, waarmede het verkeerswezen in de S.U. nog te kampen heeft, als zijn eigen moeilijkheden. Het lief en leed van de spoorwegen voelt hij mee als de zijne, die de ganse gemeenschap, waarvan hij een onverbrekelijk onderdeel vormt, moet oplossen en overwinnen. Hij berust in die kleine onaangenaamheden met de overtuiging, dat het nog niet anders kan en dat het in de toekomst ongetwijfeld beter zal gaan en ook móét gaan. Dit was ongeveer de mening van de paar mensen, die ik op het station van Mineralny-Wody aangesproken heb en wie ik naar de verklaring van hun geduldigheid en berusting vroeg. Of ook de Russische psyche hier niet een woordje meesprak, kan ik niet beoordelen.

Hoe heel anders is de mentaliteit van den doorsnee kapitalistische burger. De moeilijkheden van „onze" spoorwegen zien we als een aangelegenheid van de spoorwegonderneming zelf, afgeleid tot haar respectievelijke aandeelhouders. Wij voelen ons niet geroepen, onze gedachten bezig te houden met de vraagstukken, die slechts de winst- en verliesrekening van de belanghebbenden aanraken.

Wij stellen ons —niet ten onrechte — op het standpunt van de zuiver kapitalistische zakelijkheid: „ik moet waar voor mijn geld hebben!" Ons ongeduld en ergernis spruit dan bij dergelijke gevallen ongetwijfeld voort — misschien vaag en onbewust — uit het gevoel, dat er iets aan die waar heeft gemankeerd.

De eentonige verveling van het lange wachten werd mij vergoed door de vele, voor mij interessante, nieuwe dingen, die ik op het station beleefde. Het zou een hele volkenkundige beschrijving worden, als ik de talloze nationaliteiten, die ik op het station Mineralnye—Wody ontmoette, haar eigenaardige klederdrachten, smaak en gewoonten ging afschilderen, van de Koerden, Dagestaners, Gretjankers, Oediniërs, Dzawachters, Tjoerken en zovele anderen. Dit wees op de mengelmoes van nationaliteiten, waaraan Kaukasië zo rijk is. Volgens deskundigen wonen er in dit deel van Sowjet-Rusland de Russen, Oekraniërs en Joden niet meegerekend, niet minder dan 34 nationaliteiten, die zich natuurlijk weer in verschillende stammen laten onderverdelen.

Een typisch geval wil ik hier mededelen. In de wachtkamer

zag ik een man, die ik voor een heel eenvoudige Sowjet-arbeider hield. Er was niets bijzonders aan den man te bemerken, dat hem, b.v. van de Russische arbeiders, zou kunnen onderscheiden. Uit de zakken van zijn winterjas haalde hij een in krantenpapier gewikkeld stuk brood te voorschijn, terwijl hij in zijn rechterhand een smakelijk uitziende, gebraden jonge hoen vasthield, die hij zo juist voor 1 roebel en 25 kopeken van een plattelandsvrouw had gekocht. De stille belangstelling, die de man voor mij scheen te hebben, deed hem onder het kluiven van zijn hoentje tersluiks in mijn richting kijken.

Nu moet ik eerlijk bekennen, dat een vreemdeling in de Sowjet-Unie, waar en in welke uithoek van het land hij zich ook mocht bevinden, nergens de vrees behoeft te koesteren voor overmatige belangstelling, zowel van ouderen als van kinderen, of hij nu een gebogen neus, donkere huidskleur dan wel spleetogen heeft, waarmede men in sommige kapitalistische landen wel eens last zou kunnen hebben. Ik heb zelfs gemerkt, dat deze hinderlijke nieuwsgierigheid, die mij in Nederland zo vaak een „gezellige sleep" van plattelandsjeugd of joelende stadskinderen bezorgen kan, bij de Russische kinderen absoluut niet aanwezig is. Of dit in de opvoeding ligt? Ik durf het niet te beweren.

En daarom trok 's mans belangstelling voor mij mijn aandacht. Het trok n.l. ook mijn aandacht, dat de man het Duitse Moskouse dagblad „D.Z.Z." in zijn zak had, waaruit ik de conclusie trok, dat hij minstens de Duitse taal verstond. Ik sprak hem in het Duits aan, waarop hij me in vloeiend Engels antwoordde. Ik kreeg het gevoel van iemand, die ergens in de Nederlandse venen door een Drentse arbeider in een beschaafd en vloeiend Frans werd aangesproken. Op mijn vraag, waarom hij mij in het Engels had geantwoord, zei hij, dat hij in de veronderstelling was, dat ik misschien beter Engels verstond.

„You are a Japanese, are you not?" vroeg hij me verontschuldigend. Mijn verbazing steeg, toen uit ons onderhoud bleek, dat de man een taalgenie was. Hij beheerste Engels, Duits, Hongaars, Pools, Fins, Roemeens, Singalees en Turks. Daarnaast verstond hij Sanskriet en Perzisch, al sprak hij deze laatsten niet zo goed.

„Bent U dan misschien taalleraar aan de een of andere onderwijsinrichting?" veronderstelde ik.

„Neen, ik werk bij de „Intourist", zei hij heel laconiek. „Ik ben net van de Poolse grens terug. Ik ben n.l. met een gezelschap Amerikaanse journalisten meegegaan voor een rondreis in Kaukausië. Die heren zijn zeer tevreden over ons", lachte hij, mij enige brieven van dankbetuiging tonend. De man zelf was half Armeniër, half Rus, naar schatting 30 tot 35 jaar oud. In onze verdere gesprekken vertelde hij mij nog, dat hij op dat moment bezig was, Frans, Italiaans en Spaans te leren. Hij liet me als bewijs een Russisch leerboek voor de Franse taal zien. Mijn „Intourist-man" was dan ook buitengewoon spraakzaam, hij wist allerlei interessante dingen te vertellen, waarin een toerist maar belangstelling zou kunnen hebben. Inderdaad, hij deed zijn beroep eer aan.

TREINGESPREK MET EEN BOERJATO-MONGOOL.

In de trein leerde ik een jonge Boerjato-Mongool kennen, die mij in zijn moedertaal had aangesproken. Waarschijnlijk dacht hij, dat ik een stamgenoot was. Hij was schrijver van beroep, kwam juist van een sanatorium in de buurt van Mineralnye-Wody en begaf zich naar Tiflis voor een bezoek aan een Georgischen collega. Hij luisterde met aandacht naar mijn enthousiaste verhalen over hetgeen ik gezien had in de autonome republiek Kabardino-Balkarië. Het scheen me toe, dat de Mongoolse kameraad mijn enthousiasme niet helemaal deelde, althans hij vond niet veel bijzonders aan hetgeen ik hem verteld had. Hij liet me door mijn tolk vragen, of ik ook van plan was midden-Azië te bezoeken.

„Wat zou die kameraad dan van ons land moeten zeggen", zei hij tot mijn metgezel. Benieuwd naar de toestanden van de onafhankelijke gebieden, liet ik hem vragen, iets van zijn land te vertellen, wat hij zonder aarzelen en met veel genoegen deed.

„Boerjat-Mongolië, het gebied om het Baikal-Meer, aan de rand van de Oostgrens van de Unie, vormt een autonome republiek. Vroeger was het een van de achterlijkste gebieden van het

tsarenrijk, waar niemand lezen en schrijven kon, behalve de Lama's. De enige onderwijsinrichtingen in die dagen waren de kloosters van de lamaïstische priesters. De Boerjato-Mongolen waren een herdersvolk, dat in de onherbergzame steppen ronddoolde. Er was maar één Russische driejarige school, waar alleen de kinderen van de allerrijkste schapenbezitters op mochten komen. Tot vóór de vestiging van de Sowjet-macht was de invloed van het Lamaïsme buitengewoon groot. 11.000 personen vormden een soort Lama-familie, die het volk geestelijk en lichamelijk op verschrikkelijke wijze knevelde.

Eerst in 1923 begon men met de oprichting van het eerste 25-tal Sowjetscholen, waar voor het eerst in onze geschiedenis de taal van de Boerjato's in de school werd geleerd. Tien jaar geleden was de invloed van het Lamaïsme op het volk nog bijzonder groot.

Allerlei ziektes, waaronder syphilis de voornaamste plaats innam, tastten de algemene volksgezondheid verschrikkelijk aan. De toestand was dertig jaren geleden zo, dat onder de tien mannen zeker acht syphilislijders waren. De ziekteverbreiding werd ten zeerste bevorderd door vele domme en verkeerde opvattingen en religieuze gewoonten van het Lamaïsme. Sommige van deze religieuze plichten waren om te rillen", verzekerde hij.

„De oude Russische regering moest er toch wel wat tegen gedaan hebben?" vroeg ik den Mongoolsen kameraad.

„Dacht U? Neen, de tsaar steunde juist de „Datsjans", onze priesters. Ons land werd omstreeks 1656 door de Kozakken veroverd en van die tijd af had de tsaristische regering blijkbaar slechts één doel: ons volk uitroeien! In 1674 — dit is een sterk bewijs daarvan — werd zelfs een speciaal decreet uitgevaardigd, waarin de gehele bevolking van Boerjato-Mongolië vogelvrij werd verklaard. U begrijpt misschien niet, wat dat betekende. De „manggoets", zoals ze bij ons de Russen vroeger noemden, mochten ons vermoorden, ook als we onschuldig waren. Alleen de Lama's werden ontzien."

„En nu", vervolgde hij na een korte pauze, „en nu denkt niemand er meer aan, naar de kloosters of naar een Lama-school te gaan", zuchtte hij opgelucht.

„Ik wil niet overdrijven, maar nu is zeker meer dan 90% van de bevolking alfabeten. Weet U, de leerplicht is bij ons in 1933 ingevoerd."

„Nu U over het onderwijs spreekt, wellicht wilt U ook wel over de scholen in uw land vertellen?" zei ik. Ik hing aan zijn lippen. Waarlijk, men moest zo'n jongen Mongool eens horen vertellen. Wat mij boeide, was niet zijn vlotte spreken, dat ik trouwens zonder de hulp van mijn tolk niet verstaan zou hebben, maar de manier, waarop hij vertelde, het vuur van zijn vaste overtuiging, de glinstering van zijn jonge ogen, die de gehele wereld scheen te willen aansteken.

„Hoe het met de scholen staat? Wij hebben twee soorten van scholen, een zesjarige en een tienjarige leergang. Het aantal ken ik niet precies. Wel het aantal „technicums". Er zijn er dertig. En dan bezitten wij nog drie universiteiten, naast vier wetenschappelijke instituten."

„Waar leeft nu de bevolking van? Hebt U ook industrie in Uw land?"

„Ons volk was oorspronkelijk een herdersvolk, dat geen vaste woonplaats kende. Van enige industrie was vóór de revolutie geen sprake. Nu is het steppeland in bepaalde streken reeds in vruchtbaar bouwland herschapen. Er wordt graan, aardappelen en groenten verbouwd. Talloze grote en kleine kolchozen en sowchozen bedekken thans het land. 87% van het bouwland is in de kolchozen verenigd. Maar het belangrijkste is bij ons de zuivelindustrie. Het vorige jaar werkten hier niet minder dan 17.000 arbeiders. Het grootste vleescombinaat in de buurt van de hoofdstad Tsjita b.v. verwerkte het vorige jaar 800 stuks runderen, 750 stuks schapen en 250 stuks varkens per dag. De gezamenlijke conservenfabrieken leverden in 1935 25 millioen blikken geconserveerde vlees- en zuivelproducten. Dit jaar zal de productie nog hoger zijn. En dan hebben we een locomotieven- en spoorwagons-fabriek, één van de grootste in de Sowjet-Unie. Verleden jaar leverde deze fabriek 1080 locomotieven en 14.500 wagons voor de spoorwegen in het Oosten. Dit is natuurlijk veel te weinig. Voor dit jaar beloofden de arbeiders in dit bedrijf hun productie met enige procenten op te voeren. Ook de hout-

industrie was zeer belangrijk. Hiervan weet ik niet de preciese cijfers aan te voeren."

„U bent toch een „literator", als ik me niet vergis", sprak ik. „Het verwondert me, dat U de industriële cijfers zo goed kent." Welke „artist" zou zich bij ons het hoofd breken met dergelijke industriële en economische gegevens!

„Ja, maar ons werk is niet te scheiden van de hele industriële en economische ontwikkeling van ons land. Wij bezingen in onze gedichten onze fabrieken, en onze kolchozen, die het volk geluk en welvaart hebben gebracht. Wij voeren in onze romans de strijd en de successen van onze kameraden ten toonele. Wij eren in onze werken onze beste werkers in ons land. Hoe kunnen wij de vreugde, het levensgeluk van ons volk begrijpen, zonder het te verbinden met onze machines, tractoren en combines, die deze vreugde en geluk mogelijk maken. Ik begrijp U heus niet", vroeg hij me verwonderd.

„Ik begrijp U, gaat U maar verder. Ik begrijp U volkomen", stelde ik mijn Mongoolsen medereiziger gerust. Hij zweeg een wijle. Het was hem aan te zien, dat hij aarzelde. Misschien dacht hij, dat ik toch niet begreep, wat hij vertelde. Het gesprek stokte. „Wie is het hoofd van de regering in Boerjato-Mongolië?" vroeg ik maar zo, om de pijnlijke situatie in ons onderhoud te redden.

„O, kameraad Jirbanow" zei hij weer geïnteresseerd. „Kameraad Jirbanow was een schaapherder. Iedereen in het land kent hem persoonlijk. Hij is buitengewoon populair onder ons, omdat hij zoveel voor het Boerjato-volk heeft gedaan. Wij hebben hem en kameraad Stalin onze welvaart te danken", besloot kameraad Nirbanow zijn uiteenzetting.

Ik had hem nog verschillende dingen, zijn land betreffende, willen vragen, doch het late uur was niet erg geschikt, om het interessante gesprek voort te zetten, zonder de slaap van andere medereizigers te storen.

Om drie uur in de vroege morgen stoomden we het station van de oliesfad binnen.

IETS UIT DE HISTORIE VAN BAKOE.

Bakoe, aan de Zuidkust van het aan oliebronnen rijke schiereiland Apsjeron gelegen, is een merkwaardige en uiterst belangwekkende industriestad, ja, het is de grootste oliestad in de gehele Sowjet-Unie. Om de betekenis en de belangrijkheid van de stad Bakoe als centrum van de Russische olie-industrie te illustreren, voer ik slechts de productiecijfers aan van twee der grootste petroleum-raffinaderijen der stad, t.w. het olie-bedrijf „Stalin" en „Ordzjonikidze". Deze twee bedrijven alleen beschikken over een productie-capaciteit, wat in de Sowjet-verhoudingen dan ook ten volle wordt uitgenut, van 43.000 ton petroleum per etmaal, d.i.. pl.m.. 30% meer dan de productie-capaciteit van alle 42 olie-raffinaderijen in geheel Roemenië, terwijl de productie van de 42 Canadese bedrijven slechts 22.000 ton per etmaal en van de 13 Engelse raffinaderijen 11.000 bedraagt. In het jaar 1935 leverde de Azerbeidzjanse olieindustrie minstens driemaal zoveel als de olieopbrengst van de bekende Brits-Perzische Oliemaatschappij of ongeveer tweemaal de jaarlijks gewonnen olie in de gezamenlijke landen van het nabije Oosten, als Irak, Iran, Egypte en het eiland Bahrein. De Azerbeidzjanse olieproductie was in dat jaar viermaal zoveel als de Mexicaanse oliewinning. Bakoe is feitelijk de hoofdslagader van de Sowjet-industrie. Wat zou van het eerste en tweede vijfjaren-plan zijn terechtgekomen zonder Bakoe?

De vreemde mogendheden hebben dit van de aanvang af begrepen. De Engelse, Franse, de Turkse en andere internationale interventie om Bakoe in de revolutiedagen aan de Bolsjewiki te ontrukken was geen louter toeval. De strijd om de macht in Bakoe was de beslissende strijd om het bestaan en de mogelijkheid van de Sowjet-Industrie. De heer Deterding, de onbetwiste leider van het Engels-Nederlandse olieconcern, had dit levensvraagstuk voor de overwinning van het socialisme in de Sowjet-Unie heel goed begrepen.

Bakoe is de hoofdstad van de tegenwoordige Socialistische Sowjet-Republiek Azerbeidzjan, welke de Zuid-Oostelijke delen van het Kaukasiche bergland beslaat en een uitgestrektheid van

84.460 K.M.2 of meer dan 2.1/3 maal zo groot als Nederland. Het laagland wordt gevormd door het stroomgebied van de Koera, waarlangs de historische karavaanweg van de Kaspische Zee naar de Zwarte Zee voerde. De geschiedenis van het Azerbeidzjanse volk reikt tot in de grijze oudheid. Derbent, een Kaspische Zee-kustplaats, iets Noordelijker gelegen dan Bakoe, een zeer oude vestingstad, waartegen de Skyten uit het barrre Noorden ca. 1000 voor Chr. het hoofd hadden gestoten, was een belangrijk kruispunt van handelswegen in de oude tijd. Het was de poort naar het Westen en naar Klein-Azië, om welks bezit in die tijd door de machtige rijken werd gestreden. Omstreeks het jaar 65 v. Chr. moeten zelfs de Romeinen uit Pompeï hierheen zijn getrokken, ter verovering van de stad. De langste heerschappij is uitgeoefend door een Perzische dynastie, de Sasanieden, die op de Azerbeidzjanse bouwkunst, literatuur, zeden en gewoonten duidelijke sporen heeft nagelaten. De Perzische overheersers werden tegen het einde der 7e en in het begin der 8e eeuw door de fanatieke Arabieren verdreven, die de wereld introkken, om de leer van Mohammed te verbreiden. De Islam in Azerbeidzjan dateert dan ook van deze tijd. Van Derbent uit dreven de Arabische kooplieden handel met Oost- en West-Europa. Oude Duitse, Deense en Engelse muntstukken uit de 10e eeuw moeten nog tot voor kort onder de bevolking van Azerbeidzjan gevonden zijn. In de 13e eeuw maakten de Mongoolse Turken, Azerbeidzjan tot de basis van hun operaties in Kaukasië. Het land ontwikkelde zich tot een belangrijk zijde-industrie-gebied, waarvan de oude „Sjemacha" het centrum was (ca. 15e eeuw). In de 16e en 17e eeuw viel ongeveer het bloeitijdperk van het Rijk der „Sjirwan" (oude naam voor Azerbeidzjan), waar, zoals de geschiedenis vertelt, de Perzen, de Indiërs, Russen, Turken, Engelsen en .... Hollanders(?) hun factorijen hadden.

Zoals gezegd werd Azerbeidzjan in het begin der 18e eeuw door de Russen veroverd, die het met de Turken moesten verdelen, bij het z.g. Turks-Russische verdrag. Uit de historie blijkt, dat de Azerbeidzjanse volkeren niets anders hebben gekend, dan vreemde overheersing en onderdrukking, totdat de Russische revolutie een einde maakte aan de tsaristische overheersing.

De socialistische sowjet-republiek Azerbeidzjan telt ruim 3 millioen inwoners, waarvan 34% zich in de steden hebben geconcentreerd. Volgens de gegevens van 1933 wonen er alleen in Bakoe 709.500 mensen. Sedertdien is dit getal nog gestegen. Hieruit blijkt de overwegende positie van deze stad over het land.

De oliewinning in Bakoe is niet van vandaag. De oliebronnen waren in de oude tijden reeds bekend, doch de moderne exploitatie is tegen het einde van de 19de eeuw voor het eerst toegepast, voornamelijk door Amerikaanse, Engelse en Nederlandse maatschappijen. De naam Rotschild was den Bakoesen arbeiders dan ook niet onbekend. Wie in de straten van de oliestad rondwandelt, zal dadelijk het type der Bakoese arbeiders opvallen. Hun kwieke houding, ongegeneerde houding, vastberadenheid in doen en laten, hun intelligente uitdrukking, hun manier en smaak van zich te kleden, dat alles onderscheidt hen van de Russische arbeiders uit de Noordelijke landen.

Het internationale karakter van de stad, haar historische ontwikkeling drukt een zeker stempel op haar bewoners en hun levenswijze. Bakoe zou ook een kuststad van Frankrijk of Engeland kunnen zijn. Het Bakoese proletariaat is het meest vooruitstrevende en klassebewuste deel van de Russische arbeidersklasse geweest.

In de nationale bevrijdingsstrijd der Kaukasische volkeren vervulde de heroïsche strijd van het proletariaat van Bakoe een buitengewoon belangrijke rol. Het Bakoese proletariaat maakte in 1897 voor het eerst kennis met de Marxistische ideeën, welke in die tijd door Russische sociaal-democratische bannelingen en de z.g. Georgische legale Marxisten werden gepropageerd. De bekende leider van de „Mesame Dassi" was o.a. Noë Jordania. In deze groep ontstond later de eerste bolsjewistische kern, waarvan Lado Kezchoweli en Jozef Dzjoegasjwili (Stalin) de actiefste organisators waren. Ze noemden zich de Leninse Iskra-groep, die den industrie-arbeiders van Bakoe een hechte, gesloten organisatie verschafte, onder wien de bekende arbeiders-demonstratie van het Bakoese proletariaat was georganiseerd en doorgevoerd. Dat was in het jaar van de opstand in Petersburg in 1905. Een zeer bekende en populaire figuur uit de strijd van de Bakoese arbeiders,

die steeds aan de spits heeft gestaan in de vrijheidsbeweging van het Azerbeidzjanse werkende volk, was de voorzitter van de Bakoese Communistische Partij, tevens redacteur van het Arbeiders-orgaan „Bakinski Rabotsji" (Arbeiders van Bakoe) St. Sjaumjan, één van de 26 volkscommissarissen, die in 1918 door de Witten is vermoord.

OP DE OLIEVELDEN.

Mijn eerste belangstelling gold vanzelfsprekend „het woud der boortorens". Ik heb wel eens een oliebedrijf gezien in Pladjoe. Maar wat ik in Bakoe te zien kreeg, liet Pladjoe in het niet verzinken. Het is niet te vergelijken. Het olieveld ligt even buiten de stad. Ontelbare, slanke, pyramidaal opgebouwde torens staan zelfstandig, dicht naast elkaar, op ongelijke afstanden, als een groot, uitgestrekt dennenwoud. Vanuit de verte lijken het wel reusachtige, opeengehoopte scheepsmasten in de IJmuidense haven. In grote en kleine, hoge en lage torens, als houtstellingen opgebouwd, wordt dag en nacht gepompt. Men kan gerust op het olieveld ronddolen als op een groot bouwwerk met kris-kras lopende pijpleidingen, waarover men elk ogenblik struikelen kan, zonder één keer „verboden toegang" te ontmoeten. De pompmachines zuigen, zuchten, kreunen, klikken en klakken met de regelmaat van een klok, zonder bediening, haast zonder contrôle. Alles geschiedt automatisch. De paar arbeiders, die wij hier en daar op het terrein aantroffen, hielden zich met het afbreken van oude torens of het inrichten van nieuwe boorgaten bezig. Vrachtauto's met bouwmateriaal reden wel af een aan, doch het geheel maakte op mij de indruk van een ontvolkt veld. Het ganse schiereiland Ipserom is geheel met dergelijke boortorens bezaaid. Men heeft ze zelfs in de zee langs de kust gebouwd.

Wij hadden precies drie uren gelopen en meenden de grens van het „torenwoud" te bereiken, toen in de verte een ander woud opdoemde. Een voorbijganger vertelde ons, dat wij het „oude veld" hadden gezien. „Als U het nieuwe boorterrein wilt zien, kameraad, moet U daarginds gaan." Hij wees naar de spitse silhouetten in de verte. „Dit hier is niets", zeide hij.

Het geluk was me blijkbaar gunstig. Ik dacht er juist over, hoe ik die lange weg terug moest afleggen, toen een arbeider, die toezicht hield, op ons afkwam en mijn tolk vroeg, wat wij hier eigenlijk deden. Mijn vriend stelde mij aan hem voor als toerist, die grote interesse had voor de oliewinning. Hij bood ons aan, plaats te nemen in zijn wagen, om ons naar het andere boorterrein te brengen. Feitelijk had ik er genoeg van, bovendien zag ik er tegen op, de weg terug lopend af te leggen. In Bakoe was het nog niet zo, dat men op elk ogenblik en op elk punt van de stad een taxi kan laten voorkomen. Maar van de andere kant wilde ik de gunstige gelegenheid niet onbenut laten, om over het een en ander ingelicht te worden.

„Hier klopt het hart van de industrie in ons Sowjet-land. Het hoofd zit in Moskou. Al die grote en kleine buizen zijn de bloedaderen van onze industrie. Een bloedarm lichaam is een zwak lichaam. Daarom moet er voor gezorgd worden, dat er veel olie wordt geproduceerd. Dit is onze plicht tegenover onze broedervolken in de gehele Unie", verzekerde kam. Machardian mij in de auto bij het bezichtigen van het wonderveld van olie en torens. Hij was, zo bleek mij, technisch ingenieur van het IIIe olie-rayon.

„Maar vertelt U mij eens. Hoe komt het, dat ik zo weinig werklieden op het veld zie?" vroeg ik.

„Onze olie-industrie behoort tot de best geautomatiseerde oliebedrijven van de wereld. Door toepassing der allerlaatste vindingen der wetenschap kunnen wij de arbeiders zoveel werk uit de handen nemen. Menselijke arbeidskrachten kunnen bij ons er nooit te veel zijn. Het land wacht op hun arbeid. Kijkt U maar naar dit terrein. Hoeveel honderden en duizenden motoren en pompen werken hier niet? En toch ziet U haast niemand. Voor dit terrein zijn maar een paar opzichters nodig. Waar nieuwe bronnen moeten worden geboord, daar gebruiken wij veel arbeiders. En in onze afdeling machinebouw natuurlijk ook."

„Er wordt vaak bij ons, in het buitenland, verteld, dat de olie-industrie in de Sowjet-Unie haar productie-capaciteit forceert, wat zich spoedig wreken zal. Men veronderstelt zelfs, dat de Russische oliebronnen weldra uitgeput zullen raken", merkte ik op.

„Als wij ons aan alles moesten storen, wat men in het buitenland belieft te vertellen, dan kunnen wij ons oliebedrijf gauw sluiten. De voorraad van onze olie in de grond is zo groot, dat wij ons voor de toekomst niet ongerust behoeven te maken. Dit schiereiland b.v. bergt in zijn schoot tot 30 „Ausbeutungs-horizonte". Onze wetenschappelijke exploiratie heeft vastgesteld, dat er buiten het Bakoese gebied in nog tal van andere streken van Azerbeidzjan rijke oliebronnen te vinden zijn, o.a. aan de Koera-rivier, in Kabristan, enz., enz.. Dit alles wacht op arbeidskrachten, geschoolde kaders, technici en ingenieurs. Waarlijk kameraad, wij behoeven geen vrees te hebben in de toekomst zonder werk te zitten", voegde hij er schertsend bij. „Behalve die olie, bevat de grond ook nog goud, zilver, ijzererts, koper- en manggaanerts, magnesium-houdend zand en steenzout."

„Ja, niet voor niets staat er in onze nieuwe grondwet, dat elke Sowjetburger recht op arbeid heeft", glimlachte kameraad Marchadian, toen hij ons op het stationsplein afzette, waar wij met de electrische trein stadwaarts reden.

* * *

Hoewel het centrum van de stad sterk de allures van een Westerse bouwtrant aanneemt, is de invloed van Perzische en Arabische architectuur aan de bouwstijl der verschillende huizen overal terug te vinden. De Oosterse bogen, bij de behandeling der voorgevels toegepast, de mozaïkachtige belegsels der decoratieve zuilen en balkons, doen aan de oude glorie der Perzische en Indische bouwkunst denken. Het sterkst vindt men deze stijl terug bij de oude, royaal gebouwde paleizen en villawoningen van de vroegere rijken, die thans, gerestaureerd en vernieuwd, dienst doen als openbare regeringsgebouwen, clubs, restaurants of andere gemeenschappelijke huizen voor ontspanning en cultuur. Even buiten de stad bevindt zich nog de oude volkswijk, met smalle, donkere, griezelige stegen en sloppen, tussen platdakige leemhutten, waarvan de kleine vierkante luikjes nauwelijks licht en lucht kunnen doorlaten. Velen van deze huizen zijn niet meer bewoond, maar enkelen verkeren nog in de oude toestand, waar

de voorbijganger direct in het schaars gemeubileerde slaap-zit- en eetvertrek kan kijken.

Tegenover deze oude volkswijk, een complex van aarde-woningen, verrijst Noordelijker van de stad het nieuwe arbeiderskwartier, een volledig rechtlijnig ontworpen etagewoningen-complex, hygiënisch en zakelijk gebouwd. Er is een hemelsbreed verschil tussen de oude woonwijken en de nieuwe, door de Sowjet gebouwde arbeiderswoningen, met hun tuintjes en pleinen. Wie bekoring en schoonheid gaarne zoekt in de romantiek en gratie der lijnen van de decoratieve boogornamenten der dromerige bouwstijl uit de duizend-en-één-nacht verhalen, zal de strakke, pretentieloze, blokvormige bouw der nieuwe stadskwartieren wellicht geen bevrediging kunnen geven, al wint de laatste het dan ook aan helderheid, licht en lucht van het Mohammedaanse bouwsysteem uit de vroegere jaren. Ik vond het wel jammer, dat de nationale bouwkunst, de architectonische erfenis van het „Sjirwanse" bloeitijdperk, bij de nieuwe bouw wat te veel op de achtergrond is geraakt.

Een Bakoese architect verzekerde mij, dat de nieuwe architectuur nog geenszins stabiliteit bezit en dat de Tjoerkse architecten nog zoekende zijn, hoe men op de beste en meest bevredigende wijze de traditionele, nationale aesthetische smaak verenigen kan met de moderne zakelijkheid, die het tegenwoordige leven schijnt te eisen.

Dit alles zijn tenslotte kleine bijkomstigheden. Hoofdzaak is de opmerkelijke vooruitgang in de huisvesting der Bakoese bevolking, althans voor een groot deel, in vergelijking met een jaar of 10—15 terug. Dit zal niemand, die Bakoe heeft bezocht, kunnen ontgaan.

Men heeft de vroegere villa's en paleizen van de adellijke heersers, van de schatrijke kooplieden en groot-grondbezitters in beslag genomen en er „cultuur-huizen" van gemaakt. Een ervan is het bekende vrouwenclub-gebouw „Ali-Bairamhuis".

Geen enkel toerist, die in Bakoe komt, zal een bezoek aan dit vrouwenhuis, schuin tegenover een groot, terrasvormig gebouwd plein, overslaan, indien hij tenminste belang stelt in de vroegere strijd der Kaukasische vrouwen, en van de Tjoerkse in het bij-

zonder. Het gebouw zelf is een prachtig architectonisch kunststuk uit het jonge verleden, met een ruime, kunstig gebeeldhouwde, marmeren hal, waarop verschillende grote, gelijkvloerse zalen uitkomen. Een brede, luxueuze marmeren trap voert naar de bovenverdieping, die in kleine en grote vertrekken is verdeeld, welke thans als aparte lees-, muziek-, dans--, recreatie-, discussie-, studie en tentoonstellingszaal zijn ingericht. Het huis bewijst wel het weelderige leven van den schatrijken koopman en petroleumbezitter Moechtarow, die toen haast de gehele handel van Bakoe beheerste en men vraagt zich af als men zo'n gebouw betreedt, hoe het mogelijk is geweest, dat zo'n huis door één gezin kon worden bewoond.

Wij werden aan de directrice, Kawarawa Bachria, voorgesteld, een donkere Tjoerkin van 26 jaar, kloek gebouwd, met zachte en toch van wilskracht getuigende ogen. Zij was een van de weinigen in het huis, die de Russische taal behoorlijk beheerste.

Nadat ik haar verteld had, met welk doel ik feitelijk gekomen was en waar ik vandaan kwam, zei ze: „Omhelst Uw volk niet de Islam? Ik heb tenminste zo iets gehoord." Ik antwoordde bevestigend, waarop ze deed volgen: „Welnu, U behoeft zeker niet zoveel uitleg mijnerzijds. U weet zelf, wat de Islam voor de vrouwen is. De sjariats kluisterden ook ons vroeger aan de ketenen der slaafse gehoorzaamheid. De Islam hield de vrouwen in ons land achter de goed bewaakte haremdeuren. Wat wisten wij van de wetenschap, van de wereld en van alle andere dingen, buiten de deuren van onze ouderlijke woningen en harems, waar wij van onze geboorte af tot aan onze dood, werden gevangen gezet als slavinnen van de mannen?"

Ik glimlachte haar begrijpend toe. Ik dacht op dat moment onwillekeurig aan het lot en de toestand mijner vrouwelijke landgenoten in Indonesië.

„Ja", vervolgde zij, zonder acht te slaan op mijn glimlach, „wij, Tjoerken, hadden wellicht de meest conservatieve, de meest fanatieke secte van de Islam ter wereld. De vrouwen werden bij ons vroeger versjacherd, als gewone trekezels op de markt. De schoonste had de hoogste prijs en de meest biedende kreeg haar van de ouders of van de familie. Azerbeidzjan was, geloof

Alijewa, één der beste katoenpluksters uit het district Kirow-Abad.

ik, een der donkerste hoeken der Islamitische wereld. De mullats en de hadjis, die op het volk parasiteerden, die van de onwetendheid der grote massa misbruik maakten, om zich te verrijken ten koste van de gelovigen, de dragers en uitleggers van de Koran hadden er belang bij, dat de mensen dom bleven. Laat ik U dit alles niet vertellen. U zult straks ruim gelegenheid hebben, om het persoonlijk van andere vrouwen te vernemen, die hun persoonlijke ervaringen kunnen vertellen."

Mijn gastvrouw keek telkens op haar polshorloge, zodat ik begreep, dat zij geen tijd meer had, zich met ons bezig te houden, maar het ons niet dorst te zeggen.

„Laat ik U niet ophouden, als Uw plichten U roepen", liet ik mijn tolk haar zeggen.

„Het spijt me, maar ik moet naar onze rayon-vergadering van de Sowjet. Er zullen vanavond zeer belangrijke onderwerpen aan de orde komen, waar ik gaarne bij wil zijn. Als U wilt, ben ik over 2 uren weer tot Uw beschikking", verontschuldigde zich kameraad Kawarawa. „Tenzij", liet ze erop volgen, „U interesse hebt in onze bijeenkomst."

„Zeker, ik weet alleen niet of het een wildvreemde als ik, geoorloofd is, zo'n vergadering bij te wonen", antwoordde ik, werkelijk benieuwd te weten, hoe een Sowjet-vergadering er wel uit zou zien.

„Zeker, zeker, waarom zou U niet mogen. Gaat U maar mee, ik nodig U uit, dan kunt U daar onze kameraden leren kennen. Maar haast U, men begint bij ons altijd precies op tijd", spoorde ze me kameraadschappelijk aan.

IN EEN VERGADERING DER SOWJET.

De bijeenkomst, die in een der grote zalen van het „Ali-Bairam Huis" gehouden werd, was reeds in volle gang, toen wij ongemerkt de zaal binnenslopen. Eerlijk gezegd verbaasde het mij een klein beetje, dat niemand der aanwezigen zich iets van mijn binnenkomen aantrok, hoewel ik uit de hier en daar ter sluiks op mij gerichte blikken duidelijk bemerkte, dat men in mij den vreemdeling zag.

Alleen aan de deur werd me naar een „propoesk" (toegangsbewijs) gevraagd, welke, na een korte interventie van mijn gastvrouw, niet nodig bleek. In de Sowjet-Unie zijn alle besprekingen over openbare aangelegenheden: zaken, het wel en wee van het volk betreffende, voor iedereen toegankelijk, wat ik niet van onze burgerlijke democratie durf te beweren. Waar gebeurt het, dat een aandeelhoudersvergadering van het een of andere concern, ook door de arbeiders uit het betreffende bedrijf kan worden bijgewoond, om hun invloed aan te wenden op de gang van zaken van de productie? Een arbeider, die uiterlijk gelijk was aan alle anderen, zat de vergadering voor, maar ieder voelde, dat er een krachtige leiding van hem uitging. Achter de bestuurstafel ontdekte ik zeven mensen, arbeiders en boeren, die naar het me toescheen, het presidium vormden. Twee van de presidium-leden waren zeer jonge vrouwen, ja, haast nog meisjes! De gehele vergadering luisterde met gespannen aandacht naar de uiteenzettingen der verschillende afgevaardigden, die om beurten het spreekgestoelte betraden.

Hoe vaak is het niet gezegd, dat in het land der proletarische dictatuur, de vrije meningsuiting taboe is! Geen critiek zou worden toegelaten en iedereen zou slechts hebben te gehoorzamen aan wat „de hoge heren" believen te dicteren! Ik wou, dat deze oppervlakkige critici achter de schrijftafel, die zelf vaak nog nooit in de Sowjet-Unie zijn geweest, laat staan de inwendige maatschappelijke structuur van de sowjets van nabij hebben bestudeerd óf hebben leren kennen, mét mij getuige waren geweest van zulk een levendige discussie, als op deze sowjet-vergadering, waarbij iedereen ronduit zijn mening zei en daarbij niemand spaarde. Ik heb tijdens mijn rondreis in de Sowjet-republieken menigmaal dergelijke beraadslagingen meegemaakt en ik moet eerlijk zeggen, dat ik nergens en nooit de indruk heb gekregen, dat de arbeiders en boeren niet eerlijk en vrij met hun meningen en opvattingen voor de dag kwamen.

Ik versta helaas geen Tjoerks, zodat ik het gesprokene niet kon volgen. Mijn vriend en geleider vertelde me echter in hoofdzaak het onderwerp der discussie. Maar aan de ernst der aanwezigen, de heftigheid der discussie, het vuur der overtuiging en

de kracht der argumenten, waarmede de afgevaardigden hun critiek en beschuldigingen trachtten te staven, begreep ik, dat de beraadslagingen over zeer belangrijke vraagstukken van het politieke en sociale leven gingen.

Het was een lust om te zien, hoe deze vrije mensen ieder op hun manier en op hun gebied, vrij opkomen voor de belangen van hun rayon, van hun gemeenschap en voor de belangen van de Sowjets zonder terughouding of schroom!

Ik hoorde, hoe een jonge onderwijzer met overtuigende hartstocht pleitte voor meerdere uitgaven voor de scholen in zijn rayon.

„Weliswaar heeft het stadsbestuur de onderwijs-uitgave voor ons rayon voor 1937 met 65% verhoogd, maar dat is m.i. verre van voldoende. Wij moeten niet alleen meerdere scholen in ons district hebben, maar ook betere onderwijsinrichtingen krijgen, opdat onze kinderen beter onderwijs kunnen ontvangen. Wij zijn niet tevreden met 65%, wij moeten minstens dubbel zoveel hebben!"

Het luide applaus uit de zaal bewees, dat de aanwezigen den spreker gelijk gaven. Dit betoog moest wel een eigenaardige indruk maken op iemand, die juist zijn land had verlaten, waar de overheid een sterke bezuiniging doorvoerde op sociale uitgaven en die thans moest ervaren, dat men in Bakoe ontevreden was, omdat de onderwijsuitgaven slechts met 65% werden verhoogd!

Een andere spreker becritiseerde op scherpe wijze de nalatigheid en lamlendigheid van den secretaris van het Sowjet-bestuur, een zekere Babajew, dien hij, onder het aanvoeren van sprekende argumenten, beschuldigde van saboterende en volksvijandige handelingen en eiste van de vergadering niet alleen de onmiddellijke afzetting van Babajew uit zijn functie, maar ook, dat men hem voor het gerecht zou slepen. Zo ging ongeveer de discussie voort. Men stak zijn mening niet onder stoelen of banken. Niemand werd gespaard, de hoogste noch de eenvoudigste functionaris van het stadsbestuur of van de partij. Het kwam me voor, dat men ook niet zuinig was met zelfcritiek, met het ontbloten van de eigen tekortkomingen, fouten en verkeerde opvattingen.

Van zelfgenoegzaamheid onder de woordvoerders was geen sprake. Iedereen was critisch ten aanzien van de eigen bereikte resultaten en die van anderen. Het was me duidelijk, dat er gecritiseerd werd niet om te critiseren, maar om de collectieve opbouw van een groeiende maatschappij te bevorderen. De gehele beraadslaging werd beheerst door de vraag:

„Hoe kunnen en moeten we het ontwikkelingsniveau, de welvaart en de gezondheid van het werkende volk op een hoger peil brengen?"

Het algemene belang gaat in de Sowjet-Unie boven het individuele en groepsbelang.

Het wezenlijke begrip van de Sowjet-democratie en de diepe betekenis van de Sowet-grondwet, die den Sowjetburger de vrijheid van het woord, pers, vergadering en bijeenkomsten, de vrijheid van straat-optochten en demonstraties garandeert, vastgelegd in art 125 van de Sowjet-grondwet, is alleen door hen goed te begrijpen, die de Sowjet-structuur innerlijk hebben leren kennen en meegemaakt. In het land der Sowjets wordt de vrijheid van het individu gewaarborgd door het feit, dat de productiemiddelen de mensen niet meer verdelen in „meesters" die regeren en knechten, die hebben te gehoorzamen, maar dat alle werkenden „meesters" van de productiemiddelen zijn, die de gemeenschap toebehoren! Zo'n Sowjet-vergadering wekte bij mij herinneringen op aan de oude Kerepatannegeri der Minangkabauers, toen deze nog onbelemmerd onder het volk mogelijk waren.

„Ziet U de vele vrouwen en jonge maagden in de zaal?", fluisterde mijn gastvrouw me in het oor. Ik knikte bevestigend. Want inderdaad was het aantal der vrouwelijke afgevaardigden opvallend groot. Ik zag knappe, jonge meisjes van 20 tot 25 jaar, maar ook oude, in de levensstrijd geharde vrouwen, die de vijf kruisjes zeker reeds lang gepasseerd waren, met gespannen aandacht de discussie over de staatszaken volgden. In de gehele Sowjet-Unie neemt de vrouw in het politieke leven een belangrijke plaats in. Alle openbare functies, van de hoogste tot de laagste, blijven voor de vrouw geopend. In geen enkel opzicht wordt de Sowjet-vrouw bij den man achtergesteld. De absolute gelijkberechtigdheid tussen man en vrouw wordt in de Sowjets

in de levende practijk doorgevoerd. Dat dit geleid zou hebben tot vermannelijking der Sowjet-vrouw, zoals vaak wordt beweerd, kan ik niet zeggen. Mijn ervaring heeft me juist geleerd, dat de vrouwelijke charme, de levensromantiek er in deze landen niet onder heeft geleden. Maar hierover later!

„Tien jaar geleden zou zoiets onmogelijk zijn geweest", lichtte kam. Kawarawa me toe. „Stelt U zich eens voor, een vrouw op een openbare bijeenkomst en dan nog wel zonder tjadra's *). Dat zou gelijk gestaan hebben aan de algemene verachting en beschimping, ja wellicht uitstoting uit de gemeenschap. U weet wel, het is volgens de Islam „haram", lachte ze spottend.

Voor een Europeaan, die de vrouw van een ander standpunt bekijkt dan de Oosterling, en haar dienovereenkomstig behandelt, zou de bittere betekenis van deze spotlach wellicht verloren zijn gegaan. Maar voor hem, die getuige is geweest van de minder benijdenswaardige positie van de Oosterse vrouw in het maatschappelijke leven, door religieuze en adat-tradities gedegradeerd tot rechtloos, verhandelbaar object van en voor de mannen, aan de ketenen van de slaafse gehoorzaamheid en slaafheid geslagen, voor wie de vrije lucht en het licht taboe is, voor hem, die zich reeds jong verzet heeft tegen de dwang, vrijheidsbelemmering, achterstelling en vernedering der vrouw in zijn eigen land, klonk deze spotlach als een triomph, een vreugdekreet van het geslacht, dat thans zijn volle vrijheid en menselijke rechten in de vrije gemeenschap heeft gekregen.

Tien jaar geleden was de rechtspositie van de Tjoerkse vrouw zeker zoveel maal slechter dan die van de Indonesische vrouw. In stilte vroeg ik me af, wat de Indonesische vrouw sedertdien, onder de kapitalistische verhoudingen, veroverd heeft. Ik dacht aan Adjeng Kartini en het verdroot me, dat zij niet bij me kon zijn.

Kameraad Kawarawa, die blijkbaar ook lid van het presidium was, begaf zich naar den voorzitter, met wien zij een paar woorden wisselde, waarna ze ons voorstelde, de vergadering te verlaten.

„De discussie zal U wellicht niet zo interesseren, omdat U

---

*) Sluier, gedragen voor het gelaat, die slechts de ogen open laat.

onze taal niet verstaat", zei kameraad Kawarawa. „Misschien wilt U liever de inrichting van ons instituut bezichtigen. Komt U maar mee!" vervolgde ze heel vriendelijk, zonder echter op mijn antwoord te wachten.

HET ALI-BAIRAM-HUIS.

Het Ali-Bairam-huis besloeg drie verdiepingen met ruime zalen. In deze localiteiten kregen de vrouwen onderricht in allerlei nuttige en aangename bezigheden, als naaien, borduren, tekenen, koken, piano spelen en het bespelen van andere instrumenten. Er was een grote recreatie-zeaal, waar jonge en oudere vrouwen zich met dammen, schaken en andere gezelschapsspellen bezighielden. Er was zelfs een prachtige danszaal, waar druk gedanst werd. De nationale dans werd, op de rhytmische muziek, aan de nationale instrumenten door de jeugdige bespeelsters ontlokt, door de meisjes zonder enige schroom of verlegenheid, op mijn verzoek welwillend gedemonstreerd, een dans vol gratie en charme, uitgevoerd in lenige bewegingen van lichaam en armen. Al dadelijk bleek me, dat de schone Tjoerkinnen de foxtrot en tango ook niet slecht dansten.

Op zichzelf leek het Ali-Bairam-Huis op de een of andere rijke vrouwenclub, die men ook buiten de Sowjet-Unie aantreft. In dit opzicht was er dus niets bijzonders aan deze inrichting. Maar dit Ali-Bairam-Huis vormt een stuk geschiedenis op zichzelf, die innig verbonden is aan de strijd voor de onafhankelijkheid van de Tjoerken tegen de tsaristische overheersing, aan de strijd van de vrouwen-emancipatie in Azerbeidzjan. Het was tot het culturele centrum voor de vrouwen van de ganse republiek geworden!

In het land der Sowjets ontwikkelen de dingen zich anders dan bij ons. Ik schroom hier niet te verklaren, dat ik het inderdaad niet zou kunnen geloven, als ik deze feiten niet persoonlijk gezien ervaren en onderzocht had. De ontwikkeling van het Ali-Bairam-Instituut, was voor mij even wonderlijk als leerrijk. Ze gaf me een beeld van de mogelijkheden en perspectieven in het land van het socialisme voor de vrouwen-emancipatie.

EEN VROUWELIJKE MINISTER OVER VROUWEN-EMANCIPATIE IN HAAR LAND.

In de „stolowaja" werd me een vrouw voorgesteld, die zich in houding en kleren niet van de andere vrouwen onderscheidde, als voorzitster van „het comité voor lichaamscultuur bij de raad van Volkscommissarissen van Azerbeidzjan". Wij zouden dat korter noemen „minister van lichamelijke opvoeding". Het kostte me in de eerste ogenblikken wat moeite om in de, aan mij voorgestelde vrouw, een van de regeringspersonen van de republiek te zien. Toen ik met haar in gesprek gewikkeld was, bemerkte ik al dadelijk, dat zij niet de eerste de beste was. Ze was vlug met haar antwoord, klaar en duidelijk waren haar uiteenzettingen; ze formuleerde haar mening in korte, weloverwogen bewoordingen.

„Kameraad Kadirbekowa is een der actiefste medeoprichtsters van ons instituut geweest. Ze was vroeger ook directrice van dit huis", vertelde kam. Kawarawa veelbetekenend.

„Ach, ik had nooit gedacht, dat dit gelukkige toeval mij met U in aanraking zou brengen. Het is mij werkelijk een eer, om met U kennis te maken."

„U laat wel veel tijd verloren gaan met complimenten" lachte ze minzaam en verbrak hiermede de stijve plichtplegingen, die bij ons in dergelijke gevallen angstvallig in acht genomen moeten worden.

Kameraad Kadirbekowa Gjoeliar is de jongste dochter van een arme boerenfamilie. Ze verloor haar ouders vlak na elkaar; beiden waren het slachtoffers van de hongersnood geworden, die tijdens het tsaristisch regiem een chronisch verschijnsel was onder de arme boerenbevolking. Ze werd door medelijdende mensen opgenomen en grootgebracht. Rooskleurig was haar jeugd niet, want haar pleegouders hadden het niet breed en vaak moest zij zonder eten naar bed, dat naast het kippenhok was geïnstalleerd. Op haar 12e jaar wilde men haar uithuwelijken aan een man, dien zij nog nooit had gezien. Uit angst vluchtte ze van haar pleegouders weg en kwam bij haar zuster wonen, die in die tussentijd gelukkig getrouwd was met een Russische leraar,

die vooruitstrevende denkbeelden had.

Door toedoen van haar zwager bezocht zij de dorpsschool. In die dagen mochten de meisjes niet naar school gaan. Leren werd als een groot schandaal beschouwd. Hoe vaak werd ze niet door de fanatieke bevolking gestenigd, als ze op straat verscheen. Niemand wilde met haar spreken, de vrouwen vermeden haar als een melaatse.

Voor het eerst in haar leven leerde kameraad Kadirbekowa de Islam haten, ze zag de godsdienst als een rem voor de vrijheid van de vrouw. Heel haar ziel kwam in opstand tegen de religieuze wetten en louter uit innerlijk verzet trotseerde ze de beledigingen en verguizingen, haar aangedaan. Onder de moeilijkste omstandigheden zette ze haar zin door en voltooide haar eerste opleiding in een der weinige Bakoese dorpsscholen.

Na de revolutie kwam in deze toestand verandering. In 1920 verhuisde haar zuster naar een ander dorp, waar haar zwager leraar werd op een seminarium. Zij kwam in een internaat, waar zij voor lerares studeerde. Het jaar 1922 was voor de Kaukasische republieken een zeer moeilijk jaar. Om financiële redenen gaf Kam. Kadirbekowa haar studie op, en wijdde zich geheel en al aan de sociale arbeid van het land. Zij werd een der ijverige propagandisten voor de dorpsschool voor meisjes. In tal van dorpen organiseerde zij met behulp van de Sowjetautoriteiten „studiekringen" voor meisjes en vrouwen, die zich later tot dorpsscholen ontwikkelden. Op haar initiatief werd een opvoedkundig tijdschrift uitgegeven, waarin de vraagstukken van de vrouw een belangrijke plaats innamen. Zij was dan ook de eerste Tjoerkin, die in het openbaar schreef, waardoor zij in de Kaukasische republieken al spoedig een bekende naam had.

Haar artikelen en haar voortdurende activiteit op het gebied van de vrouwen-emancipatie trokken de aandacht van de hoge autoriteiten. In 1928 werd zij gekozen tot leidster van het Transkaukasische vrouwen-comité in Tiflis. Drie jaar later werd zij benoemd tot leidster van de vrouwen-sectie van het centrale comité der Azerbeidzjanse Communistische Partij, terwijl zij sedert 1932 tevens de functie van directrice van het Ali-Bairam-Huis op zich nam, dat zij geheel en al reorganiseerde. Als waardering

voor haar werk werd zij in 1934 gekozen tot voorzitster van het comité voor lichaamscultuur bij de Raad van Volkscommissarissen in Azerbeidzjan.

„Het gaat hier alles zo prachtig bij U. Het lijkt, alsof alles gemakkelijk is en men geen moeilijkheden kent", verklaarde ik.

„Misschien overdrijft U een klein beetje", antwoordde kam. Kadirbekowa. „Wij kennen hier ook onze moeilijkheden, en of! Direct na de revolutie stonden wij al voor een heel moeilijk probleem. De sociale omwenteling proclameerde niet alleen de gelijkberechtiging van alle volkeren in de Sowjet-Unie, maar ook van man en vrouw. Dit konden wij nu wel gemakkelijk op papier neerschrijven, maar hoe kon men dit begrip van gelijkberechting van man en vrouw aan de grote massa duidelijk maken. Het grootste gedeelte van het volk was analphabeet. De mannen in de dorpen stonden onder invloed van de moellah's en waren de nieuwe maatregelen van de Sowjets vijandig gezind. De vrouwen zelf, die lezen noch schrijven konden, begrepen de nieuwe ideeën niet. De meesten vonden het vanzelfsprekend, dat zij als slaven door de mannen werden behandeld; zij beschouwden het als de natuurlijkste zaak van de wereld, dat de vrouw de man in alles diende te gehoorzamen. En anderen, die misschien anders dachten, dorsten het niet openlijk te zeggen. De moellah's, die uit de steden door de bewuste arbeiders naar de dorpen waren verdreven, zetten de boeren tegen „de roden" op, maakten ze vooral wijs, dat de „bolsjewiki" de vrouwen en meisjes arresteerden of weghaalden, om ze in Moskou te brengen, om ze te verkopen aan de rode machthebbers of te vermoorden. U begrijpt, dat de Sowjet-maatregelen ten gunste van de vrouw, grote weerstand ontmoetten bij de conservatieve analphabeten-massa en niet het minste bij de vrouwen zelve".

„Het minste gebruik van geweld of dwang zou juist de tegenovergestelde uitwerking hebben, dan gewenst werd. Wij moesten dus heel tactisch te werk gaan, de mensen met daden overtuigen van de goede bedoelingen der Sowjets. Het werd een moeilijke en taaie arbeid, om de vrouwen te verklaren, waarom het noodzakelijk was, dat zij en de mannen gelijke rechten

moesten hebben. Het religieuze geloof zelf vielen wij niet aan. Iedereen in de Sowjet-Unie is vrij in zijn geloof. Maar wel streden wij krachtig tegen de oude polygamie, tegen het uithuwelijken van jonge meisjes, wij ageren tegen vrouwenmishandelingen door haar mannen, enz. enz. In de practijk was dit natuurlijk niet zo gemakkelijk, als ik het hier vertel. Wij benutten elke massa-bijeenkomst, waar vrouwen bij elkaar waren, zoals huwelijksfeesten, begrafenisplechtigheden, bidstonden, enz., om de communistische idee te propageren en bij de mensen toegankelijk te maken.

„Ik persoonlijk", vertelde kam. Kadirbekowa, „droeg de tjadra's tot einde 1927, omdat ik alleen zodoende in aanraking kon komen met religieuze vrouwen, en bij haar geen argwaan wekte. Immers doordat ik de tjadra's nog droeg, beschouwden zij me als een van de hunnen en luisterden gaarne naar mijn uiteenzettingen. Men kon de vrouw niet met wetenschappelijke verhandelingen lastig vallen, die ze toch niet begreep en begrijpen kon. Alleen aan de hand van practische voorbeelden konden wij haar overtuigen van de verkeerde gewoonten, die de godsdienst in het leven bracht", verzekerde ze.

„U moet niet denken, dat dit werk zonder gevaar was voor onze activisten. Zij werden vaak vervolgd, beledigd en zelfs geroofd door de mannen, die opgehitst waren door de moellah's en „heiligen", waarachter de vroegere koelakken en grootgrondbezitters zich verscholen. Zij konden het natuurlijk niet verkroppen, dat hun het recht en de mogelijkheid om anderen uit te buiten, door de Sowjets werden ontnomen. Vier of vijf jaren geleden kwamen er nog gevallen voor, dat onze vrouwelijke activisten vermoord werden door de misleide gelovigen. Gelukkig is dit thans niet meer mogelijk", voegde ze er op besliste toon aan toe.

„In de propaganda van onze vrouwenarbeid speelde dit huis een beslissende rol."

„Waaraan is de naam van deze inrichting ontleend?" vroeg ik haar.

„Aan de pionier van de vrouwenbeweging in Kaukasië!" antwoordde ze. „Het was in 1920, dat kameraad Ali Bairam, een militante revolutionair in die dagen, het initiatief nam, de eerste

„kring" voor vrouwen te organiseren tot bestrijding van het analphabetisme. De eerste bijeenkomsten werden bij hem thuis gehouden in twee kleine kamers. Aanvankelijk durfde geen vrouw aan deze bijeenkomsten deelnemen. Met heel veel moeite konden eindelijk een paar vrouwelijke kameraden in het werk betrokken worden. Dat was ons eerste „kapitaal" van ons vrouwenwerk. Ons „sneeuwbalsysteem" werkte uitstekend en al spoedig bestond de „kring" uitsluitend uit vrouwelijke kameraden, omdat naderhand gebleken was, dat de vrouwen, uit traditie en gewoonte zich nog steeds onwennig voelden, wanneer zij samen met mannen moesten werken, zodat het beter was, om geen mannen meer in de „kring" toe te laten. Het klinkt U wellicht vreemd in de oren, maar er waren in die dagen communisten, die niet gaarne vrouwen in onze „kring" zagen.

Toen dit gebouw, het toenmalige paleis van den schatrijken petroleum-eigenaar Moechtarow, door de Sowjet-regering genationaliseerd was geworden, werd het door dit doel ingericht. Naast lezen en schrijven, organiseerden wij toen ook een naaikring, want het was niet voldoende, dat de vrouwen konden lezen en schrijven. Om haar economisch onafhankelijk te maken van den man, moest ze een beroep hebben, een openbaar beroep, waarvoor vóór de revolutie niet de minste mogelijkheid bestond. Voor dit doel werd er met een naaicursus begonnen, waaraan twintig vrouwen deelnamen. Van het stadsbestuur kreeg men naaimachines gratis aan de leerlingen verstrekt. Deze eerste „naai-kring" is thans uitgegroeid tot een volledig, goed geoutilleerd naaibedrijf, waar op dit oogenblik niet minder dan 2000 vrouwen werken."

„De ene cursus volgde op de andere. De behoefte aan hogere kaders werd met de dag dringender. In dit gebouw hebben wij thans allerlei leergangen, arbeiders-vakonderwijs voor telegrafie en telefonie, stenografie, machine-monteur, voor machinisten, verpleging, enz. Er zijn aan dit instituut, behalve middelbaar onderwijs, ook nog „arbeiders-faculteiten" verbonden, waar men zich kan bekwamen voor medicus, analyst, chemiker en textielspecialiste. Dit huis levert thans de vrouwelijke kaders voor de Azerbeidzjanse republiek. Het is niet voor niets „het Centrale Vrouwenhuis" door ons volk genoemd. Het leidt verschillende filialen

in de dorpen en deelt zijn ervaringen mede aan onze zuster-instituten in de andere nationale republieken. En ik overdrijf geenszins, als ik zeg, dat dit vrouwenhuis als model dient voor de andere vrouwen-instituten van de oostelijke republieken", besloot kam. Kadirbekowa haar uiteenzetting, en minzaam, als steeds, verontschuldigde zij zich, dat haar werkzaamheden haar elders riepen.

„Het spijt me erg, maar kam. Kawarawa zal U zeker de verdere inlichtingen wel willen geven", zei ze en nam hartelijk afscheid van ons. Die kloeke, levendige vrouw had een diepe indruk op me gemaakt. Ik wendde me tot de directrice, die intussen thee, gebak en heerlijke bonbons had laten aanrukken, met de vraag of zij met enkele concrete feiten het resultaat van het vrouwenhuis kon illustreren.

DE MOHAMEDAANSE VROUW ONTWAAKT.

„Vóór de revolutie kon niet eens 1% onder de vrouwen lezen en schrijven. Thans is het percentage analphabeten onder haar tot bijna 12% teruggelopen. Bij de laatste verkiezingen der Sowjet-besturen zijn zelfs meer dan 1200 vrouwen als afgevaardigden gekozen. Hiervan zijn niet minder dan 42 voorzitsters der Dorpssowjets geworden, waarvan het merendeel zijn opleiding aan dit instituut heeft genoten! In het leerjaar 1935—'36 zijn 285 vrouwen in dit „Huis" afgestudeerd als medici en paedagogen. 30 behaalden het diploma van kleuteronderwijs en zowat 350 vrouwen zijn in dat jaar door de andere arbeidersfaculteiten afgeleverd. Dit jaar leren niet minder dan 315 Tjoerkinnen voor opvoedster van de kleine kinderen in de verschillende rayons; ongeveer 120 hiervan zijn uit de dorpen afkomstig en leven hier in internaat."

„Vertelt U eens, of er hier ook andere nationaliteiten zijn, behalve de Tjoerken!"

„Natuurlijk, wij hebben hier Russinnen en Armeense vrouwelijke kameraden, doch het merendeel is Tjoerks."

„Welke taal wordt als voertaal gebruikt bij het onderwijs? Vroeger moest men toch alles in het Russisch leren, nietwaar?" vroeg ik verontschuldigend na mijn ervaring in Naltsjiek wijs

geworden.

„Vroeger, in het begin van ons experiment, gebruikten wij uitsluitend Tjoerks als voertaal. Doch nu wij grote groepen Russische en Armeense leerlingen op ons instituut krijgen, wordt het onderwijs ook in hun talen gegeven. Dit bleek later in het belang van het onderwijs noodzakelijk te zijn."

Na mijn onderhoud met kam. Kawarawa, verzuimde ik niet kennis te maken met verschillende vrouwelijke studenten, om uit haar mond zelf te kunnen vernemen, wat haar ervaringen, bevindingen, opvattingen en toekomstplannen waren. Het zijn alle zeer leerrijke en interessante levensbeschouwingen, die ik te horen kreeg. Zo verhaalde een zekere medische studente, Achmedowa Hanoum, dat zij als een hulpeloze vondeling, in kranten gewikkeld, door een houthakker werd ontdekt en opgevoed. Op haar 12e jaar werd zij uitgehuwelijkt.

„Mijn man zag ik overdag nooit, want van 's morgens vroeg tot 's avonds laat moest ik voor mijn schoonmoeder slavenarbeid verrichten. Ik kreeg meer slaag dan eten, zodat ik mager en ziek werd. Medicijnen kreeg ik niet. Mijn man liet me geheel aan mijn lot over en toen ik op sterven lag, zette men mij in een geitenhok. Gelukkig werd ik in deze toestand door twee vrouwen, die later „activisten" van de „vrouwenbrigade" bleken te zijn, ontdekt. Ze namen me mee naar haar rayon, verzorgden en verpleegden me, tot ik geheel beter was. Het was de vrouwenbrigade van dit rayon, die mijn man en zijn ouders later voor het gerecht bracht. Ons huwelijk werd ontbonden verklaard. De vrouwenbrigade hielp me aan een woning en gaf me lessen in lezen en schrijven. Dat was mijn eerste kennismaking met de vrouwenclub. Dit huis verschafte me geld, kleren, eten en strijdlust. U begrijpt, dat dit cultuurhuis voor mij meer is dan een dierbaar ouderlijk huis, dat ik nimmer heb gekend", verzekerde ze me plechtig.

Een andere leerlinge van de paedagogische faculteit, een beeldschone vrouw, leerde in haar jeugd de rijkaards en de moellah's in haar dorp haten, omdat ze haar met geweld en ontvoering bedreigden. Zij durfde geen stap buiten de deur te zetten, omdat de huurlingen der rijken op haar loerden. Dergelijke staaltjes uit het

volle leven werpen wel een helder licht op de middeleeuwse toestanden, waarin de Tjoerkse vrouw, twintig of vijftien jaar geleden, nog verkeerde. In dit licht gezien moet de tegenwoordige toestand wel sterk in het oog springen. Thans bewegen de vrouwen en meisjes zich frank en vrij, ze lachen je even vrijmoedig en openlijk toe, alsof het altijd zo geweest is.

IV. OP BEZOEK BIJ DEN „MINISTER-PRESIDENT" VAN AZERBEIDZJAN.

Laat ik eerlijk zeggen, toen we de tweede ochtend na onze aankomst te Bakoe onze schreden richtten naar het regeringsgebouw, kon ik me niet bevrijden van een zeker gevoel van beklemming. Ik trachtte in mijn voorstelling verscheidene bij me opgekomen vragen vooruit te beantwoorden. Zou de voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen van Azerbeidzjan mij op mijn eerlijk gezicht ontvangen? Ik ken de verschillende formaliteiten, die men bij ons in acht dient te nemen om in aanmerking te komen voor een „audiëntie" te goed om optimistisch te zijn! Gewichtige redenen om mijn bezoek aan den „minister-president" van de Azerbeidzjanse republiek te kunnen rechtvaardigen, had ik niet. Ik was noch een gedelegeerde, noch de een of andere wereld-beroemde journalist, die voor zijn wereldpers op interviews uitgaat, zodat ik nu niet bepaald hoopvol was ten aanzien van het resultaat onzer poging. Bepaalde aanbevelingen uit Moskou had ik ook niet meegenomen, behalve dan een briefje van één der leiders der communistische academie te Moscou, die ik toevalligerwijs een dag vóór mijn vertrek uit de hoofdstad had gesproken.

„Ah zo, gaat U een reis naar het Zuiden maken? U zult er beslist geen spijt van hebben. Een interessant land en een interessant volk", antwoordde een geleerde in Moskou, toen ik hem mijn plannen verteld had. Het was in het hotel „Nowo Moskowskaja".

„Uit welk oogpunt interessant, als ik U vragen mag?", antwoordde ik belangstellend.

„Interessant, van welk standpunt men het ook bekijkt. Ik ben er twee jaar geleden nog geweest. De voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen is een goed vriend van me. Wilt U mijn groeten aan hem overbrengen?" vroeg hij terloops.

Plotseling schoot me een gelukkig idee te binnen. In een land, waar men een vreemde is, moet men wel elke gelegenheid te baat nemen, om aan goede connecties te komen.

„Misschien wilt U liever een briefje voor hem meegeven", opperde ik aarzelend.

„Zeker, zeker. Gaat U maar mee. We zullen in het bureau hiernaast wel een velletje papier vinden", antwoordde mijn vriend lachend.

Welnu, dit ene, haast onooglijke kattebelletje van een particuliere vriend moest me tot recommandatie bij kameraad Rachmanow strekken. Maar mijn nieuwsgierigheid om het hoofd van een arbeiders- en boerenrepubliek persoonlijk te zien en te spreken, deed me aan de hoop vastklampen, dat „het wel gaan zou".

Het regeringsgebouw ligt op een heuvel, even buiten het centrum van de stad, aan de zeezijde, met een prachtig gezicht op de haven. Uit artistiek en aesthetisch oogpunt was het bepaald een kunststuk van een bouwwerk, dat sterk aan de oude Perzische bouwstijl deed denken, terwijl hier en daar de Westerse invloed niet te ontkennen was. Boven op de heldergroene, geschubde koepel wapperde een kleine rode vlag met sikkel- en hamer-embleem. Dit was de aanwijzing, dat het gebouw de zetel der Regering herbergde. De Rood-armisten, prachtige, zwaargebouwde kerels, die voor de ingang van het paleisachtige gebouw, in strakke houding, de wacht hielden, salueerden correct, toen wij hen voorbijliepen, hoewel ze ons met enigszins wantrouwende blikken monsterden. Maar ze lieten ons ongehinderd binnengaan.

Ik kan hier niet nalaten een der meest opvallende dingen in de Sowjet-Unie te noemen. Ik heb nergens en nooit in dit socialistische land, het bij ons zo veelvoorkomende en hinderlijke bordje „verboden toegang" gezien, dat ons juist op de meest interessante en aanlokkelijke plaatsen tegengrijnst, om niet via de verbaliserende politieman in aanraking met den strafrechter te

komen wegens overtreding van artikel zoveel en zoveel.

Alle openbare en officiële gebouwen, bedrijven, inrichtingen, rust- en lustoorden, parken, bossen, wandelwegen, enz. enz., zijn voor iedereen en op elk uur van de dag toegankelijk. Dit maakt het reizen in de Sowjet-Unie zo buitengewoon prettig en interessant. Alle beweringen van buitenstaanders ten spijt, dat alle toeristen en vreemdelingen in de Sowjet-Unie een Gepeoe-agent achter zich hebben en slechts die dingen te zien krijgen, die de Sowjet-autoriteit niet behoeft te verbergen, kan een ieder zich in dit land vrijelijk bewegen. Maar ook particulieren, arbeiders of boeren, eenvoudige mensen, waren wonderlijk toeschietelijk van aard, wanneer het er om ging hun privé-woningen, tuintjes of iets dergelijks den vreemdeling te laten bezichtigen. Dit maakt een onbevooroordeelde het vormen van een juiste voorstelling der zaken mogelijk. Het is alleen aan deze omstandigheid te danken, dat ik mijn onderzoek nauwgezet, tot in de kleinste details van het maatschappelijk leven in dit socialistische land, kon uitstrekken.

Ik zou het, geloof ik, eerder begrijpelijk vinden, indien men wat meer waakzaamheid betrachtte jegens den buitenlander, een scherpere contrôle op den „argelozen globetrotter" uitoefende, dan nu het geval is. Een groeiend en bloeiend land, dat zozeer de stille en openlijke nijd en vijandschap van het aftakelende kapitalisme opwekt, omringd door zoveel verborgen en verklaarde vijanden, had ongetwijfeld het recht, mij, als onbekende vreemdeling, meer onder contrôle te stellen. Dat zo iets niet gebeurde, verwonderde mij meer dan het mij verheugde. Maar hieruit sprak ook de vrije atmosfeer in een socialistisch land, het volle vertrouwen, terecht of ten onrechte, in zijn medemens, het zelfbewustzijn van een volk, in zijn groeiende en overwinnende kracht.

Na ons te hebben gelegitimeerd, vroeg mijn vriend den man van de „kommandatur" om kameraad Rachmanow te mogen spreken. Men gaf ons het telefoonnummer op van dengeen, tot wien wij ons moesten wenden. Het was zijn secretaris die aan de telefoon kwam en ons vroeg, waarvoor wij kameraad Rachmanow eigenlijk moesten spreken.

Mijn begeleider vertelde omstandig wie ik was en dat ik een

brief bij me had voor den voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen. Ik had niet de indruk, dat de onbekende aan de overzijde van de telefoon inderdaad overtuigd was van de belangrijkheid van mijn bezoek, want telkens hoorde ik hem door de telefoon kregelig en ongeduldig tegenwerpen, dat kam. Rachmanow het erg druk had en dat wij de brief evengoed aan de „kommandatur" konden afgeven. Ik begreep zijn bezwaren en zag dadelijk het onredelijke en ongewone van mijn verzoek in, doch mijn vriend scheen mijn mening niet te delen en stond er op, kameraad Rachmanow zelf aan de telefoon te vragen. Eindelijk hoorden we door de telefoon een kort en beslissend antwoord van den secretaris: „seitsjac („dadelijk!")

„Een ware bolsjewiek laat zich niet door moeilijkheden ontmoedigen. Doorboksen moet je hier!" lachte mijn reisgenoot veelbetekenend. Na een paar minuten hoorden wij dezelfde stem door de telefoon roepen, doch nu veel vriendelijker en voorkomender.

„Komt U maar boven en vraagt U naar kamer no. zoveel. Kameraad Rachmanow zal U direct ontvangen!"

Wij werden in een wachtkamer binnengelaten, een soort van voor-kabinet, waar de eigenaar van de norse stem aan de telefoon, achter een schrijfbureau zat te werken. Hij boog heel beleefd en zeide, dat we even moesten wachten, omdat kam. Rachmanow nog in conferentie was.

„Hij heeft het vandaag erg druk!", verontschuldigde hij hem en wees met zijn blikken naar de schare wachtenden in het vertrek.

Inderdaad zaten daar tien of twaalf man te wachten, om ontvangen te worden. Het waren stoere, door de zon gebruinde boeren, op wier harde trekken de zware veldarbeid zijn sporen duidelijk had gedrukt. Het waren leiders of afgevaardigden van kolchozen uit de omgeving en verafgelegen dorpen, die bij de regering hun resultaten, bezwaren, moeilijkheden van hun werk, proefnemingen, enz., kwamen bespreken.

Het viel me dadelijk op, hoe ongegeneerd de bezoekers zich door het vertrek bewogen, net alsof ze „kind in huis waren". Ze zaten, discussieerden, mopperden, rookten en lazen, net zoals het hun beviel. Het drukst waren zij, wanneer zij over de resultaten

of tekortkomingen van hun werk of hun plan praatten. De leren kaplaarzen stapten heen en weer over de met Perzische tapijten bedekte vloer, alsof het zo behoorde. En niemand ergerde er zich aan; ook de secretaris niet, die rustig zijn werk verrichtte. Ik geloof, dat niemand onder de aanwezigen er ooit aan gedacht had, dat wat zij zo gewoon deden, iets heel ongewoons was. Op een vreemdeling, die aan heel andere verhoudingen gewend is, moest deze sfeer, geschapen door nieuwe, maatschappelijke verhoudingen tussen de mensen, waarin de noodlottige barrières van voorrechten aan de ene groep of klasse boven de andere, tot een fictie zijn geworden, wel een eigenaardige indruk maken. Maar ook aan dit ongewone gewent men zich spoedig. Ruim een uur was verstreken en nog waren wij niet aan de beurt. Wanneer men lang genoeg in de Sowjet-Unie is, dan verbaast men zich niet meer over het traditioneel geworden lange wachten. Het is een onderdeel geworden van de vele moeilijkheden der socialistische groei, die nog moeten worden overwonnen. Een vreemde kan zich hieraan wel eens ergeren, maar wanneer men bedenkt, dat de gehele regeringsmachinerie van het tsarisme door de revolutie met de grond was gelijk gemaakt, en dat men daarna een geheel nieuw gebouw van staatsadministratie en organisatie moest gaan optrekken met geheel nieuwe, vaak onbeholpen mensen, voor wien het werk geheel en al vreemd is, dan kan men zich gemakkelijk voorstellen, dat het „minder vlot gaan" der werkzaamheden, in de omstandigheden zelf ligt. Bovendien, men vergete niet, dat in het land van het socialisme de ene niet boven de andere mag worden voorgetrokken. Zonder onderscheid van rang of maatschappelijke positie, werd een ieder naar de volgorde van zijn komst, binnengelaten. Dit zijn kleinigheden, doch ze typeren de verhoudingen in de Sowjets zeer duidelijk!

EEN GESPREK IN DE WACHTKAMER.

Intussen was ik, via mijn „perewodtsik" (tolk) met de wachtenden in een levendig gesprek gewikkeld. De Tjoerken leken me veel spraakzamer dan de Russen. In hun uitingen en vreugde waren ze vaak kinderlijk naïef. Ze zagen de wereld als een open,

aards paradijs, waar de mensen alles voor het grijpen hebben. Wat me opviel, was, dat de meesten hunner heel weinig begrip hadden van de verhoudingen buiten hun wereld, hun kolchoz of hun bedrijf.

Een rijzige figuur, in veelkleurige „chamis", die tot even boven de knie reikte, scheen een belangrijke mededeling aan zijn landgenoten te doen, die hij met levendige handgebaren onderstreepte. Ik liet mijn reisgenoot den man vragen, waarom hij zo zenuwachtig deed. Het bleek, dat hij een tractorist-stootbrigadier was uit het dorp Geoktjai, afgevaardigd door zijn kolchoz naar Bakoe, om het verslag uit te brengen over het resultaat van het tweede vijfjarenplan in hun landbouwbedrijf.

„Dit jaar hebben we 136% van het plan vervuld", vertelde hij met triomph in zijn stem.

Het vervullen en overtreffen van het tweede vijfjarenplan was het gesprek van de dag. Overal waar ik kwam, met wien ik ook sprak, of men had het over de resultaten of over de misslukkingen bij het uitvoeren van het plan. De gehele pers van de Kaukasische republieken stond vol van de verslagen, de bijzonderheden der bereikte resultaten. Het ganse denken van de socialistische mens werd door dit ene vraagstuk beheerst: het slagen van het tweede vijfjarenplan. Iedereen scheen te begrijpen, dat het betekende: het slagen van de socialistische toekomst.

„Ik heb grote belangstelling voor het leven van de Sowjetburgers. Sta me toe, U enige vragen te stellen", zeide ik tegen hem.

„U wilt zeker iets van ons bedrijf weten?" luidde de vraag. „Kom maar op met uw vragen."

„Natuurlijk wil ik graag het een en ander van Uw Kolchoz en Kolchozniki weten. Maar het liefst wil ik eerst uw eigen levensgeschiedenis horen", overrompelde ik hem brutaalweg. De man keek mij en de anderen beurtelings verbaasd aan en haalde ongelovig de schouders op. „Mijn leven is niet veel bijzonders geweest!", antwoordde hij half verlegen.

„En toch kan het voor mij belangwekkend zijn", verzekerde ik hem. „Wat waren b.v. uw ouders voor de revolutie?" vulde mijn reisgenoot verder aan. De man dacht na en scheen even te

aarzelen.

„Mijn ouders heb ik eigenlijk nooit gekend", zei hij. „Mijn moeder stierf bij mijn geboorte. Men vertelde, dat ze de dochter van een arme boer was, die door de zoon van een adellijke landheer was ontvoerd. Mijn grootouders moesten, geloof ik, in Koerdamir wonen. Onteerd en gebroken durfde mijn moeder niet huiswaarts gaan. Ze zwierf van dorp tot dorp en moet toen vreselijk hebben geleden. Toen ze mij het leven schonk, was ze aan het einde van het hare", vertelde de man peinzend. Even betrok zijn gezicht, maar slechts een onderdeel van een seconde. Het was of hij het verleden ver achter zich wierp en het oog op de toekomst richtte. Hij vervolgde met blijde stem: „Doch dat alles is voorbij. Nu zal mijn vrouw niet meer van honger omkomen en mijn dochter niet meer ontvoerd kunnen worden!", lachte hij, breed grijnzend.

„Hoe bent U dan tot uw tegenwoordige werkkring gekomen, kameraad?"

„Ik werd door een herder grootgebracht. Als jongen van 5 of 6 jaar moest ik reeds op het vee passen en trok ik met mijn pleegvader de bergen in. Gedurende de revolutie-dagen had mijn pleegvader zich bij de vrijscharen aangesloten. Sedertdien zag ik hem niet meer. Om niet te sterven, moest ik bij een „koelak", die enige tientallen H.A. grond bezat, tegen hongerloon werken. Ik verdiende niet meer dan 50 kopeken per dag en werkte daarvoor van half zes 's ochtends tot laat in de avond. Daar ik maar een dagloner was, kreeg ik in de feestdagen of in de slappe-seizoensdagen natuurlijk geen uitbetaling. Het was een leven aan de rand van de hongerdood. Zo waren er meer in die dagen, die het even ellendig en slecht hadden als ik. De moellah's, bij wien ik me over mijn verdriet kwam beklagen, konden me niet helpen. „Gij moet God dankbaar zijn, dat Hij U nog voor de dood gespaard heeft", zeiden ze altijd. „Indien gij in Allah gelooft en Zijn Profeet Mohammed, bidt dan om Zijn Barmhartigheid en uw gebed zal verhoord worden."

„Maar Allah heeft me niet geholpen. Ik worstelde elke dag met de honger", klonk spottend zijn stem. „In het dorp waar ik toen werkte, drong langzamerhand het woord Sowjets door. Het

was voor velen een toverwoord, dat echter niemand begreep. De grondbezitters en de moellah's fluisterden de bevolking in het oor, dat de „Sowjets" iets kwaads in de zin hadden. Het waren moordenaars, die het op de kinderen gemunt hadden. Zij staken de Moskee's in brand en vervolgden de gelovigen op een vreselijke wijze. Deze verhalen prikkelden mijn nieuwsgierigheid en deden het verlangen in me rijpen, om eens met de Sowjets in aanraking te komen. De eerste „bolsjewiek", die ik ontmoette, vroeg me of ik niet tegen behoorlijk loon wilde werken. En zo kwam ik voor het eerst in een staatsveeteeltbedrijf. Hier begon ik voor het eerst ons alfabet te leren. Toen was ik al 20 jaar oud. Al spoedig kon ik de bedrijfscursussen volgen, waar men in verschillende dingen, die verband hielden met ons bedrijf, werd onderwezen. Toen ik lezen en schrijven kon, was ik daarmede niet tevreden. Ik dorstte naar meer kennis. Ik verlangde meer dan een herder te zijn. Ik leerde in dit staatsbedrijf de tractor besturen, de onderdelen ervan monteren en demonteren. Ik ben sedert vijf jaren tractorist in ons bedrijf. Sedertdien heb ik tientallen kameraden tot tractorbestuurder opgeleid", voegde hij er met heimelijke trots bij.

„Door ervaring weet men zijn hoeveelheid werk voortdurend op te voeren. Vorig jaar heb ik gedurende 11 maanden gemiddeld niet minder dan 1175 H.A. per dagtaak bewerkt. Dit jaar haal ik een gemiddelde van bijna 1283 H.A.!"

„Is dat zoveel?" vroeg ik, die noch van het land, noch van een tractor iets wist, zodat ik er geen oordeel over kon vormen.

„Een doorsnee tractorist doet gemiddeld 7 à 800 H.A. per dagtaak", legde hij mij uit.

„Krijgt U ook een bijzondere beloning voor deze bijzondere prestatie?"

„Ja, want bij ons geldt immers het principe: „loon naar prestatie!" Wie dus meer presteert, die ontvangt natuurlijk ook meer."

„En hoeveel verdient U er dan mee?"

„Vorig jaar bedroeg mijn loondeel 9624 Roebel. Dit jaar reken ik op meer dan 11.000 Roebel inkomen, dat het bedrijf me uitkeert."

„Dat maakt wel een groot verschil met 50 kopeken per dag!", merkte ik terloops op.

„Ja, maar daarvoor zijn wij ook een vrij volk in een vrij land geworden", reageerde hij. „Vroeger was ik een dagloner en een herder, die niets bezat dan de kleren aan mijn lijf. Thans heb ik mijn eigen bakstenen huis laten bouwen, ik heb twee koeien gekocht, ik heb thuis een pathefoon, een naaimachine, een radio-apparaat, twee ijzeren ledikanten en ook een fiets. Dat alles verkregen door eerlijke arbeid", voegde hij er bij.

Een berg van vragen kwam bij me op. Doch op dat ogenblik gaf de secretaris ons een wenk, dat wij aan de beurt waren. Ik groette het wachtende gezelschap met een „desedanje" en verdween door een zware deur.

DE VOLKSCOMMISSARIS.

Het werkkabinet, tevens conferentiekamer, van den voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen was behoorlijk en zelfs rijk ingericht. Het kon ook het werkvertrek van een Nederlandsen minister zijn. In het midden een lange, groene tafel aan beide zijden bezet door gemakkelijke, brede mahoniehouten stoelen. Aan de muur een paar zware boekenkasten en rekken voor gewichtige documenten. Aan het einde van de lange tafel een schrijfbureau, waarachter een forse, breedgeschouderde man haast verscholen zat. Boven hem, aan de wand, een foto van Stalin, aan de tegenovergestelde zijde prijkte die van Lenin.

Kam. Rachmanow stond op toen wij het vertrek binnentraden en liep met veerkrachtige passen ons tegemoet. Het was een zeer joviale drie-en-dertiger met doordringende blikken, die bliksemsnel zijn mannen opnam. Mijn hand verdween helemaal in zijn grote, echter goed verzorgde zeemanshand en zijn brede lach overstemde haast mijn begroetingswoorden.

„Gaat U zitten, kam. Effendi", zei hij op joviale, bijna luidruchtige toon, terwijl hij me een stoel aanschoof. „Gaat U liever hier zitten, op deze stoel, naast me, dan kunnen we beter praten." Nauwelijks zat hij op zijn bureaustoel, of de telefoon rinkelde.

„Een moment, kameraad", zei hij verontschuldigend tot ons en nam een der hoorns op. Op zijn werktafel stonden zeven telefoontoestellen. Het moest routine zijn, om dadelijk te weten welk apparaat op dat moment belde. Ons gezellig en kameraadschappelijk onderhoud werd telkens en telkens door de telefoons onderbroken, die als het ware om beurten om gehoor vroegen. Ik zag zelfs, dat hij twee hoorns tegelijk opnam en twee zeer verschillende gesprekken voerde. En daar tussen door moest hij zijn aandacht schenken aan de discussies en beraadslagingen, die onder zijn leiding gevoerd werden. Het was werkelijk om er zenuwachtig van te worden. Maar kameraad Rachmanow scheen er zijn humeur niet door te hebben verloren. Ik merkte op, dat hij heel levendig in zijn gesprekken was, snel beslissend en kort en duidelijk in zijn aanwijzingen. Hij droeg een zwart-wollen broek en een wit-linnen „roebasjka" (Russisch hemd), die de hals bloot liet. In kleding verschilde hij niet van de andere Bakoese arbeiders, die men in café's en restaurants aantrof.

„Heb ik uw naam goed uitgesproken, kameraad?" wendde hij zich schertsend tot mij.

„Ik kan het U niet verbeteren", erkende ik.

„Ja, voor ons zijn het bekende klanken. Ons volk kende vroeger vele Effendi's, maar in ongunstige zin natuurlijk."

Het bleek, dat mijn gastheer uitstekend Engels sprak, zodat ik geen gebruik hoefde te maken van de diensten van mijn begeleider.

„Ik was vroeger zeeman, ziet U, en kwam nogal vaak buiten Rusland. Daarom ken ik een beetje Engels", begon hij zelf het gesprek. „Ik ben er al jaren niet meer geweest. Hoe is nu de toestand in het buitenland?"

„Dat kon beter", antwoordde ik. „De crisis woedt al jaren en nog zijn wij in Nederland niet aan het einde daarvan."

„Wij kennen hier ook crises, maar van een ander soort dan de Uwe."

Wij spraken over de vredes-politiek van de Sowjet-Unie.

„Is Indonesia niet een Nederlandse kolonie"? vroeg mijn gastheer me.

„Helaas ja", antwoordde ik openhartig. Kameraad Hoesein Rach-

manow bleek een grote belangstelling te hebben voor koloniale landen. Hij vroeg me naar de economische, sociale en hygiënische toestand van het Indonesische volk en luisterde vol aandacht naar mijn uiteenzettingen. Tijdens ons onderhoud bleek het, dat hij een deskundige was op het gebied van onze koloniale producten.

„In onze republiek worden proeven op grote schaal genomen, om te zien, of wij niet de voedingsgewassen, die in uw land geteeld worden, ook hier kunnen kweken. Met mais, thee en rijst hebben wij goede resultaten bereikt. Wij hebben in Azerbeidzjan voor dit doel speciale proefstations ingericht. Deze „experimenten" staan onder mijn persoonlijke leiding", voegde mijn gastheer er met zekere voldoening in zijn stem bij.

„Maar niet alleen daardoor voel ik me aangetrokken tot de koloniale volkeren en ook tot het Uwe. Het is misschien ons gemeenschappelijk verleden, dat mijn belangstelling voor het lot dier volkeren levendig houdt. Twintig jaar geleden behoorden de Tjoerken tot de rij der onderdrukte volkeren. Wij werden door de Russen getiranniseerd, uitgebuit en vertrapt, zó erg, dat wat uw volk thans van anderen moet ondervinden, nog benijdenswaardig is te noemen".

„U bent weliswaar geen historicus, maar in elk geval kunt U me zeker het een en ander van het koloniale verleden van Azerbeidzjan vertellen. Ik stel er zoveel belang in."

„Dat begrijp ik. Als ik U daarmee een genoegen doe, gaarne. Maar ik zeg U, dat ik geen propagandist ben. Ik mag dat als regeringspersoon niet zijn."

DE STRIJD DER KAUKASISCHE VOLKEREN.

„De Kaukasische volkeren, waartoe ook mijn volk, de Tjoerken, behoort, hebben een heel tragisch verleden. Onderdrukt, uitgebuit en opgejaagd als geen ander volk ter wereld. Tijdens het tsarisme waren vooral de Russische Bojaren erg gevreesd. Het waren meer tirannen dan heersers. Op de boerenbevolking drukte een ondragelijke last. Men zwoegde in weer en wind of in de snikhete zon 14 tot 16 uren per dag, doch de opbrengst was

nauwelijks genoeg, om zijn verplichtingen jegens de satrapen en landheren te betalen. Wat moest men in die dagen niet betalen.

Zelfs de waterbron, die de natuur schonk, was belast. Vaak lieten de barbaren uit een soort van adellijke wellust hele dorpen in brand steken, zonder de minste noodzaak of aanleiding. Men dwong onder de bekende Russische knoet hele scharen te werken, zonder dat men daarvoor enig loon voor zijn arbeid kreeg. Het was tienmaal erger dan de herendienst bij U! Wegen werden zonder enig economisch nut of noodzaak op deze wijze door onbegaanbare, dikwijls ook ongezonde streken aangelegd, ten genoegen van de jachtliefhebbers of ten behoeve van de onderlinge oorlogen en roofpartijen der satrapen en landheren.

Het leven was nooit en nergens veilig. Door vreesaanjaging en afschrikwekkende wraaknemingen, hield men de angst bij de boeren er in. Spionage en verklikkerij vierden in die dagen hoogtij. Zo gebeurde het vaak, wanneer de een of andere boer zich vergrepen had aan een edelman, dat zijn gehele onschuldige familie ervoor moest boeten. Ondanks deze vreselijke tirannie durfde de bevolking in ons land niet in verzet te komen. Want de politiek der Russische tsaren verschilde niet van die der imperialistische machthebbers in Europa, ten aanzien van hun koloniën. De koloniale overheersing van de imperialisten berust steeds op het principe „verdeel en heers". De Engelse koloniale politiek is er een bewijs van.

De toestanden in Azerbeidzjan begunstigden deze politiek. Zoals in geheel Kaukasië wonen hier verschillende bevolkingsgroepen, rassen, nationaliteiten en stammen, die elkaar van oudsher beoorloogden. Er zijn naast de Tjoerken en Armeniërs, ook nog de Joden, de Georgiërs, de Wolga-Tartaren, de Oedinen en vele anderen. Deze groepen droegen elkaar een bittere haat toe, waarbij de Tjoerken en Armeniërs het voorbeeld gaven. De Russische Gouverneurs, die hier de scepter zwaaiden, wisten deze volkeren heel goed tegen elkaar uit te spelen."

„Ik wil U een zeer markant voorbeeld geven", vervolgde hij. „Toen de revolutie in 1905 uitbrak en de tsaristische heerschappij aan het wankelen werd gebracht, wist de tsaristische gouverneur in Azerbeidzjan heel handig te manoeuvreren om de aan-

dacht van de Kaukasische volkeren van de omwentelingsgebeurtenissen in Rusland af te leiden. De mislukking van de revolutie in 1905 was voor een deel toe te schrijven aan het feit, dat de strijd der arbeidersklasse in Rusland niet door een krachtige verzetsbeweging in de tsaristische koloniale gebieden was gevolgd. Het was den overheersers gelukt, de proletarische strijd in Leningrad en enkele andere centra te isoleren! Het gehele, tsaristische koloniale apparaat werd in die dagen in beweging gezet, de meest afschuwelijke provocaties door de handlangers van het tsaristische regiem toegepast om de Tjoerken en Armeniërs tegen elkaar in het harnas te jagen. En zo kwam het in 1905 tot de welbekende slag in Bakoe tussen Armeniërs en Tjoerken, die zich tot andere steden in Azerbeidzjan uitbreidde, welke buitengewoon bloedig en heftig was en talrijke, onschuldige slachtoffers aan beide zijden eiste. Wat ik U hier verteld heb, is een waarheid, die door feiten en documenten is gestaafd. Wij hebben n.l. na de revolutie in de geheime archieven van de toenmalige tsaristische Ochrana de documenten gevonden, waar zwart op wit staat, dat de tsaristische regering de Tjoerks-Armeense slag bewust had georganiseerd, waarin de tsaristische politie een belangrijke rol speelde in de geheime levering van wapenen aan beide partijen.

Een onzer bekende Azerbeidzjanse schrijvers heeft deze episode der geschiedenis van ons volk op een zeer voortreffelijke wijze in zijn boek „het drama van 1905" weergegeven. Ik beveel U dit werk van Kam. Djaäfar Djabarli aan, een van de beste dramatici van Azerbeidzjan, dat er wellicht toe zal bijdragen, om Uw inzicht in de geschiedenis van ons volk te verdiepen. Wat in 1905 gebeurde was maar kinderspel vergeleken bij de gebeurtenissen van 1918 tot 1920. Sedertdien was de nationale bourgeoisie opgekomen, die zich voornamelijk tegen de vrijheidsbeweging der Azerbeidzjanse werkende massa's richtte, aan wier hoofd het Bakoese proletariaat stond onder leiding van de bolsjewistische partij. Toen in 1918 de proletarische revolutie in Rusland het tsarisme had omvergeworpen, nam de nationale bourgeoisie hier te lande de rol van de overheerserspolitiek over. Ik weet niet, of U op de hoogte bent van de geschiedenis van

de Russische revolutie en in het bijzonder met de rol van de mensjewisten, Moesjawatisten, Dasnaken, hier in Kaukasië. Het zijn de voornaamste haarden van de contra-revolutie gebleken, die zich tegen de vrijheidsidealen van het volk plaatsten.

U begrijpt, het zou te ver voeren, indien ik U de vele momenten van de heldenstrijd der Kaukasische volkeren ging vertellen. De bevrijdingsstrijd van ons volk bevat ongetwijfeld zeer interessante episodes, die in alle opzichten buitengewoon leerrijk zijn.

Vooral de naam van onzen kameraad Stalin, als leider van het Bakoese proletariaat, is voor eeuwig aan deze geschiedenis verbonden."

Kameraad Rachmanow zweeg, alsof hij met eerbied aan deze tijd terugdacht, waarin zoveel dappere kameraden hun leven en bloed voor de proletarische zaak hadden gegeven.

„Ik raad U aan, kennis te nemen van de bevrijdingsstrijd van de volkeren van deze landen", vervolgde hij.

„Ik dank U voor Uw welgemeende raad.. Ik geloof alleen, dat Uw literatuur voor mij wel gesloten zal blijven", merkte ik lachend op.

„Dat is waar ook, ik heb er niet aan gedacht, dat U onze taal niet verstaat".

„Als ik niet te veeleisend ben, zou ik er ten zeerste prijs op stellen, indien U persoonlijke herinneringen aan deze tijd zou kunnen mededelen. Daar heb ik meer aan, dan het zelf uit geschiedkundige boeken te moeten oprakelen. Vertelt U me b.v. enige frappante voorbeelden van de verraderspolitiek der door U zo juist genoemde partijen."

„Persoonlijk heb ik niet zoveel meegemaakt", antwoordde hij bescheiden. „Wat Azerbeidzjan betreft, wil ik U slechts een paar kenmerkende punten uit de nationaal-reformistische politiek der Moesjawatisten en Dasnaken toelichten, met wie wij hier voornamelijk te maken hebben gehad."

Terwijl hij dit zeide, belde hij een nummer op en had een gesprek in zijn Tjoerkse moedertaal, waarvan ik geen letter verstond. „Ik heb zo net het hoofd van ons instituut voor geschiedkundige navorsing opgebeld en hem ook van Uw belangstelling voor onze strijd voor nationale onafhankelijkheid verteld. Indien

U zijn diensten nodig hebt, is die kameraad bereid, U te ontvangen. Hij spreekt ook Duits en andere Europese talen. Een zeer knappe en nauwgezette man!" wendde kam. Rachmanow zich weer tot mij.

„Ik dank U voor deze goedheid. Ik zal zeker gaarne mijn licht bij dien kameraad opsteken", antwoordde ik, zijn adres alvast noterend.

„Zoals U misschien weet, waren de „Moesjawatisten" en „Dasnaken" de partijen van de nationale bourgeoisie, de afgedwaalde ideologische spruitjes van de oude partij van Noë Jordania, de z.g. Messame Dassi. In economische en politieke opvattingen verschilden ze niet veel van elkaar; ze trokken vaak, ondanks hun heftige onderlinge ver- en geschillen, een en dezelfde lijn tegenover de werkende massa's. Alleen wat betreft het geloof, waren ze als „water en vuur" en gebruikten aan weerskanten de godsdienst om de ongebreidelde fanatieke hartstochten hunner onderlinge aanhangers op te zwepen. En zo gelukte het deze mensen, de zo noodzakelijke samenwerking tussen de mohammedaanse Tjoerken en de Christelijke Armeniërs onmogelijk te maken. Zowel de Moesjawatisten als de Dasnaken telden onder hun aanhangers grootkapitalisten en grote grondbezitters. De „Dasnaken" hadden onder de Christelijke Armeniërs grote aanhang, terwijl de „Moesjawatisten" grote invloed bezaten onder de mohamedaanse bevolking.

De aanhangers van deze bewegingen konden elkaar niet luchten of zien. Ik heb U zo even verteld van de bloedige botsing in 1905 in deze stad, die op de verantwoordelijkheid van de beide nationalistische partijen kwam. In 1918 tot 1920 was de haat tussen de Armeniërs en de Tjoerken tot een ongekende hoogte opgelaaid. Letterlijk honderden dorpen werden van weerskanten in brand gestoken. Duizenden onschuldige mensen, vrouwen en kinderen vielen het religieuze fanatisme ten offer. Ja, in deze dagen werd van weerskanten de oorlog officiëel verklaard en op de meest afschuwelijke en mensonterende wijze gevoerd!"

„Het komt me voor, dat de door U geschetste toestand heel veel lijkt op de huidige strijd tussen de Hindoes en Mohammedanen in India!" merkte ik onder het luisteren op.

„Precies", zei kameraad Rachmanow. „En laat ik er bij zeggen, wellicht met precies dezelfde motieven", voegde hij er aan toe.

„Toen de bolsjewiki onder het tsaristisch regiem de eis stelden van de losmaking van de Transkaukische landen van de overheersing van het Russische absolutisme, waren het deze nationaal-burgerlijke partijen, die de bolsjewistische leuzen ten scherpste bestreden. De losmaking van Kaukasië van het „machtige Russische Tsarenrijk" zou een gevaar zijn voor de „veiligheid" van de Kaukasische volkeren met het oog op de dreigende expansiegevaren van het buitenlandse imperialisme. Men wees op de begeerte van Engeland en Turkije, ten aanzien van Kaukasië. Zij bepleitten „in het belang van het welzijn van het Al-russische Volk" trouw en gehechtheid aan het Centrale gezag in Moskou.

En zo vormden deze partijen de eerste voortroep van het Russisch imperialisme tegen de krachten ven de revolutionaire beweging. Zij vormden de reactionaire steunpunten van het tsaristisch absolutisme, die, zoals vele malen gebleken was, ook door dit laatste op handige en geraffineerde wijze tegen elkaar werden uitgespeeld.

Wat gebeurde er toen, na de revolutie? Toen het Tsaristische regiem en de burgerlijke regering van Kerenski weggevaagd was en de Sowjetmacht gevestigd werd, die het principe van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, de erkenning van de gelijkheid van alle volkeren in Rusland proclameerde, misbruikte de nationale bourgeoisie van Azerbeidzjan en Armenië, onder leiding van de Moesjawatisten en Dasnaken, het recht van de nationale onafhankelijkheid voor ons volk om deze landen aan de buitenlandse imperialisten te versjacheren."

„De bolsjewistische partij in die dagen, die het gevaar der imperialistische interventie inzag, die de resultaten der proletarische revolutie weer trachtte te vernietigen, bepleitte in Kaukasië de vestiging van de Sowjets en de vrijwillige aansluiting bij de Russische kameraden, ter versterking van de bedreigde macht van de arbeiders- en boerenregering in onze sowjetlanden. Wat antwoordden de Moesjawatisten en Dasnaken op onze politiek? „Liever onder het Westerse imperialisme, dan onder de dictatuur van de familie van het Oosterse barbarisme", was hun

leuze. En onder deze dekmantel haalden zij de buitenlandse imperialistische legers in Kaukasië binnen, om het strijdende volk neer te slaan.

Toen de Duitse interventie-troepen in 1918 Georgië binnenmarcheerden, juichte de burgerlijk-democratische regering in Tiflis en verklaarde aan het volk, dat deze troepen op uitnodiging van de overheid waren gekomen, om de veiligheid der „democratische republiek" te beschermen. Hier in Bakoe heeft de Engelse interventie geleid tot de bekende moord op 26 volkscommissarissen. Onder hen was de energieke, populaire en moedige kameraad Sjaumjan".

„Wie was die kameraad Sjaumjan"? vroeg ik, die niet op de hoogte was van de geschiedenis der Kaukasische bolsjewistische partij en haar leidende figuren.

„Kameraad Sjaumjan was de voorzitter van de Communistische partij van Bakoe en redacteur van haar orgaan „Bakinski Rabotsji", dat sedert 1906 een belangrijke rol speelde in de ideologische opklaring van het Bakoese proletariaat.

Om de aandacht van het volk van de imperialistische interventie en van de zeer nauwe samenwerking tussen de nationale bourgeoisie en het buitenlandse kapitaal af te leiden, ontketenden de Dasnaken en Moesjawatisten in de moeilijke periode van 1918-'20 de burgeroorlog. Van vrede tussen deze twee volken, de Armeniërs en de Tjoerken, om maar van de anderen te zwijgen, onder de contra-revolutionaire burgerlijk-nationale regeringen van groot-grondbezitters was geen sprake. Onder deze ontzaglijk moeilijke omstandigheden streden de bolsjewiki in taaie volharding en ongekende moed voor de overwinning van de proletarische klassestrijd, zowel tegen de nationale bourgeoisie als tegen de intervéniërende imperialistische machten.

Eerst na de bekende Aprilopstand in 1920, na de vervanging van de „democratische republiek" door de Sowjetmacht in Azerbeidzjan, Armenië en Georgië, werden de nationale wrijvingen en twisten, die door de nationale bourgeoisie kunstmatig waren onderhouden en verscherpt, door de werkers van deze volkeren, die daarbij geen enkel belang hadden, volledig gelikwideerd.

Ik overdrijf geenszins, en ik verklaar U dit, niet als propagan-

dist, maar als een verantwoordelijk staatsman, dat, dank zij de Leninistische nationaliteitenpolitiek, er reeds 16 jaar een hartelijke broederlijke samenwerking bestaat tussen de Mohammedaanse Tjoerken en de Christelijke Armeniërs, evenals tussen alle andere nationaliteiten in de Sowjetlanden, zoals nog nooit in de geschiedenis van ons volk is voorgekomen!" In zijn stem vermengde zich blijdschap met nationale trots.

„Feitelijk is het niet nodig dit te zeggen. De feiten spreken voor zichzelf. U kunt ze zelf controleren en aan de hand van Uw practische ervaring aan de werkelijkheid toetsen. Wij hebben er geen belang bij, ze te verbergen. Ik zal persoonlijk het mijne doen, dat ge alle gegevens en alle feitenmateriaal, wat ge maar wilt en nodig oordeelt, om U een objectief en eigen oordeel over ons land en volk te vormen, tot Uw beschikking krijgt. Kameraad Effendi, de feiten zullen U bewijzen, dat de volkeren der Sowjet-Unie een enge, broederlijke, internationale familie met elkaar vormen".

Deze, op zulk een overtuigende toon gegeven verklaring als een voor geen twijfel vatbare, hechtgefundeerde mening, door iemand wiens ernst en autoriteit ik hoog schatte, maakte op me wel een zeer diepe indruk. Ik deed nog een zwakke poging om de hechtheid van deze conclusie nader te toetsen.

„Moet ik Uw verklaring dan zo opnemen, dat er thans inderdaad geen enkele nationale wrijving meer is, op welk gebied van ook?", vroeg ik aarzelend.

„Ja, absoluut, kameraad Effendi", antwoordde kam. Rachmanow onmiddellijk, zonder zich verder te bedenken. „Natuurlijk zijn er hier en daar enige „recidivisten" te vinden, aangewakkerd door de vijanden van de Sowjetmacht, onder de verborgen koelakken en contra- revolutionaire elementen, welke door het volk zelf worden gelikwideerd, die de oude nationale haat weer heimelijk proberen aan te wakkeren, maar ze zijn absoluut onmachtig tegenover het heldere begrip van de beter geschoolde en door ervaring verstandig geworden Sowjet-nationaliteiten. Deze „recidivisten", dit kan ik U gerust zeggen, verdwijnen met de dag, met de stijgende culturele ontwikkeling van ons volk".

„Ik wil een hoogst interessant, historisch feit vertellen, ter illustratie van de ontroerende broederschap en internationale gezind-

heid van onze volkeren. Toen in 1919 en '20 de Moesjawatisten en de Dasnaken elkaar uitmoordden en vernietigden, brachten de Tjoerkse veeboeren hun koeien en schapen in de zomer op de Armeense weiden, en omgekeerd lieten de Armeniërs hun vee in de winter op de wijde velden van Azerbeidzjan in alle vrede grazen. En dit alles geschiedde over de hoofden der beide strijdende regeringen heen, alsof er in het land niets gebeurde. Zoals U weet is het vraagstuk der weiden sedert eeuwen een onoplosbare en bloedige strijdvraag geweest voor de volkeren van deze gewesten. De moeilijkheid houdt natuurlijk verband met de geografische ligging en de atmosferische gesteldheid der weiden. In Armenië b.v. is het in de winter vaak zo koud, dat de boeren genoodzaakt waren, naar warmere weiden voor hun kudden uit te kijken. In Azerbeidzjan waren de dorre steppen in de zomer voor het vee een moordende vlakte en moesten de veeboeren met hun schapen naar de hoger gelegen Armenische vlakten trekken. Dit was van oudsher een der vele bronnen van allerlei nationale twisten en vetes, welke de heersende klasse uitsluitend ten eigen bate wilde „oplossen". Tijdens de burgeroorlog werd deze „nationale levensvraag" op zeer bevredigende en vredige wijze door het werkende volk zelf opgelost, ten spijt van alle nationale en godsdienstige ge- en verschillen.

U ziet, kameraad Effendi, men kan en moet van het volk zeer veel leren, indien men werkelijk voor zijn welzijn optreedt. Er zijn nog meer van dergelijke simpele, doch kenmerkende voorbeelden te noemen".

„Denkt U heus, dat er bij U thans geen „nationale nijd" meer te bespeuren is onder de verschillende nationale groepen in dit land"? vroeg ik hem weder wat aarzelend en dacht hierbij onwillekeurig aan de heersende verhoudingen tussen de verschillende bevolkingsgroepen in Indonesië. Ik aarzelde, omdat de vraag, die ik stelde en die in onze verhoudingen een gewichtige betekenis heeft, wellicht wat ongewoon zou klinken voor een Sowjet-burger.

„Omdat de wortel van deze nijd is uitgeroeid, blijft het kwaad uit. Bij ons in Azerbeidzjan zijn zeer veel Armeniërs, ongeveer een achtste deel van de bevolking, omgekeerd woont er in Armenië

een belangrijk aantal Tjoerken. Ze voelen zich niet als minderheden, doch als gelijkgerechtigde burgers en broeders van de andere volkeren der Sowjet-republiek.

Bij ons in Azerbeidzjan b.v. hebben de Armeense kameraden hun eigen dagbladen, d.w.z. in hun eigen taal, en bezitten eigen clubs, onderwijsinrichtingen, eigen theaters, enz. enz. Ieder Armeniër voelt zich in Azerbeidzjan even goed thuis als in Armenië zelf. Immers, alle openbare functies staan hier voor elkeen open, zonder onderscheid van geloof en nationaliteit, indien hij voor die functie maar over de nodige geschiktheid en capaciteit beschikt. Er zijn bij ons dan ook zeer veel Armeense kameraden, die de leidende posten in onze republiek bekleden. Dit is de diepe, waarachtige realiteit van Lenin's nationaliteiten-politiek, die onder leiding van Stalin in de practijk is doorgevoerd. Een ieder heeft de mogelijkheid, deze te onderzoeken en aan de practijk te toetsen!" besloot kameraad Rachmanow zijn uiteenzettingen.

De hartelijkheid en het voorbeeldige geduld, waarmede de voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen mijn vragen beantwoordde, ondanks zijn drukke werkzaamheden, waardoor ons onderhoud herhaaldelijk moest worden onderbroken door dringende telefonische gesprekken en „zakelijke intermezzo's" van het personeel, moedigden mij aan, nog meer vragen te doen. In de Sowjet-Unie heb ik de ervaring opgedaan, dat de autoriteiten van hoog tot laag, steeds bereid zijn, om de weetgierigheid van de vreemdeling op de meest behulpzame en vriendelijke wijze te bevredigen. Men doet alles, wat in zijn vermogen is, om de belangstellende buitenstaander in het Sowjetleven een zo volledig mogelijk beeld te geven. Niemand schijnt zich te hoog te voelen, om de meest afgezaagde vragen van alle dagen, met de nodige ernst te beantwoorden. Integendeel, ik heb meer dan eens ervaren, wanneer ik personen in de Sowjet-Unie ontmoette en sprak en weinig vragen deed, het hun verbaasde, dat „men niet meer van hun verlangde."

„Als het niet teveel is, kameraad, wil ik nog het een en ander van U vernemen, over hoe het thans met de culturele ontwikkeling van uw volk staat.

DE CULTURELE ONTWIKKELING.

„De revolutie heeft ook met de oude Russificatie- en aanpassingspolitiek van het tsarisme gebroken. Het onderwijs krijgt een zuiver nationaal karakter. Ons volk ontvangt zijn onderricht in de moedertaal, wat vroeger nooit het geval was. Het oude Arabische schrift is al heel vroeg gelatiniseerd, wat een groot gemak betekent voor de grote massa. Ziet U maar eens hier", zeide hij, op de titel van een regeringsalmanak of iets dergelijks wijzend, waarop gedrukt stond:

„AzerBajçan Sosialist Çura Çymhoeryjatinin".

„Dit betekent: Azerbeidzjanse Socialistische Sowjet-republiek", lichtte kameraad Rachmanow toe: „Vóór de revolutie waren er in het ganse land maar enkele dorpsscholen, voornamelijk bestemd voor de kinderen der reactionaire hereboeren. Er was niet eens een middelbare onderwijsinrichting, laat staan een Universiteit. Hoe staat het met het alfabetisme bij U", vroeg hij ineens, zijn uiteenzetting onderbrekend.

„Ik denk, zo tussen de 15 en 18% kunnen lezen en schrijven!"

„Dat is niet veel. Enfin, bij ons was de toestand nog slechter. En het ganse Azerbeidzjanse gebied was het aantal alfabeten nauwelijks 5%. In de stad Bakoe bereikte men een hoger percentage, maar op het land was het treurig gesteld. Minder dan 3% van de boerenbevolking kon lezen en schrijven.

Tot het eerste, wat de Sowjetmacht deed, behoorde het invoeren van de algemene leerplichtwet. Dit werd dan ook met de allergrootste energie en toewijding in practijk gebracht. Onze republiek telt op het ogenblik honderden en honderden volksscholen, talloze middelbare, 16 hoge scholen en enige Universiteiten, naast verschillende wetenschappelijke- en onderzoekingsinstituten. Wat het analfabetisme betreft, het is in dit jaar reeds tot 6% terug gebracht. Dit is het resultaat van 15-jarige Sowjetmacht!", voegde hij er met gerechtvaardigde trots bij.

„Hoe wordt de vraag der intellectuele kaders opgelost? Het lijkt me niet zo gemakkelijk, om in zo'n korte tijd zoveel leerkrachten uit de grond te stampen", bracht ik in het midden.

„Ons volk is even intelligent of even dom, zoals U het noemen

wilt, als alle andere volkeren op de aarde. Vroeger konden wij geen geleerden, professoren, leraren en andere intellectuele krachten hebben, om de eenvoudige redenen, dat men de ontwikkelingsmogelijkheden voor ons volk op alle mogelijke manieren beknotte en niet, omdat ons volk geen intellectuele capaciteiten bezat. —

Het was niet alleen, dat er in ons land zo weinig scholen waren, maar ook, omdat in al deze, voor de bevoorrechte klasse bestemde leerinrichtingen het onderwijs in het Russisch werd gegeven, wat voor velen een rem in hun intellectuele ontwikkeling betekende. De Sowjets voerden het onderwijs in de eigen moedertaal in alle scholen in. Alle leerboeken, die thans in de volksscholen, middelbaar onderwijs en hoger onderwijs-instituten worden gebruikt, zijn in eigen moedertaal samengesteld. Men hoeft thans geen Russisch te leren, om zich wetenschappelijk te ontwikkelen, zoals in de dagen van vóór de revolutie. De tsaristische overheersing had er belang bij ons volk dom te houden. De tsaristische staatsbegroting was nooit een openbare aangelegenheid en daarom wist niemand in die tijd precies, hoe de uitgaven verdeeld waren. Thans weten wij uit documentaire stukken, dat meer dan 57% van de gemeentemiddelen voor politionele doeleinden werden uitgegeven en slechts 4% werden besteed voor volksopvoeding."

„En hoe staat het nu met de uitgaven van het onderwijs?" vroeg ik. „Kunt U mij concrete cijfers geven?"

„Zeker, wacht U even. Ik zal U onze begrotingscijfers laten zien", antwoordde hij. „Ik heb heel toevallig de statistische cijfers van de staatsuitgaven van alle drie de Kaukasische Socialistische Sowjet-Republieken, n.l. Georgië, Armenië en Azerbeidzjan", vervolgde hij, me een staat toeschuivend. „De cijfers illustreren U op voortreffelijke wijze de ontzaglijke ontwikkeling van deze landen. De cijfers van de eerste kolom hebben betrekking op de periode van het economisch herstel, de tweede kolom op het 1e vijfjarenplan en die van de derde kolom slaan op de huidige periode van het 2e vijfjarenplan. Let U eens op de snelle stijging der achtereenvolgende uitgaven voor onze volkswelvaart en het volkswelzijn", merkte kameraad Rachmanow verduidelijkend op.

Ik laat hier, gemakshalve, voor den lezer, zonder commentaar de

cijfers volgen, die de voorzitter van de Raad der volkscommissarissen mij toonde.

Uitgaven in millioenen goudroebels van de Socialistische Sowjetrepubliek:

	GEORGIË			AZERBEIDZJAN			ARMENIË		
Gestoken kapitaal in:	I.	II.	III.	I.	II.	III	I.	II.	III.
A. de Social. industrie .	39.5	309 5	947.3	422.7	734.4	1819.1	31 4	134.4	443.9
B. Social. landb. bedrijf	14.1	217.8	303.8	26.6	135.3	245.1	13.0	86.8	101.0
Bestede sommen aan:									
A. Woningbouw . . .	-	25.3	52.6	-	29.3	40.9	-	11.6	23.9
B. Volksopvoeding . .	3.2	17.7	88.9	4.2	24.5	88.8	1.8	6.5	43.3
C. Gezondheidswezen .	2.7	23.7	84.9	2,3	17.1	57	1.3	5.3	26.9

Kameraad Rachmanow lichtte me verder over de Tjoerkse pers en schone letteren in.

„Zo iets van een nationale pers en belletrie bestond er vóór de revolutie nauwelijks. Ze konden bijna niet bestaan, omdat de noodzakelijke voorwaarden voor hun ontwikkeling ontbraken. Er waren toen wel een paar armelijke kranten met een zeer onbeduidende oplaag, maar ze konden zich niet tot een nationale pers ontwikkelen, vanwege de voortdurende vervolgingen en zelfs confiscaties der pers door het tsaristische gezag, op grond van soms zeer onschuldige liberale uitingen in haar kolommen, om maar niet van de revolutionaire organen te spreken, die illegaal moesten worden verspreid. Hetzelfde geschiedde met de schone letteren. Er was geen „afzet" onder de analfabetische boerenbevolking, die bovendien ontzettend arm was. De weinige Russische belletrie van die dagen, die hier te krijgen was, was van reactionaire strekking, die geen voedingsbodem kón vinden in het nationale cultuurleven van ons volk. Het behandelde, in het algemeen gesproken, de grootheid van den tsaar, het hofleven van de Bojaren, de bijzondere kwaliteiten van de overheersers, die als het ware door de „almachtige God" voorbestemd waren, om over andere volkeren te heersen. Het waren geestelijke voortbrengselen, die het volk van Azerbeidzjan vreemd waren. Elke belletristische poging, om de eigen nationale trots en de nationale idealen

te bezingen, werd door de satrapen en kolonisators in de kiem gesmoord.

Nu is het gans anders geworden. De likwidatie van het analfabetisme, de stijgende welvaart der werkende bevolking, de krachtige ontplooiïng van het eigen nationale leven, ziedaar enkele factoren, die de bloei van onze nationale pers en literatuur in de hand werken. De Sowjetregering van Azerbeidzjan schenkt haar grootste aandacht aan de ontwikkeling van de eigen nationale beschaving. Ze doet alles om de ontplooiïng van de volksgenie en het massa-intellect te bevorderen. Ze legt de verborgen volksintelligentie en volkskunst als het ware bloot. Wij mogen niet ontevreden zijn met de door ons bereikte resultaten op cultuur gebied", sprak Rachmanow, met een soort van nationale trots.

„Onze republiek mag zich thans reeds verheugen in het bezit van talrijke scheppende kunstenaars, auteurs, dramatici, poëten, enz. enz., niet alleen van locale betekenis, doch wier werk reeds in de andere delen van het Sowjetland worden vertaald en daardoor meewerken aan het verrijken van de litteratuur van de Sowjetvolkeren in onze U.S.S.R. Dit is onze dank, onze liefde en onze verering voor Kameraad Stalin", voegde hij er bij.

„En hoe staat het nu met de oude Russische werken? Zijn ze dan een contrabande geworden voor Uw republiek?", vroeg ik schertsend.

„De Sowjet-politiek is geen enge, chauvinistische politiek. Wij voeden ons volk op tot internationaal denken. Wij richten onze blikken niet uitsluitend naar wat er in ons volk omgaat en leeft. De nationale horizon moet ook verruimd en steeds uitgebreid worden. Hierbij is het nodig, dat ons volk ook kennis neemt van wat er buiten onze enge, nationale grenzen te koop is. Daardoor wordt het eigen cultuurleven verrijkt en op een hoger peil gebracht. Bekende werken van Poesjkin, Tolstoï, Dostojewski en andere Russische klassieken zijn thans in de Tjoerkse taal uitgegeven en aldus binnen het geestelijk bereik van de grote massa gebracht. En natuurlijk ook de werken van de jonge Sowjetschrijvers van de Unie. Ja, ik wil U nog iets anders vertellen. Het belangrijkste deel van de klassieke werken der wereldlitteratuur is thans in onze taal vertaald en uitgegeven. Ze worden, mis-

schien klinkt het U wat onwerkelijk in de oren, tot diep in de kleinste dorpen gretig door jong en oud gelezen".

„Kam. Rachmanow, ik zal niet te veel van U en Uw kostbare tijd verder vergen. Maar nog slechts één vraag. Hoe staat het thans met de godsdiennstvervolgingen in dit vroeger zo fanatiek Mohammedaanse land?"

„U kunt me nooit te veel vragen. En dan ... ik krijg niet elke dag zo'n vererend bezoek van een parlementslid en vertegenwoordiger van het Indonesische volk!" lachte mijn gastheer welgemeend hartelijk en half schertsend.

„Over dit sprookje kan ik heel kort zijn. Van vervolgingen van gelovigen is geen sprake. De gewetensvrijheid is door de wet gewaarborgd, maar de Sowjet-wetgeving staat ook geen geloofsdwang toe. De staat kan en mag niet verhinderen, dat iemand zijn oud geloof wenst te behouden. Dat is zijn goed recht. Maar de Sowjetstaat kan evenmin verhinderen, dat er mensen zijn, die niet aan God of Allah geloven en de religieuze opvattingen ideologisch bestrijden. Geweld en dwang op dit gebied worden door de Staat niet geduld. Daarom begrijp ik niet, dat men in het buitenland zo graag van godsdienstvervolgingen spreekt. Bij ons wordt niemand wegens zijn geloof vervolgd! Daarvan kunt ge U zelf, door de feiten, in dit land doen overtuigen. Ik erken volmondig, dat er tijdens de revolutiedagen het een en ander gebeurd is, dat wij niet kunnen goedkeuren. Maar wat gebeurt er in zulke bewogen tijden al niet, zou ik willen vragen.

In het algemeen hebben we thans maar weinig open moskee's. Het grootste gedeelte der bedehuizen is, op uitdrukkelijk verlangen der bevolking, gesloten of voor culturele doeleinden of sociale inrichtingen in gebruik genomen. Ik zei met opzet „op uitdrukkelijk verlangen van de bevolking", omdat de regering in geen geval daarop druk heeft uitgeoefend of van bovenaf maatregelen tot het sluiten der moskee's heeft getroffen. Integendeel, in enkele van die gevallen zijn wij zelfs zeer terughoudend geweest, wat ons door de bevolking terecht kwalijk is genomen. Als voorbeeld noem ik het geval met de „Sjisjwomoskee". Tot drie maal toe heeft de bevolking zich tot de regering gewend,

met het verzoek, de bedeplaats te willen opheffen. Ze werd door geen gelovige meer bezocht en stond het drukke verkeer in de weg.

De regering wilde dit echter uit piëteitsoverwegingen niet doen.

U moet begrijpen, die „Sjisjwo-moskee" gold in de oude tijd, onder de Mohammedaanse gelovigen als een heilige bedevaartplaats! Er werd immers beweerd, dat een van de dochters van Mohammed ter plaatse begraven lag.

Op het laatst moest de regering onder de druk van de bevolking, ertoe overgaan, de moskee te „likwideren". Op die plaats is thans een modern autopark verrezen met een complex van autoreparatie-inrichtingen, waar vele straten samen komen. Het is nu een ontzaglijk voordeel geworden voor de bevolking van „Sjisjwodorp", eindigde kameraad Rachmanow.

Ons onderhoud had ruim twee uur geduurd, en na mijn gastheer vriendelijk te hebben bedankt voor zijn inlichtingen en aanbevelingen, verlieten wij met hongerige maag en dorstige keel het Volkscommissariaat, met een regeringsauto tot onze beschikking!

Ik heb hier ons gesprek haast woordelijk weergegeven. De kameraadschappelijke toon, de eenvoud van woordkeuze, wars van hoogdravende, theoretische uiteenzettingen, typeerde de bescheidenheid en eenvoud van een der hooggeplaatste personen in de Socialistische Sowjetrepubliek Azerbeidzjan. Deze sympathieke eigenschappen vond ik terug bij vele hooggeplaatste autoriteiten, leidende functionarissen in de nieuwe sowjet-maatschappij, bij burgemeesters, partijsecretarissen, geleerden, kunstenaars, bedrijfsleiders en gewone „laag bij de grondse" mensen, die ik in de Kaukasische republieken ontmoet en gesproken heb.

Niet minder interessant is de levensloop van deze, nog jeugdige staatsman, die reeds op zijn 31-jarige leeftijd werd opgeroepen, om de hoogste verantwoordelijke functie in zijn land te bekleden. Geboren als de jongste zoon van een Tjoerkse zeemansfamilie, had Hoesein Rachmanow geen onbekommerde jeugd gehad. Zijn vader werkte als matroos aan boord van een schip, dat de Kaspische havens aandeed. Zijn moeder, die vijf zoons en twee dochters thuis moest groot brengen, trachtte als wasvrouw de karige

gage van den man met enige kopeken te vermeerderen. De kinderen moesten vaak zonder avondeten naar bed kruipen. Maar ook de arme matrozenfamilie voelde de oudertrots in zich opkomen. De vader wou graag, dat zijn jongste zoon wat leerde, om een plaats te krijgen bij de haven-administratie. Er werd familieraad gehouden en broers en zusters, die intussen moesten gaan werken, stemden ermee in, dat de jongste broer naar school ging. Ieder droeg zijn kopeke bij, om het schoolgeld, dat in die dagen nog al hoog was, bij elkaar te brengen. De jongste Rachmanow was dan ook de enige van de broers, die lezen en schrijven had geleerd. De anderen waren analfabeten.

Hij leerde tot 1919 in Bakoe en moest de studie op het middelbaar onderwijs opgeven, toen zijn vader zelf werkloos was geworden. Voor Hoesein Rachmanow brak een moeilijke tijd aan. Hij had zowat alles geprobeerd. Eerst als loopjongen, schoenpoetser, koerier, havenarbeider, dokwerker, doch steeds was het loon ontoereikend om zijn moeder aan de nodige geneesmiddelen te helpen.

Eerst na de vestiging van de Sowjetmacht in 1920 kon hij zijn bekwaamheden beter ontplooien. Hij trad tot de „Komsomol" toe (jeugdbeweging) en wist de aandacht op zich te vestigen, doordat hij in korte tijd zich tot een voortreffelijken organisator wist te ontwikkelen. Zijn poging, om als vrijwilliger in het Rode leger te komen, om tegen de interventielegers op het Poolse front te strijden, was voorlopig zonder resultaat. Men wilde hem in Bakoe als organisatieleider van de Komsomols niet gaarne missen. Tijdens de burgeroorlog in Kaukasië, in de strijd tegen de buitenlandse interventen, heeft hij zijn land echter goede diensten bewezen. Na de demobilisatie kwam hij in zijn geboortestad terug en werd de leidende functionaris van de Komsomol. In 1924 werd hij verkozen tot organisatie-secretaris van de Komsomol in geheel Azerbeidzjan, welke functie hij tot algemene tevredenheid van de Sowjet-autoriteiten heeft bekleed.

Zijn populariteit en zijn organisatorische talenten maakten hem in 1926 tot leider van de Komsomol in geheel Transkaukasië met Tiflis als standplaats. Twee jaar later werd kameraad Rachmanow verkozen tot 2e secretaris van de Leninse Communistische Jeugd

van de gehele Sowjet-Unie. Hij kon echter niet lang in Moskou blijven. Want reeds in 1929 werd hij naar Azerbeidzjan teruggeroepen, waar intussen een scherpe klassenstrijd was ontketend door de agitatie van de koelakken in dit gebied.

In het bijzonder heeft hij zich in het autonome gebied Karabach als lid van de z.g. „drie commissies" tegen het contra-revolutionaire bandietendom schitterend onderscheiden. De likwidatie van het laatste verzet der koelakken kwam ongetwijfeld voor een belangrijk deel op zijn rekening. Toen in het Azerbeidzjanse gebied de rust weer was verzekerd, snelde hij in 1930 voor de tweede maal naar Moskou. Nu niet als 2e secretaris der Communistische Jeugd-organisatie van de Sowjet-Unie, maar als leider van een der organisatieafdelingen en van de Centrale Raad der vakverenigingen in de Sowjet-Unie. Deze functie bekleedde hij tot 1932.

Ondanks de rijke practische ervaring, die kameraad Rachmanow in zijn zeer bewogen leven heeft opgedaan, voelde hij nog de behoefte, om verder te studeren. In 1932 volgde hij de studie in de koloniale afdeling van het Instituut voor Wereldhuishouding en Wereldpolitiek in Moskou, waar hij ook kennis maakte met den geleerde, van wien ik het kattebelletje heb meegekregen.

In April 1933 keerde hij naar Bakoe terug waar hij de functie van 2e secretaris van de Communistische partij van Azerbeidzjan kreeg toegewezen. In Januari 1934 werd hij verkozen tot voorzitter van de Raad van Volkscommissarissen van de Socialistische Sowjet-Republiek Azerbeidzjan.

De zeemanszoon, die vóór de Sowjetmacht niet eens voor loopjongen deugde, was na de likwidatie van het oude feodalisme en kapitalisme snel opgeklommen op de maatschappelijke ladder, waarvan hijzelf nooit had durven dromen. In zulke handen is de toekomst en de verdediging van het socialisme in de Sowjet-Unie zonder twijfel goed verzekerd. Deze drager van de Leninorde is tevens lid van het Presidium van het Centrale Comitée der U.S.S.R.

V. HET LAND DER TJOERKEN.

Ik wil van de stad Bakoe niet veel goeds en niet veel slechts vertellen.

De havenstad biedt haast hetzelfde tafereel als alle andere steden in de Sowjet-Unie. Wie meer zin heeft voor een mondain stadsschoon, die moet niet in de „Zwarte stad" komen. De olielucht, die overal in de stad hangt, die je zelfs in je brood en in je thee proeft en die vaak de heerlijkste, Azerbeidzjanse snufjes op kookgebied van „de laatste vinding", bij den hongerigsten tourist in ongenade doen vallen, kan den vreemdeling een oponthoud in de stad aardig vergallen.

Voor de nieuwsgierige onderzoeker echter, die de schoonheid van het land in de ruïnes van een oude Oosterse pracht, in de historische overblijfselen van beroemde vestingwerken zoekt, is de oliestad een interessant onderzoekingsveld, dat hem zeer zeker geen teleurstelling zal baren. De waardering van de oliestad, het industriële centrum van geheel Kaukasië, hangt van de instelling en de belangstelling van den tourist af, van het doel, waarvoor hij zijn reis heeft ondernomen.

LEVENDIGE MENSEN.

's Avonds zijn de lunchrooms, café's en restaurants steeds overvol. 's Middags tegen een uur of vier beginnen ze al vol te lopen. Er wordt flink gegeten en gedronken. De Bakoese arbeiders schijnen een gezonde maag te hebben, en een grote dosis humor. Wijn en wodka blijken steeds de meest gevraagde dranken te zijn, alsof alcoholische dranken nooit „haram" voor de Mohammedaanse Tjoerken zijn geweest. Ook vrouwen laten zich niet onbetuigd, hoewel ze geen wodka drinken.

Nergens zag ik bedrukte gezichten, op straat niet, thuis in de arbeiderswijken niet. Het doet bepaald aangenaam aan, de blijde gezichten te zien, de uitgelaten vreugde van den nieuwen socialistischen mens mee te maken, die niet door crisiszorgen en huiselijke tobberijen wordt getemperd. Misschien zal men zeggen, dat ik overdrijf, dat ik het Sowjetleven te veel van de

buitenkant heb gezien. Maar ik heb mijn gevolgtrekkingen niet op louter waarnemingen op straat, in cafés of restaurants, ik ben niet slechts afgegaan op de uitlatingen en oordeelvellingen der officiële personen, integendeel, ik heb mijn conclusies getrokken uit de talloze gesprekken met bevoegde autoriteiten, volkscommissarissen, partij-secretarissen, bedrijfsleiders, oudere en jongere ingenieurs, toneelspelers, schrijvers, professoren, eenvoudige onderwijzers op het land, kolchozniki, zelfstandige boeren, arbeiders, vrouwen, oud en jong. Ik heb ze ontmoet en gesproken op alle willekeurige plaatsen en momenten, op hun bureaux, in hun bedrijven, op het land, op straat, in restaurants en café's. Ik heb ze bezocht op de meest willekeurige tijdstippen, merendeels zonder dat de mensen van te voren van mijn bezoek waren verwittigd. Ik ben getuige geweest van hun werk, hun bedrijf, hun openbaar en persoonlijk leven. Ik ben in de arbeiderskwartieren en in de uitgestrekte, haast eindeloze akkers, landbouwplantages, theetuinen, katoenvelden, wijngaarden geweest. Ik heb in de rommelige industrie- en fabriekscentra rondgezworven, om het leven der mensen van naderbij te leren kennen. Ik ben onverwachts, en zelfs op ongelegen ogenblikken, arbeidershuizen, boerenwoningen en boerengehuchten, binnengedrongen, ik heb de mensen van hoog tot laag, van alle categoriën, in hun huiselijke omgeving gadegeslagen, om tot een zoveel mogelijk objectief oordeel te komen. Ik ben er zelfs van overtuigd, dat zulk een nauwgezet onderzoek door een vreemdeling, slechts in een socialistisch land mogelijk is. Burgerlijke schroom heeft me nooit en nergens, bij mijn onderzoek in de Kaukasische republieken, enige moeilijkheid in de weg gelegd. En ik ben al deze mensen dankbaar, dat ze niets voor me verborgen hebben. Ja, het is me opgevallen, hoezeer de Sowjetburger soms gesteld is op het oordeel en de critiek der vreemdelingen.

Ik heb mijn oordeel ook getoetst aan de meningen van andere buitenlanders, touristen, geleerden, technici, e.a., die ik op mijn reis ontmoet en gesproken heb, burgers van verschillende nationaliteiten, Amerikanen, Fransen, Denen, Turken en Engelsen. Zij allen waren het met me eens: de Sowjetburgers, met al hun gebreken en moeilijkheden, zijn wereldburgers van een nieuw

type. Dat ik sympathie heb voor de Sowjet-Unie is bekend, maar dat ik daardoor minder critisch tegenover de dingen zou staan, wil ik niet gaarne voor mijn verantwoordelijkheid nemen.

De opzet van mijn reis, de oplossing van het nationale vraagstuk voor de vroegere, onderdrukte, koloniale volkeren in Kaukasië, in practische zin, met eigen ogen te willen aanschouwen, spreekt voor zichzelf. En ik wil hier ruiterlijk bekennen, deze sympathie voor de Sowjet-republieken is na mijn reis belangrijk verhoogd en versterkt.

De Tjoerken praten en discussiëren erg druk, maar ze zijn in hun uitgelatenheid nimmer luidruchtig. In dit opzicht onderscheiden ze zich sterk van de Georgiërs, die de restaurants en de dancings van Tiflis vulden. De Tjoerkinnen, die thans, gearmd met hun mannen, de openbare gelegenheden binnentreden, zijn veel stiller en bescheidener, vertonen, wat de ouderen betreft, min of meer de oude neiging, zich helemaal op de achtergrond te houden. Of dit het laatste, traditionele overblijfsel uit de oude tijd is, toen de vrouw door de adat en de godsdienst tot harembewoonster en keukensloof was veroordeeld, weet ik niet. Wel kon ik deze bewuste neiging bij het jonge, vrouwelijke geslacht niet bespeuren.

De meisjes, goed gevormde figuren, blakend van bloeiende gezondheid, met gitzwarte haren, bewegen zich veel vrijer en bewuster dan de oudere vrouwen uit de tijd van vóór de revolutie. Ze lachten en flirtten ongedwongen, en stonden direct klaar een foxtrot of een tango te dansen, zodra de jazzband begon te spelen. Het was duidelijk te zien, dat bij de oudere vrouwen, in het bijzonder op het platteland, het „omwentelingsproces" van de moraal nog niet helemaal voltooid is. Tijdens mijn verblijf in Azerbeidzjan, bemerkte ik vaak, in het gesprek met oudere vrouwen, zelfs met zeer vooraanstaande, die reeds vroeg de strijd tegen de vernederende positie der Mohammedaanse vrouwen en voor de gelijkberechtiging van man en vrouw in deze landen hadden aangebonden, dat zij onwillekeurig bewegingen maakten met hun handen, ogen of hoofd, die aan de „verlegen vrouw" doen denken. De ondervoorzitster van het stadsrayon in Kirov-Abad b.v., dus een soort plaatsvervan-

gende burgemeesteres, maakte tijdens ons onderhoud voortdurend met haar hand een onwillekeurige, grijpende beweging naar haar gezicht, een bewegingsgewoonte uit de tijd, dat zij nog de tjadra's voor haar gelaat droeg. In Tiflis en Armenië was de positie van de christelijke, Georgische en Armeense vrouw iets anders dan in Azerbeidzjan. Tot op zekere hoogte was het lot van de christelijke vrouw in Georgië en Armenië dan ook minder vernederend geweest, dan dat van haar Islamietische sexe-genote.

De tegenwoordige Sowjet-wetgeving stelt de vrouw geheel op gelijke voet met den man. Dit is voor alle nationaliteiten in de Kaukasische republieken van kracht. Merkwaardig is, dat juist onder het jonge geslacht het verschil der uiterlijke kenmerken van de mensen, die ze tot nationale types stempelen, langzamerhand aan het verdwijnen is. Het verdwijnen van de nationale godsdiensten, heeft de naties ongetwijfeld in vele opzichten nader tot elkaar gebracht.

DE PLAATS VAN DE VROUW.

Wat heeft de gelijkstelling van de vrouw voor de socialistische maatschappij gebracht? Men moet blind zijn, om de grote invloed van de vrouw in de openbare aangelegenheden in de Sowjet-Unie te willen loochenen.

Men begrijpe mij goed, niet in romantische zin, „de invloed van de vrouw achter de schermen", welke ik ook in het land van de Sowjets geenszins wens te ontkennen, maar in de zakelijke betekenis van het woord, de verantwoordelijkheid van de vrouw als openbare persoon. Natuurlijk weet ik, dat ook Amerika zijn vrouwelijke minister heeft, dat een Franse, vrouwelijke geleerde hoofd was van een ministerie, dat Nederland zijn vrouwelijke parlementsleden bezit, en dat Amerika en Engeland trots zijn op hun vrouwelijke vliegeniersters en stewardessen! In de Sowjet-Unie echter neemt de vrouw ongetwijfeld een zeer bijzondere plaats in.

In Finland zag ik wit-gepette, vrouwelijke tramconducteurs, in Japan vertelt men van schone geisha's, die de gasten bedienen. In Indonesia ken ik op de theeplantages en andere ondernemin-

gen de halfnaakte vrouwelijke koelies, op de Nederlandse kantoren krioelt het van vrouwelijk personeel. Spelen ze een rol in het maatschappelijk leven? Jawel, want ze redden de bedrijven van hun ondergang, want ze zijn goedkoper dan de mannelijke arbeidskrachten. In Duitschland vindt deze goedkope dienst zelfs geen waardering meer. De vrouw moet naar de huiskamer verdwijnen. Maar geeft de vrouw in deze landen medeleiding in de openbare zaken? Niemand kan — geloof ik — dit met een gerust geweten bevestigend beantwoorden.

In de Kaukasische republieken Azerbeidzjan, Georgië en Armenië, zag ik de vrouw alle mogelijke, leidende functies bekleden, van de eenvoudigste functie van brigade-leidster op een katoenplantage tot de hoogst verantwoordelijke positie van hoofd van een volkscommissariaat. Ik heb kennis gemaakt met vrouwelijke burgemeesters, met voorzitsters van volkscommissariaten — wat bij ons vrouwelijke ministers zouden zijn — ik heb een onderhoud gehad met verschillende verantwoordelijke, vrouwelijke functionarissen van de partij; ik ben geïntroduceerd bij een vrouwelijke bedrijfsleider van een textiel-industrie, die 11 tot 15 ton ruwe katoen per dag verwerkte. Ik heb directrices van kolossale ziekenhuizen en sanatoria gesproken. Ik ben bij een vrouwelijke geleerde te gast geweest, die aan het hoofd van een bacteriologisch instituut staat, onder wier leiding vele mannelijke professoren hun onderzoek verrichten. Ik ben voorgesteld aan voorzitsters van reusachtige sowchozen en kolchozen, die 500 H.A. en meer, groot waren. Ik spreek hier niet van de eenvoudige, openbare betrekkingen, die in opvallende grote mate door de vrouw zijn bezet, zoals in de fabrieken, de landbouwbedrijven, de burgerlijke en militaire luchtvaart, in het transportbedrijf, in de sociale en wetenschappelijke inrichtingen, enz. enz.

De gelijkberechtiging der vrouwen bracht de gelijke, materiële waardering van haar arbeidsprestaties met zich mee.

Nergens ontmoette ik in deze nationale republieken een geringschatting voor de vrouwelijke arbeidskracht. Het principe „loon naar prestatie" werd in zijn volle consekwenties toegepast. Natuurlijk zijn de lonen niet altijd gelijk. Een vrouwelijke tractorist kan soms meer, soms minder dan haar

mannelijke collega's verdienen, dit hangt af van de meer of mindere hoeveelheid arbeid, die zij verzet. Doch nooit ontvangt de vrouw in de Sowjet-republieken, voor hetzelfde werk minder dan haar mannelijke kameraad, op grond van het feit, dat zij tot het „zwakke geslacht" behoort!

„De gelijkberechtiging van man en vrouw", zeide kameraad Leila Archoendowa, secretaresse van de stadssowjet van Kirow-Abad, „is één der noodzakelijke voorwaarden voor onze vooruitgang. Onze socialistische opbouw heeft zijn successen voor een niet gering deel aan dit feit te danken. Het socialisme heeft immers voor zijn snelle groei, op alle fronten van het maatschappelijk leven, een tekort aan arbeidskrachten. Bij U heerst werkloosheid, er is teveel aan arbeidskrachten, zei U. Maar bij U wordt de productie dan ook beheerst door de winstmogelijkheid en de arbeiders zijn niet anders dan een middel, om de productie tot stand te brengen. Ze zijn de levende machines.

Bij ons zijn de arbeiders meester van de productiemiddelen. Zij gebruiken de machines, om voor eigen behoeften te produceren en niet om de winstmogelijkheden. Daarom kennen wij hier geen werkloosheid, maar wel een tekort aan arbeidskrachten.

Stelt U zich eens voor, dat in zulke verhoudingen, wij vrouwen niet hetzelfde recht zouden verkrijgen als de mannen, d.w.z. dat wij niet het recht zouden bezitten, om onze kracht voor de opbouw van het socialisme te geven, dan zou het tempo van de socialistische ontwikkeling niet weinig vertraagd worden. Het tempo der socialistische groei maakt het noodzakelijk, dat alle krachten van ons Sowjetland worden gemobiliseerd, ze moeten, zonder uitzondering, in het productie-proces worden betrokken.

Ik weet heel weinig van Holland, en daarom kan ik er geen oordeel over vellen. Maar ik heb wel eens gehoord, dat de vrouw in Frankrijk niet eens kiesrecht bezit. Ik weet niet waarom. Dat is echter niet het voornaamste, wat ik U zeggen wil. Doordat bij ons de vrouw in geen enkel opzicht achteruitgezet wordt, ontwikkelt men 't onafhankelijkheidsgevoel en 't bewustzijn van zelfstandig te kunnen zijn, veel sterker. De vrouw is niet langer „afhankelijke waar", maar een volwaardig, maatschappelijk wezen, dat weet, wat het wil en zich bewust is, van wat het doet."

Zulk een oordeel heb ik ook van andere Sowjet-burgeressen vernomen, waarvan ik de juistheid niet in twijfel kan trekken, gezien mijn practische ervaringen in het dagelijkse leven. Ik vroeg eens aan een leidster van een paedagogisch instituut naar haar opvattingen van de bestemming en de beroepskeuze van de vrouw.

„Ik ken de opvattingen over de geschiktheid van de vrouw voor de openbare functies bij U en in West-Europa niet. Hierover kan ik dus niet oordelen."

„Dat bedoelde ik ook niet. Ik zou alleen graag willen weten, hoe U persoonlijk over deze vraag, ten aanzien van de vrouwen in de Sowjetlanden, denkt", verduidelijkte ik mijn vraag.

„De Kor'an leerde ons vroeger, zoals U weet, dat de Mohammedaanse vrouw door Allah zou zijn voorbeschikt, om den man te behagen. Ze zou voor niets anders geschikt zijn dan voor het moederschap. Ze vulde de harems der rijken of werd als slavin, door de heersende algemene moraal, in huis geketend", sprak ze met bitterheid.

„Hoe kan men in dit geval spreken van de ongeschiktheid van de vrouw voor andere werkzaamheden dan de huishouding. Dag in, dag uit, werd ons deze minderwaardigheid van ons geslacht als het ware ingehamerd. En ik geloof, dat de vrouw zelf door deze suggestie was gaan geloven, dat haar „enige bestemming" was den man te behagen en kinderen voort te brengen. De bloeiende vrouwenhandel in ons land, werd in die dagen door de Islam gedekt en bevorderd. Laat ik U een voorbeeld uit mijn eigen leven vertellen, zodat U zelf Uw gevolgtrekkingen kunt maken.

„Ik ben in een arme koopmansfamilie geboren. Reeds op mijn achtjarige leeftijd had ik een onweerstaanbaar verlangen naar leren. Mijn ouders, die ongetwijfeld veel van me hielden, zouden het in hun hart graag gewild hebben, doch wie durfde zich toen tegen de openbare mening verzetten? Meisjes naar school, dat was een grote „onzedelijkheid" in de ogen van de Islam. En zo mocht ik niet leren, wel moest ik de Kor'an uit het hoofd leren citeren, waarvan ik per slot van rekening niets begreep.

Ik werd opgevoed als „handelsobject". Telkens als ik hoorde,

dat de een of andere man, die ik niet kende en die ik zelfs nooit gezien had, naar mijn hand vroeg, rilde ik bij de gedachte, dat ik aan de nu onbekende zou worden uitgehuwelijkt. En als de onderhandeling was afgesprongen, omdat ze het niet over de prijs eens waren, dankte ik Allah voor Zijn „tussenkomst".

Toen ik zeventien was, werd ik aan een rijke grondbezitter uitgehuwelijkt, dien ik nog nooit in mijn leven had gezien. Maar wat kon ik daartegen doen? Wij meisjes hadden alleen te gehoorzamen en verder basta. Het was een afschuwelijke bruut, die zelfs reeds twee andere vrouwen bezat en er nog een paar slavinnen als bijvrouwen, op na hield. Hij was zelfs nog ouder dan mijn vader, 60 jaar. Stelt U zich dat eens voor!

Ik mocht nergens heen, omdat hij jaloers was. Als ik toevallig een man zag of werd gezien, dan sloeg mijn man mijl half dood met zijn karwats, waarmede hij zijn vee naar de stal dreef. Het was een verschrikkelijk leven. Klagen hielp niet.

Niemand kón of wilde me helpen. Zelfs mijn vader mocht niet tussenbeide komen. Hij had zijn dochter voor de prijs van 50 roebel „uitgehuwelijkt" en de moellah's gaven den bruut gelijk!

„De vrouw moet den man gehoorzamen", zeiden ze. „Het staat in de Kor'an!"

Door de invloed van de godsdienst verzette ik mij nooit tegen de mishandelingen van mijn man, hoewel ik hem vreselijk haatte. Want ik geloofde inderdaad, dat het een „grote zonde" jegens Allah was, indien een vrouw door een andere man werd gezien. Ik had nooit de moed, mijn tjadra's maar even van mijn gezicht te nemen, zodra ik buiten de huiskamer was. U begrijpt, dat ik zo'n leven niet langer kon volhouden. Er bleef voor mij maar één weg over, het huis van mijn man te ontvluchten!

Hierover moet U niet zo gemakkelijk denken. Ontvluchten betekende, de algemene verachting der gemeenschap op zich laden. En dan, wat moest ik verder doen? De vrouw was immers nergens voor geschikt? En dat wàs ik ook, omdat ik nooit wat had geleerd. Wat voelde ik me toen afhankelijk van de anderen. Als ik wegliep, zou de „gendarme" me zeker bij mijn man terugbrengen!"

„In die dagen", — vervolgde ze haar verhaal — „kwam er een naaister bij ons in huis werken. Van haar vernam ik allerlei theorieën over de klassestrijd, over het kapitalisme, enz., enz. Aanvankelijk begreep ik er niets van. Doch haar verhaal over de godsdienst, over het lot van de vrouw, wekte mijn belangstelling. Voor het eerst in mijn leven ontmoette ik een sexe-genote, die het Russische alphabet kende. Van haar leerde ik in het geheim lezen en schrijven. Van haar kreeg ik illegale litteratuur over de godsdienst en over de rechten der vrouw. Het kostte me heel wat moeite, om de nieuwe denkbeelden te begrijpen en de heersende moraal van die dagen te verwerpen. Ik begon na te denken, en zelfstandig te denken.

Ik leerde langzamerhand de zotheid der godsdienstige moraal inzien. Ik begreep, hoe de godsdienst de vrouw vastkluisterde aan de willekeur van den man. Ik leerde toen niet alleen mijn man, maar ook de moellah's haten, ik haatte tenslotte de godsdienst zelve, omdat hij de Moslimse vrouw in Azerbeidzjan in duisternis hield. Wie voor de vrijheid der vrouw vecht, moet wel tegen de godsdienst vechten. Dit besef gaf me kracht, maakte me rebels tegen de Islam en zijn moraal".

„En toen werd U een vurige bolsjewiek, nietwaar", viel ik haar in de rede.

„Neen, helaas nog niet", gaf ze me ten antwoord. „In mijn binnenste vervloekte ik de Islam, doch met de bolsjewiki wilde ik in het begin toch niets te maken hebben. Want de „rode agitators" spraken van klassestrijd en van het proletariaat, wat ik niet begreep. Tenslotte ben ik het huis van mijn man ontvlucht en kwam in Bakoe terecht. Daar leerde ik iemand kennen, met wien ik later getrouwd ben."

Het bleek, dat hij lid van de „Komsomol" was. Hoewel ik erg veel van hem hield, weigerde ik aanvankelijk met hem te trouwen, omdat hij een „rode" was. Eerst toen hij mij verzekerde, dat hij uit de „jeugdorganisatie van de bolsjewiki" was uitgetreden en, teneinde dit te bewijzen, zijn lidmaatschapskaart voor mijn ogen verscheurde, stemde ik erin toe, met hem te trouwen. Later bleek me, dat mijn man comedie had gespeeld. Hij was n.l. nooit uit de „komsomol" getreden. Het was mijn man, die me ongemerkt

de kennis van het Marxisme en de proletarische klassestrijd heeft bijgebracht. Pas in 1922 ben ik lid van de bolsjewistische partij geworden"!

Hoewel haar verhaal niet direct een antwoord gaf op mijn vraag, luisterde ik toch met niet weinig belangstelling naar haar levensgeschiedenis, omdat ze vele elementen bevatte, die me aan de verhoudingen in Indonesia deden denken.

„Hoe diep de godsdienstige invloed soms in het menselijke bewustzijn kan zijn ingeworteld, bewees de onberedeneerde „schaamte", die ik, lang nadat ik communiste was, nog niet eens voor goed van me af kon schudden. Tot in 1925 droeg ik, uit traditie, nog altijd de tjadra's, en als ik met mijn man op straat wandelde, bekroop me menigmaal nog heimelijk een gevoel van schaamte en liet ik hem vaak vooruitlopen. Van verlegenheid liep ik het liefste achter hem!", bekende ze me eerlijk.

„Wat grappig", kon ik niet nalaten op te merken.

„Inderdaad meer dan grappig", beaamde ze lachend, „dat vond ik in die dagen óók. Mijn levensgeschiedenis is het leven en lijden van duizenden andere vrouwen in ons land en daarom vertel ik ze U", zei ze verontschuldigend.

„De Sowjetsmacht geeft aan de vrouw absolute onafhankelijkheid en vrijheid. Ze is nu aan zichzelf verantwoording schuldig. Ze is werkelijk vrij in haar practische beroepskeuze. Doordat wij gebroken hebben met de oude feodale, godsdienstige en kapitalistische moraal, kunnen wij zelf onze bestemming in de maatschappij bepalen. U ziet, iedere vrouw, zonder uitzondering, kan de functie bekleden, waarvoor zij de capaciteiten en de geschiktheid bezit".

„Daar gaat het juist om", probeerde ik haar zienswijze te weerleggen. „Bij ons wordt door velen de mening gehuldigd, dat de vrouw niet voor alle werkzaamheden geschikt zou zijn".

„Die ervaring hebben wij hier niet. In ons land is er letterlijk geen betrekking, die niet door een vrouw zou kunnen worden bekleed. Ze doet haar werk even goed of even slecht als haar mannelijke collega. Ik geloof, dat de vraag over de geschiktheid, een kwestie van voorbereiding en practische ervaring is. In onze Sowjetlanden zijn de mogelijkheden daartoe, zowel voor de

vrouw als voor de man, zeer groot".

Inderdaad, zoals ik al eerder heb gezegd, vond ik het vrouwelijke element op alle openbare posten, in alle betrekkingen en bij alle mogelijke werkzaamheden. Het moet ongetwijfeld een zeer ongewone indruk op den vreemdeling maken, wanneer hij ziet, dat de Sowjetlocomotief bestuurd wordt door een vrouwelijke machinist, of dat een jonge stratenmaakster een kolossale koevoet hanteert; men moet wel een eigenaardige gewaarwording krijgen bij het zien van een vrouwelijke techniker aan een zware boormachine, of een boerin, die met een reusachtige tractor het land beploegt; misschien wrijft de buitenlander zijn ogen uit, wanneer hij vrouwelijke aviateurs instructies ziet geven aan mannelijke „hemelbestormers", maar de Sowjetburger kan hierin niets bijzonders ontdekken. Hoe vaak wordt hier niet de conclusie getrokken, dat de vrouw in het Sowjetland naar de bedrijven en mijnen wordt gedreven.

Dit vraagstuk had mijn grote belangstelling. In mijn ongedwongen, soms zeer vertrouwelijk onderhoud met vrouwen in de Sowjetrepublieken, vergat ik nimmer, de vraag van de dwangarbeid, op de een of andere manier, in de discussies te bebetrekken.

Kameraad Mirjanowa, een jonge „komsomolsin", op een theesowchoz in Adjaristan, keek me wantrouwend aan, toen ik haar vroeg, of ze niet gedwongen werd, op de plantage te werken.

„Gedwongen? Hoe komt U er bij!", riep ze verbaasd. „Niemand in ons land wordt tot arbeid gedwongen. Ik werk vrijwillig hier en ieder ogenblik kan ik van bezigheid veranderen".

„Zo, in Uw plaats zou ik geen theeplukster willen worden, wanneer men in dit land inderdaad vrij is, zijn werk te bepalen", merkte ik op, om haar uit te horen.

„Ik ben ook niet van plan om theeplukster te blijven", antwoordde ze. „'s Avonds volg ik een driejarige cursus op onze fabriek, een voorbereidende studie in de landbouwkunde. Ik wil n.l. op een landbouw-instituut studeren".

„Hoeveel moet U per maand aan cursusgeld betalen"?

„Geen enkele kopeke", antwoordde ze, mij met grote ogen aankijkend, alsof ze zeggen wou: „wat ben je toch een eend,

om zoiets te vragen!"

Anderen gaven op dergelijke vragen mijnerzijds helemaal geen antwoord, hetzij dat ze de opmerking als een „ongepaste grappigheid" mijnerzijds beschouwden, hetzij dat ze niet geloofden aan de ernst van mijn informatie. Een jonge textielarbeidster in Leninakan was zo zeer verontwaardigd over dergelijke „nonsens", dat ze eenvoudig wegliep.

„Wij vinden het een eer, dat wij werken", vertelde Helene Arkomyan me, een zes-en-twintig-jarige „oedarnik" op een zuivelcombinaat in Georgië. Het is niet, dat de man bij ons zo weinig verdient, dat de vrouw er bij moet gaan werken, zoals U het meent. Mijn man is monteur op een tractor-station en verdient 400 Roebel per maand, ruim voldoende om er met ons tweeën van te kunnen leven. En moet ik me thuis de gehele dag vervelen? Want iedereen gaat bij ons naar het werk. Daarom ga ik ook werken en ben er trots op, dat ik mee kan doen aan de opbouw van het socialisme in ons land", eindigde ze, met een gloed van nationale trots in haar gitzwarte ogen.

„Hoeveel verdient U zelf"?, vroeg ik, wellicht wat onbescheiden.

„Tussen de 500 en 600 Roebel per maand" ,riep ze haast onverschillig. Het is in de nationale Sowjet-republieken niets bijzonders, dat een gezin, man en vrouw, een inkomen heeft van 800 en 1000 Roebel per maand.

Het ontwikkelingsproces van de vrouwen-emancipatie in de onafhankelijke, nationale Sowjet-republieken, heeft zich in een ongelooflijk snel tempo voltrokken. De onkundige vreemdeling komt daardoor niet zelden voor pijnlijke verrassingen te staan! Hoe vaak ontmoette ik op mijn reis vrouwen, die — naar haar kleding te oordelen — de indruk van heel gewone arbeidsters of staatsburgeressen maakten, en die zich dan op verrassende wijze ontpopten als zeer gewichtige personen. De vraag der kleding betekent in het land der Sowjets niet de vraag der armoede of welgesteldheid der burgers, doch ze hangt nauw samen met het probleem van de productie der lichte industrie der Sowjets. Het misverstand bij de „outsider", in de beoordeling der volkswelvaart in de Sowjet-Unie, moet grotendeels aan de vluchtige waarnemingen van het uiterlijke aanzien der Sowjet-

bevolking worden geweten.

Dat de Sowjetvrouw door de volledige gelijkstelling met de man, minder „vrouwelijk" zou zijn geworden, haar aantrekkelijke charme zou hebben verloren, wordt niet door de feiten bevestigd. Vooropstellende, dat de waarderingen de norm van de „vrouwelijke charme", maar van zeer betrekkelijke aard zijn, die in het bijzonder afhangen van subjectieve reacties, afgezien nog van het feit, dat de „objectieve waardering", bij verschillende tijden, altijd zeer verschillend is geweest en nog is, kan ik niet aannemen, dat arbeid een nadeel zou zijn voor de „vrouwelijke aantrekkelijkheid".

Wie de theaters en schouwburgen in de Sowjet-Unie heeft bezocht, zal het kunnen getuigen, dat de vrouwelijke ijdelheid en vrouwelijke charme van de Sowjet-burgeressen, de nodige romantiek in het leven, er niet onder geleden hebben.

Tijdens een galavoorstelling in het Tiflisser theater, maakte ik kennis met een Georgische schone, geheel in de nationale dracht gekleed, die haar klassieke schoonheid nog beter deed uitkomen. Ik heb in één stad nog nooit zoveel mooie vrouwen bij elkaar gezien als juist in Tiflis. Ik kan heus niet beweren — en dit geldt voor alle jonge vrouwen in de Sowjet-republieken — dat ze zich „manlijker" zouden hebben gedragen, dan haar sexe-genoten in andere landen, in soortgelijke omstandigheden. Integendeel, mijn gezelschapsdame bijvoorbeeld was de „vrouwelijke charme" in eigen persoon, waarin schuchtere bedeesdheid en Kaukasische bekoring zich hadden verenigd. Ze sprak behalve Russisch, uitstekend Frans, dat ze zeer coquet wist te hanteren. Mijn 22-jarige charmeuse bleek later een vrouwelijke, militaire ingenieur met de rang van officier te zijn, aan de chemische afdeling van het Georgische Rode leger!

VERKEERSMOEILIJKHEDEN.

De Azerbeidzjanse industrie, zoals gezegd, concentreert zich in de hoofdstad Bakoe. Het ligt voor de hand, dat ik deze stad uitkoos als basis voor mijn onderzoek. Immers, van hieruit gaan de wegen, straalsgewijze, het binnenland in en kan men de platte-

landsdorpen met minder moeite bereiken. Ik zeg met opzet „met minder moeite", omdat het transport- en verkeerswezen in de Sowjets, zoals ik in de Kaukasische republieken heb kunnen waarnemen, nog veel te wensen overlaat. Men kan zich niet op elk willekeurig tijdstip en niet altijd op luxueuze wijze van de ene plaats naar de andere bewegen. Van Bakoe uit lopen slechts drie spoorwegen, naar het Noorden, naar het Zuiden en het Westen. Alle belangrijke en onbelangrijke plaatsen buiten deze verkeersaders kunnen slechts per auto, per karavaan of — eigenaardige contrasten — per vliegtuig worden bereikt.

„Het verkeerswezen", verklaarde de hoofdleider van het Azerbeidzjanse Commissariaat van het Verkeerswezen, is inderdaad verre van bevredigend. Op dit gebied is de tsaristische toestand nog niet geheel gelikwideerd. Tijdens het eerste vijfjaren-plan, werd onze volledige aandacht gevergd voor de opbouw van onze zware-industrie en de collectivisatie van de landbouw. Zonder onze bloeiende landbouw kunnen we immers de arbeiders in de industrie niet voldoende voeden, en wat zouden onze Sowjets betekenen, indien ze voor de zware-industrie van het kapitalistische buitenland afhankelijk zouden moeten zijn? Daardoor raakte aanvankelijk het verkeerswezen op de achtergrond en behielden we de oude landwegen uit het tijdperk van de overheersing. U ziet zelf, hoe primitief het vervoer op het platteland nog is. In dit 2e vijfjaren-plan zal dit alles wel veranderen. Mijn afdeling wijdt er alle energie aan, om aan deze wantoestanden een einde te maken. En ik verzeker U, het is geen gemakkelijke taak voor ons, want U moet niet vergeten, dat het verkeerswezen van zeer vele factoren afhangt, die soms buiten onze macht liggen. In ieder geval doen wij nu onze uiterste best, om de verbinding tussen de verschillende plaatsen te verbeteren.

Voor onze industrie en landbouw is het transport nu een levensbelang geworden. In het eerste jaar van het 2e vijfjarenplan, zijn reeds duizenden kilometers autowegen aangelegd, voor auto- en busverkeer. Vele bloeiende plaatsen zijn thans door zijlijnen met de hoofdspoorlijn, Bakoe-Tiflis, verbonden!"

Inderdaad, er wordt hard gewerkt aan de verbetering der wegen, en hoe! Ik wil hier, ter illustratie, een typisch voorbeeld

vermelden. Toen ik voor het eerst in Tiflis kwam, maakte ik kennis met een echte „Oosterse straatweg", in de buurt van de „Sionski Kathedraal". Een vier K.M. lange, hobbelige straat, vol met vervaarlijke bergkeien, waarop de puffende en schommelende vrachtwagens telkens dreigden om te vallen, te zwijgen nog van de verraderlijke kuilen, waarover men zijn nek kon breken. Het was een echte „klassieke" straat, uit de oude tijd, die door het toenmalige arbeiderskwartier liep. De oude huizenrijen aan weerskanten van deze weg vormden, door haar bouwvalligheid, een treffende harmonie met de bedoelde verkeersader, waar om de tien minuten een monster van een oude stadstram door knarste en kraakte. Wat een schril contrast vormde deze nieuwe buurt met de nieuwe delen van de stad!

Twee dagen voor mijn vertrek naar Kirow-Abad was ik er getuige van, hoe de eerste staatsteen uit deze weg werd verwijderd. Honderden arbeiders werden tewerkgesteld, dag en nacht, een tiental stoomwalzen werden in gebruik genomen. Toen ik, na een afwezigheid van vijf dagen, weer in de Georgische hoofdstad terugkeerde, kon ik de parallelstraat niet meer terugvinden. Ze was in die tussentijd getransformeerd in een brede, moderne, geasfalteerde weg, die een genot voor autorijders was. De knerpende en zuchtende oude tram was verdwenen; nieuwe, blauw-crême geschilderde, luxueus ingerichte autobussen kwamen daarvoor in de plaats.

Als men het niet zelf had meegemaakt, zou men het niet geloven. Maar tegelijkertijd werd den bezoeker een pijnlijk contrast gedemonstreerd tussen het oude en het nieuwe. Het was een gek gezicht, de oude, schots en scheve, haast bouwvallig te noemen woningcomplexen, langs de brede, geasfalteerde prachtweg te zien

Toen ik den voorzitter van het Tiflisse stadsrayon hierop opmerkzaam maakte, lachte hij met nationale trots, vergenoegd: „Komt U maar eens over drie of vier maanden terug. Dan zullen ook deze oude huizen verdwijnen. Over een jaar zult U Tiflis met andere ogen bezien"!

Met dergelijke spoed wordt er aan de tot standkoming van het verkeer en het transport gewerkt, zowel op het land als in de steden. Daarom krijgt de tourist vaak een rommelige indruk van

de Sowjets.

Voor de Sowjets-republieken, in het bijzonder voor de vroegere, achterlijke, tsaristische koloniën, vormt het verkeer- en transportprobleem een zeer moeilijk punt, dat niet zonder nadeel is geweest voor de ontwikkeling van het land.

Wat de vervoermiddelen betreft, moet men niet kieskeurig zijn, wanneer men zijn onderzoek in verschillende richtingen wil doen. Ik ben te paard, met vrachtauto's en tweewielige boerenkarren het binnenland ingetrokken, maar ook per vliegmachine, om tijd te winnen.

INDUSTRIE EN PLATTELAND.

Naast de olie-industrie trof ik in en in de omgeving van Bakoe jodium- en bromiumfabrieken, alluminiumbedrijven, arsenicumfabricage, een stikstofcombinaat, fabricage van barriet en asfalt, van synthetische caoutsjoek, textiel-industrie, een vleescombinaat enz., enz. Dit feit op zichzelf zegt natuurlijk niets. Het krijgt alleen betekenis, wanneer men bedenkt, dat al deze takken van industrie pas in de laatste 10 jaren zijn opgebouwd.

Een jonge, Tjoerkse ingenieur, die vlot Engels sprak, zei op triomfantelijke toon tegen me: „Ach, kameraad, tijdens de tsaristische overheersing en de Moesjawatische regering, was er zelfs niet één electrische centrale. Wij mochten er niet eens van dromen", voegde hij er sarcastisch bij. „En nu, kameraad, nu hebben wij in Azerbeidzjan niet minder dan 80 electriciteitsstations, waaronder zich grote hydrostations bevinden".

„Dit hydrostation", verklaarde hij, toen ik het geweldige waterkrachtwerk aan de Terek kwam bezichtigen, dat mede onder zijn leiding werd aangelegd, — „moet volgens het tweede vijfjarenplan in 1938 geheel gereed zijn. Wij werken echter met zo'n tempo, dat ik er niet aan twijfel, of wij komen wel voor die tijd klaar. En de kameraden in Kirow-Abad zullen er zich zeker over verheugen", voegde hij vol trots aan toe.

„De kameraden in Kirow-Abad? Hoe bedoelt U dat?", vroeg ik, hem niet begrijpend. Want Kirow-Abad, een hooggelegen bergplaats, honderden kilometers van Bakoe verwijderd, tien jaar ge-

leden nog een plattelandsdorp met een min of meer nomadische bergbevolking, thans het tweede industriecentrum van de Azerbeidzjanse socialistische Sowjet-republiek, dreigde de hoofdstad op dit gebied naar de kroon te steken.

„Dit station is bestemd voor de stroomlevering aan de industrie in Kirow-Abad. Er wordt thans een paar honderd kilometers kabel heengeleid, die 250.000 volt kan dragen, de lijn wordt later tot Tiflis doorgetrokken. Onze capaciteit is op 500.000 K.W. berekend".

Ik tuurde naar het kabbelende riviertje, de Terek, en in mijn lekenhoofd, dat geen begrip heeft van de hydro-electrische moeilijkheden en problemen, die mijn gastheer opnoemde, warrelde het van grote en kleine soengai's en kali's in het schone, braakliggende Indonesia.

Een typisch verschijnsel in de Sowjet-Unie is het feit, dat de snelle groei van de industrie in de steden, geenszins een nadeel is voor het platteland.

Ik heb nergens kunnen ontdekken, dat de welvaartsontwikkeling op het platteland achterstond bij de industrie-centra, wat bij ons een niet te loochenen onvermijdelijkheid is. De economische en culturele achterlijkheid van het platteland wordt zienderogen minder, het scherpe contrast tussen de agrarische en industriële bevolking zoals bij ons, ziet men in de Sowjets geleidelijk verdwijnen.

Talloze plattelandsdorpen, enkele jaren geleden in feite niets anders dan gehuchten of complexen van leemhutten, waar de nomaden-bevolking tegen de snerpende sneeuwkou beschutting zocht, ontwikkelde zich, in de korte tijd van het bestaan der socialistische Sowjet-republieken tot belangrijke centra van landbouw- en zuivelindustrie.

Terwijl de boerenbevolking, in de tsaristisch periode en in de tijd van de burgerlijke, Moesjawatische regering, het land nog met een houten ploeg — het gebruiken van een ijzeren ploeg was het voorrecht van de adellijke grootgrondbezitters! — moest bewerken, die door een koe, met behulp van de gehele familie, over de akker moest worden voortgetrokken, zijn thans de primitieve houten ploegen in geheel Azerbeidzjan verdwenen en worden ze in de

landbouwmusea als symbolische tropheeën bewaard voor het overwinnende socialistische nageslacht, die het aan de oude „tsaristische duisternis" herinneren!

Thans worden duizenden en nog eens duizenden tractoren, maai- en dors- en alle andere, moderne landbouwmachines door de boeren zelf beheerst en in bedrijf gezet, om de productie van het land tot ongekende hoogte op te voeren. Oogstte de boer van vóór de revolutie 5 tot 7 centenaar per h.a., thans bedraagt de gemiddelde oogst der kolchozen 30 tot 35 centenaar per h.a., dank zij de moderne en op wetenschappelijke basis geschoeide methode van landbewerking, welke door de overheid wordt mogelijk gemaakt.

Naast de verbouwing van de eigen landbouwgewassen, legt men zich toe op het aanleggen van proefvelden voor sub-tropische en zelfs tropische gewassen.

„Ik stel me tot levenstaak", zeide kam. Hoesein Rachmanow, „ons land „om te toveren" in een sub-tropisch landbouwland, d.w.z. sub-tropische en zelfs tropische landbouwgewassen in ons land te verbouwen, opdat wij ze aan de broedervolken van ons Sowjet-land kunnen leveren".

Ik miste het recht, zijn optimisme en gerechtvaardigde trots op het slagen van deze levenstaak te betwisten. Na wat ik in het land gezien en gehoord had, twijfelde ik er geen ogenblik aan, dat kam. Rachmanow zijn doel binnenkort zal bereiken. Rijst-, mais- en theecultuur, voorheen in dit gedeelte van Kaukasië geheel en al onbekend, beloven reeds grote resultaten. Op de sowchozen en kolchozen van Lenkoran en Astara, houdt men zich met citroen- en sinaasappelen-cultuur bezig.

„In 1933 bezaten we reeds 80.000 citroen- en sinaasappelenbomen", vertelde de directeur van de Sowchoz te Lenkoran. „In dit jaar planten wij er nog 40.000 bij. Wij streven ernaar, dat onze Sowjet-landen op de duur geen citroenen en sinaasappelen meer uit het buitenland behoeven in te voeren", klonk het veelbetekenend in mijn oren. De bezichtiging van de prachtige groei der citroenbomen overtuigde me van de volle ernst dezer verzekering.

KATOEN.

De voornaamste cultuur in de Azerbeidzjanse Sowjet-republiek is de katoenteelt. Het land is het tweede katoengebied van de U.S.S.R. geworden. De katoenteelt in dit land dateert reeds uit de tsaristische periode, al betekende ze niet veel. In de omgeving van het vroegere Gandjza, dat ter ere van de bekende leider der bolsjewiki, Kirow, die vooral ten aanzien van Azerbeidzjan een onvergetelijke naam heeft achtergelaten, in Kirow-Abad is omgedoopt, had een adellijke landheer een tiental h.a. met katoen beplant. De vezelkwaliteit was uiterst slecht en er werd voor de „Kaukasische katoen" op de „Russische markt" uiterst weinig betaald. Slechts aan het bestaan van de slavenarbeid in die dagen, is het te danken, dat het mogelijk was, de productiekosten tot het „minimale" te drukken, dat de eigenaar van de „katoenplantages" een rendabel bedrijf voerde.

Tijdens de burgerlijke, nationaal-liberale regering der Moesjawatisten verdween de katoenteelt en -industrie van de Azerbeidzjanse bodem.

Eerst de Sowjetmacht begon, met haar 1e Vijfjarenplan, de katoenteelt en -industrie met de grootste energie tot ontwikkeling te brengen. En in deze fantastisch korte periode is het „rode Azerbeidzjan" gelukt, een succesvolle katoencultuur in het leven te roepen. Uitgestrekte katoenvelden verrezen als paddestoelen uit de grond. Hele districten waren bedekt met katoenplantages. Het staatsbedrijf „Kara-Tchala" b.v. heeft meer dan 12.000 ares in cultuur, waar de beste katoensoort geteeld wordt. De leider van deze katoenplantage deelde mij met een triomfantelijke tevredenheid mede, dat zijn „Sowchoz" sedert 1934 de beste katoensoort ter wereld, de z.g.n. „Sea-Island"-variëteit, met groeiend succes had geteeld.

De totale oppervlakte van de Sowchozen is echter een zeer onbeduidende fractie, in vergelijking tot de enorme uitgestrektheid der katoenvelden, die door de collectieve bedrijven der plaatselijke boeren zelf worden beheerd!

Hieruit is mij heel duidelijk gebleken, dat de politiek der Sowjets op de mobilisatie van het eigen volk-initiatief is gericht. De

socialistische Sowjet-overheid beperkt zich in wezen tot leiding geven, tot het verstrekken van de nodige materiële en wetenschappelijke hulp aan de plaatselijke boeren, het ontwikkelen en leiden van het collectieve initiatief der bevolking in doelmatige en vruchtbare banen, ten goede van het algemeen belang en van de belangen der betrokken kolchozniki.

In dit deel van Kaukasië was einde 1935 reeds meer dan 200 h.a. met katoen beplant, met een gemiddelde oogst van 30 tot 35 centenaar per h.a. Onze bewondering ging niet zozeer naar de katoenbomen of uitgestrekte velden uit, waarop de Tjoerken met kinderlijke trots den vreemdeling wezen en er zich vaak op beroemden, de allerbeste soort of kwaliteit te bezitten, neen, katoenbomen groeien immers ook elders en uitgestrekte plantages zijn ook niet het monopolie van de Sowjets. Doch de ongekende moeilijkheden, waarmede men, bij het in cultuurbrengen van het land, heeft te kampen gehad, het snelle ontwikkelingsproces, dat tot stand is gebracht met behulp van een primitieve bevolking, die het woord techniek nauwelijks kende en het omtoveren van de nomaden in wetenschappelijk goed georiënteerde landbouwkundigen en technici, waarvoor de kapitalistische beschaving zeker eeuwen zou hebben nodig gehad, dit was het wat op mij zulk een diepe indruk maakte. En het zijn juist deze merkwaardige groeiprocessen, die voor de oppervlakkige bezoekers der Sowjet-republieken vaak verloren gaan.

Het feit, dat er „katoenvelden als paddestoelen uit de grond zijn verrezen", zegt op zichzelf natuurlijk niets. Het steenachtige dorre plateau van Azerbeidzjan, arm aan water en plantengroei, dat op sommige plaatsen een bepaald kale indruk maakt, waar haast niets wil groeien, was in de oude, kapitalistische dagen zeker geen aantrekkelijk object voor een tsaristische exploitatie. En de primitieve herdersvolken doolden met hun vee her- en derwaarts door het gebergte, op zoek naar geschikte weiden. Het steppenland is, zonder hulp van techniek en wetenschap, ongeschikt voor geregelde cultuur. De feodale en kapitalistische overheersers bekommerden zich niet om het lot en de welvaart der herders en de boerenbevolking. Ze gingen in ellende en armoede, in onderlinge nijd en strijd om het schamele bestaan, dat het barre

land hun bood, ten gronde.

De Sowjetmacht begreep, dat haar eerste zorg moest zijn, de welvaart der massa in het leven te roepen. Want haar bestaansrecht moest hierin haar wortel vinden. Wat is Sowjet-macht zonder welvaart voor de werkende massa? De „rode dictatuur" bracht techniek en wetenschap in het land, ze schonk techniek en wetenschap aan het volk en legde de fundamenten voor een socialistische welvaart voor allen!

„Het hoofdprobleem van onze katoen-cultuur is het slagen van onze bevloeiïng. Grond hebben we in Azerbeidzjan voldoende, zonder water is hij echter niets waard", zette de leider van het bevloeiïngs-instituut van het Gandzjase rayon ons uiteen.

Hij liet mij talrijke modellen van greppels, sloten, dijken, afvoerkanaaltjes enz. zien, waaraan zijn instituut bijzonder rijk was en stelde me aan verschillende „irrigatie-uitvinders" van de inrichting voor, die me de werking, de na- en voordelen van bepaalde systemen, breedvoerig uiteenzetten en tenslotte de „nieuwigheden" van de, door het instituut uitgedachte bevloeiïngsstelsel. Aan dit instituut zijn tientallen „irrigatie-ingenieurs" verbonden, die zich gespecialiseerd hebben op bepaalde bevloeiïngsystemen of methodes. Het moet gezegd worden, dat ze inderdaad vernuftige dingen op dit gebied hebben uitgevonden, welke, in verband met de plaatselijke gesteldheid, het land ten goede zijn gekomen. De ruime beurs, waarover dit „proefstation" kan beschikken, stelt de onderzoekers tot alle mogelijke proefnemingen in staat. Proefnemingen spelen in de Sowjets, op alle mogelijke gebieden der wetenschap en het economische leven, een zeer voorname rol. Het interessantste is wellicht het ongelooflijke feit, dat vele van deze waterbouwkundige ingenieurs en technici gewezen schaapherders zijn.

Kameraad Moeradj Osawinow, een afdelingsleider van het instituut, vertelde me, hoe zijn vroegere herdersleven veel had bijgedragen tot de uitvinding van vernuftige bevloeiïngsmethodes. „Als herder placht ik vroeger de loop van kleine riviertjes en beekjes nauwlettend gade te slaan, terwijl mijn schapen rustig in de buurt liepen te grazen. En zo kwam ik vaak tot verrassende ontdekkingen, die ik thans verder verwerk en in de practijk toepas."

Laat ik me niet te veel bezighouden met technische détail-uiteenzettingen, hoe belangwekkend ze soms ook zijn mogen. Het was in het kort, door de aanleg van grote en kleine irrigatie-werken mogelijk, het woeste bergplateau van Azerbeidzjan tot vruchtbare plantages te maken. Zo was het in deze Sowjet-republiek, zo was het ook in Georgië en in Armenië. Door drooglegging van uitgestrekte moerassen of moerassige gronden, had men niet alleen de streek malariavrij gemaakt, doch verkreeg men duizenden hectares land, dat geschikt was voor bodemcultuur. Een onvergetelijk voorbeeld leverde de drooglegging van de, om zijn moordend klimaat en ongezonde lucht beruchte moerassen van Poti, aan de Oostkust der Zwarte Zee, die vroeger de schrik der kustbewoners waren. Thans bloeit er een ongekende vruchtencultuur, die jaarlijks millioenen citroenen, sinaasappelen, mandarijnen en andere sub-tropische vruchten op de tafels der werkers van de Sowjet Unie brengt. De vroegere helse „Kolchis" is in een paradijs van vruchtenweelde herschapen, die een lust is voor het leven. De romantiek, het lief en leed van de wording van zo'n socialistisch wonder, de „ups and downs", de dagelijkse strijd en strubbelingen van de pioniers van de Kolchis, beschreef de schrijver K. Paustowski op sobere, interessante en ontroerende wijze in een roman „De Kolchis".

Het is bepaald ondoenlijk, om al die grote en kleine bedrijven, sowchozen en kolchozen, in de stad en op het land van Azerbeidzjan, één voor één te gaan beschrijven, het ligt trouwens niet in het karakter van dit boek. Toch kan ik niet nalaten, enkele van de fabrieken, kolchozen of sowchozen nader te bespreken, teneinde de lezer het Sowjet-bedrijf in zijn détails te leren kennen.

VAN NAAI-CLUB TOT CONFECTIE-FABRIEK.

Wat ik hier van de Azerbeidzjanse bedrijven vertel, vindt men in zijn algemeenheid in de socialistische Sowjet-republiek Georgië en Armenië terug.

Mijn afscheidsbezoek in Bakoe gold een confectie-industrie, die, wat haar personeel betreft, zeer de aandacht trekt. Het bedrijf wordt bijna uitsluitend door vrouwen geleid, zowel het admini-

stratieve, het technische als het leidende personeel, bestaat uit Tjoerkinnen. In dit confectiebedrijf bestaat ruim 80% van de personeelsbezetting uit vrouwen, die van huis uit de Islam belijden. Deze merkwaardige situatie is te danken aan het feit, dat deze industrie ontstaan is uit de „naai-club", welke indertijd door een der pioniers van het „Ali-Bairam-Huis" werd georganiseerd. Van een „naai-club" groeide het tot een „naaischool", en zo ontstond er een kring van vrouwen, die de naai-machines reeds hadden leren hanteren. Onder leiding van de Sowjets, richtten deze vrouwen een soort van coöperatief kledingbedrijf op, dat uitgroeide tot een kolossale confectie-fabriek. Het nieuwe, uit hygienisch en sociaal oogpunt uitstekend en modern ingerichte fabrieksgebouw, werd pas in 1934 in gebruik genomen en telde maar heel weinig arbeidsters. In 1935 produceerde het bedrijf reeds voor meer dan 22 millioen Roebel aan waarde. Onder het vrouwelijke personeel trof ik nog enkelen, die de traditionele tjadra's nog niet helemaal hadden afgelegd, al droegen ze de sluier, om practische redenen, niet tijdens het werken. Een paar geloofden zelfs nog in de Islam en bekenden ietwat verlegen, dat ze zo nu en dan baden. De jongeren lachten om de godsdienst en de „kor'an". Of ze nog naar de moskee gingen? „Ja", antwoordden ze guitig, „om te schaken"!

De meisjes stonden heelemaal vreemd tegenover de Islam, ze spraken liever met me over tennissen, zwemmen en dansen en vroegen nieuwsgierig, of de Indonesische meisjes ook aan sport en aan dansen doen.

KIROW-ABAD.

Ik verliet Bakoe met een dankbaar hart voor hetgeen het socialisme me hier geleerd en getoond had. Wij vlogen naar Tiflis, om via de hoofdstad van Georgië, per spoor Kirow-Abad — het het vroegere Gandzja — te bereiken. Wie zich een goed beeld van de ontwikkeling der Azerbeidzjanse republiek wil vormen, die vergete niet deze nieuwe, opkomende stad in het hart van het land, op te zoeken.

„Gandzja" betekent „vlak" of „effen land", waarmede men vroeger het bergplateau in de omtrek aanduidde. Toen de tsaris-

tische overheersing de knoet der onderdrukking over de Kaukasische landen zwaaide, werd ook de naam van „Gandzja" gerussificeerd. Ter ere van de heersende tsaritsa in Rusland, noemde men de plaats „Elisabeth Pol", hoewel ze nauwelijks de naam van „pol" of „stad" verdiende. Het was feitelijk iets meer dan een gehuchtje! Er omheen lagen huizen der landpachters verspreid, die het land, voor zover mogelijk, bewerkten met behulp van de knechten en slaven.

De feodale eigenaars van het land, aan wie de zwoegende pachters jaarlijks een zware pacht of grondhuur moesten betalen, woonden zelf niet in Elisabeth-Pol. Ze bouwden hun paleizen en villa's in de gouverneursstad Tiflis, die een trouw beeld van het boyarenleven in de tsarenstad Moskou weerspiegelde. Velen van hen hadden nooit Gandzja of Elisabeth-Pol persoonlijk gezien, ze kenden het „wel en wee" van „hun" volk en „hun" land slechts via de jaarlijkse pachtopbrengsten, die hun werden betaald. De landeigenaars, die het werkende volk uitbuitten en uitzogen, werden zelf door de Russische feodale kliek onderdrukt en waren van deze afhankelijk.

Reeds toen was Elisabeth-Pol aan de buitenwereld bekend om zijn heerlijke druiven. De beroemde Kaukasische druiven, die indertijd naar Londen en Parijs werden uitgevoerd, waren voornamelijk uit Gandzja afkomstig. De gebroeders Forer hadden tijdens het tsarisme hier hun groot wijnbedrijf, dat in die dagen een grote vermaardheid bij de hoven in West-Europa bezat.

Het was in 1921, toen de Sowjetmacht in Kaukasië had gezegevierd, dat Kirow de leuze uitgaf: „Gandzja moet het tweede industriële centrum van Azerbeidzjan worden." Daarmede doelde hij voornamelijk op de textielindustrie. Doch eerst in 1927, in het begin van de opbouw-periode, werd een bescheiden textielbedrijf opgericht, dat nu tot een kolossaal textiel-combinaat is uitgegroeid.

De leuze van Kirow is door de arbeidersklasse van Gandzja, onder leiding der bolsjewistische partij, thans geheel tot werkelijkheid gemaakt. Ter ere van Kirow gaf men de stad de naam van Kirow-Abad, d.w.z. „door Kirow gebouwd".

Kirow-Abad maakt op den bezoeker geen imposante indruk.

Bij het eerste gezicht zou men sterk gaan twijfelen aan de waarde van deze stad als tweede industrie-centrum van een zo bloeiende, socialistische republiek. Het is een echte „Aziatische" plaats, meer dorp dan stad. De wegen meer kuilen dan straat! De oude, verveloze etage-woningen, niet hoger dan twee verdiepingen, schots en scheef tegen elkaar gezet, maken bepaald een armelijke en ongunstige indruk. Het hotel, waar ik mijn intrek nam, scheen een gerestaureerd koopmanshuis te zijn, dat gunstig bij zijn omgeving afstak. De meeste huizen staan aan de kleine rivier, de „Gandzja", die gedurende 't grootste gedeelte van 't jaar droog is.

Van de verweerde vuile muren lachten grote aanplakbiljetten in opvallende kleuren den voorbijgangers toe, waarop met koeien van drukletters werd aangekondigd: „Gemaskerd bal in Cultuurpark"!

De voorzitter van het stadsrayon Moestafajev, bij ons kortweg burgemeester genoemd, beantwoordde mijn „Russische" groet met een „moealaikum salam".

„Wij zijn van Uw komst door de kameraden uit Bakoe verwittigd! Eigenlijk hadden wij U hier al eerder verwacht!", vervolgde hij.

Zoals gezegd, Kirow-Abad is geen Moskou en zelfs geen Bakoe. Het vraagstuk der vervoermiddelen is voor de stad nog steeds een moeilijk probleem. Men heeft in der haast een tramlijn aangelegd, die de stad met het station verbindt. Ze is de trots van de bevolking en daarmede is het voorlopig gedaan. In de stad zelf is bus noch taxi te vinden. Bij hoge uitzondering sjokt een tweewielige muilezelkar voorbij. De nauwe straten zouden waarschijnlijk voor het moderne vervoer niet veilig zijn. Slechts de verantwoordelijke autoriteiten van het rayons- en stadsbestuur hebben de beschikking over een paar auto's, die men echter nimmer in de stad zelve aantreft.

Ik arriveerde in Kirow-Abad juist midden in een druk oogstseizoen. De „wagens" waren allen op het land. Wij begrepen kameraad Moestafajev dadelijk. Doch wij waren niet veeleisend. Een oude rammelende kist, die in zijn betere dagen wellicht voor een „Fordje" kon doorgaan, bracht ons zonder ongelukken, waar we wezen wilden.

„U bent niet erg prettig gestemd voor onze stad, zie ik", veronderstelde kameraad Moestafajev. „Maakt U maar geen verontschuldigingen", vervolgde hij op mijn antwoord, „niemand van onze kameraden hier", wijzend op de medeleden van het stadsbestuur, „kan er trots op zijn. U komt net op tijd om de tsaristische erfenis te bewonderen. Ons rayonsbestuur heeft besloten, de gehele stad af te breken en een nieuwe op te bouwen. Het plan is reeds in uitvoering. Over een paar jaar zal Kirow-Abad een moderne, socialistische stad zijn!"

„Dit onbeduidende stroompje", vertelde kameraad Leila Archoendawa, de plaatsvervangende voorzitster van het stadsrayon, op de „Gandzja" wijzende, „speelde in de geschiedenis van de burgeroorlog een grote rol.

Het vormde vroeger de natuurlijke scheiding tussen de Mohammedaanse en Christelijke kwartieren der stad, die beiden slechts door een smal bruggetje met elkaar waren verbonden. Door de demagogie en ophitsing der Dasnaken en Moesjawatisten, haatten de Tjoerken en de Armeniërs elkander zo zeer, dat tijdens de regering der burgerlijke Moesjawatisten, geen Armeniër of Tjoerk de brug kon oversteken, zonder dat hij door andersdenkenden aan de overzijde werd vermoord. En de brug zelf was meermalen het toneel van afgrijselijke afslachtingen en massamoord. Zij werd dan ook door de bevolking de „brug des doods" genoemd.

„In Uw ogen is deze stad natuurlijk zeer onhygiënisch en vuil. Maar wat zou U een jaar of tien geleden hebben moeten zeggen! Men had waterleiding noch riolering. Deze kleine rivier was voor de gehele stad alles. Men baadde, ploeterde, waste er zijn was en kookgerei in, schepte er drinkwater uit en deed er zijn behoeften in.

Wij hebben de stad onmiddellijk haar waterleiding en riolering gegeven. Er werd niets gespaard, om deze, voor de volksgezondheid zo noodzakelijke dingen in de kortst mogelijke tijd aan te schaffen. Het kostte ons heel wat moeite, om de bevolking aan de waterleiding en de nieuwe gewoonten te wennen. Doch sedertdien zijn de aantallen ziektegevallen belangrijk teruggelopen! Thans kan niemand meer buiten de waterleiding en krijgt men meer en meer behoefte aan hygiënische maatregelen!"

besloot kam. Leila haar verhaal over de bijzonderheden van de stad Kirow-Abad.

Wat zij over de hygiënische begrippen der Gandzjase bevolking van pas vier of vijf jaren geleden vertelde, was op zichzelf misschien wel om van te rillen, maar op iemand, die in de Nederlandse kolonies meer van dergelijke onhygiënische toestanden gezien en beleefd heeft, maakte haar verhaal niet zulk een indruk, als zij zich wellicht had voorgesteld.

Haar „nieuws" was voor mij althans niet onbekend. De oude toestand was zeker niet beter of slechter dan de omstandigheden, waarin de Indonesiërs van de achterbuurten van Batavia of elders ook thàns nog moeten leven. Voor hen, die wel eens getuige zijn geweest van het armoedige, en dientengevolge niet altijd hygiënische leven der veenarbeiders in ons beschaafd en hoogst ontwikkeld Nederland, zou uit het relaas van kam. Leila Archoendawa wellicht bekende klanken vernemen. Maar wat me het meest trof, was het feit, dat zij dit alles als een verontschuldiging vertelde, meer nog, dat zij zich schaamde om dit te vertellen, alsof het haar schuld was, dat het zo was geweest.

„De Sowjetmacht, onder leiding van de partij, heeft ongelooflijk veel werk op hygiënisch gebied verzet, al bemerkt U er oppervlakkig niets van", vervolgde zij, „de analfabetische bevolking was oerdom en..... wat 't ergste was, zeer fanatiek. Het was zelfs zo, dat de eerste hygiënische maatregelen, die de Sowjetmacht ten behoeve van de bevolking nam, met wantrouwen en vijandigheid werden ontvangen. En vooral de godsdienst bezorgde ons hier indertijd heel veel last".

„In welk opzicht", vroeg ik haar. „Noemt U eens enkele concrete gevallen".

HET HEILIGDOM „QE-IMAN" EN HET AFSTERVEN VAN HET MOHAMMEDAANSE GELOOF.

„O, in vele opzichten, ik zou haast zeggen in alle opzichten. U moet weten, de bevolking van Gandzja, meer nog dan van Bakoe, was fanatiek godsdienstig.

Er is hier in de omgeving een dorp, „Qe-Imam", waar we

straks langs rijden. Het is een heilige plaats geweest voor de Mohammedaanse wereld. Tijdens het tsarisme gingen massa's gelovigen uit alle hoeken van Kaukasië daarheen ter bedevaart; er kwamen er zelfs van de Krim, Turkije en Irak.

De Sowjets maakten een einde aan de bedrieglijke parasieten-practijken van de geestelijkheid en daardoor verloren de moellah's en de moedzins voor een groot deel hun inkomen. Het geloof zelf werd door de Sowjets niet aangetast. Een bewijs hiervoor is het feit, dat de heilige plaats „Qe-Imam" tot het vorige jaar door ons werd intact gelaten. Tot in 1935 togen er uit de nabuurlanden bedevaartgangers heen, al slonk het aantal met het jaar.

„De moedzins, de moellah's en andere geestelijkheid van de Islam, ziende, dat ze hun gezag, invloed en ook hun materiëel voordeel verloren, ontketenden of versterkten in het geheim hun vijandige campagne tegen de „rode duivels", zoals ze ons noemden en namen elke gelegenheid te baat, om de domme boeren tegen de Sowjets op te zetten.

„Toen de stads-sowjet de waterleiding aanlegde, werden de mensen door de geestelijkheid opgestookt, het „ontheiligde, duivelse water" in huis te weigeren, wat een heel onaangename toestand in de stad schiep. Bijzonder actief waren ze in de strijd tegen onze collectivisatie-politiek. Het was hun lange tijd gelukt, de boeren van onze collectieve bedrijven af te houden, door ze bang te maken, dat men algemene slaapplaatsen ging inrichten, waar mannen en vrouwen door elkaar moesten liggen, door ze wijs te maken, dat in de collectieve bedrijven de vrouwen tot algemeen bezit der mannen werden gemaakt, en dergelijke nonsens meer.

„Bijzonder critiek was de toestand b.v. in 1930/'32, vooral tijdens de periode der oogstmislukkingen in de Unie. De moedzins en de andere Sowjet-vijanden vertelden aan de boeren, dat de mislukking van de oogst een vingerwijzing van Allah was. Allah was vertoornd op hen, die aan de „rode bolsjewiki" geloofden, die hen alles ontnomen hadden. Hier in Kirow-Abad lieten verschillende gelovige boeren, ook degenen die in een kolchoz arbeidden, zich verleiden, duizenden poeds koren in de grond te verstoppen. Dui-

zenden poeds van het prachtigste koren werden op die manier aan bederf overgegeven, terwijl duizenden in het land het brood nodig hadden," verklaarde mijn beminnelijke gastvrouw.

„Trad de Sowjet-overheid dan niet streng tegen deze lieden op?", vroeg ik geërgerd.

„In de practijk ging dat natuurlijk niet zo gemakkelijk, als U dat wel denkt. De revolutie richtte zich tegen het oude, tsaristische barbarisme, tegen de dwangmethode van de oude Russische overheersing.

Een arbeiders- en boerenregering kan natuurlijk niet op de oude wijze tegen het volk optreden. Dit eiste van ons en van de partij een enorm geduld en tactisch handelen. Wij moesten de mensen overtuigen en onze vijanden met feiten verslaan. In dit opzicht heeft de wetenschap ons goede diensten bewezen!

„Onder de bedevaartgangers, die vroeger de heilige „Qe-Imam" kwamen bezoeken, waren er vele oude, zieke mannen en vrouwen en kinderen, die genezing zochten.

„Ze kwamen uit alle streken van het land en brachten allerlei ziekten en kwalen mede, en brachten de omgeving van het dorp, door hun besmettelijke ziekten vaak in gevaar.

„Epidemieën waren in die dagen schering en inslag! De zieken sloegen buiten voor de wallen van de heilige bedeplaats hun tenten op en brachten al biddende en de kor'an citerende, soms jaren en jaren ter plaatse door, wachtende op de komende genezing, die practisch nooit kwam. De arme mensen bereidden zich eigenlijk ter plaatse voor op de dood. Het waswater van de voet van den Imam moest, volgens het heersende bijgeloof der mensen, aan de zieken geneeskracht brengen. Hoe konden wij de zotheid van dergelijke opvattingen aan de kaak stellen? Agitatie en redevoeringen alleen konden hier heel weinig uitrichten.

„In de buurt van de heilige bedeplaats bouwden wij een ziekenhuis, zo goed en zo kwaad als het in die dagen ging. Wij lieten de beste artsen uit Tiflis en Bakoe komen en begonnen, na veel moeite en overredingen de zware zieken ernstig en zorgzaam te behandelen en verplegen. Er werd niets gespaard, om de mensen van hun ziekten te genezen. Menige, ongeneeslijke zieke werd op deze manier van een wisse dood gered. Dit alles geschiedde onder de ogen

en onder contrôle der duizenden gelovigen. Het resultaat bleef niet uit. Het geloof in de „heiligheid" der Imam en in de almacht van Allah begon zienderogen te wankelen.

„Na vier jaren ging niemand meer naar „Qe-Imam". De bedeplaats is thans van haar heilige glans beroofd!" lachte kam. Leila met vrolijke lach.

„Een ander concreet geval van onze strijd tegen de godsdienst. De geestelijkheid verweten de „roden" „veel-wijverijen". „Ze schaffen het huwelijk af", werd er gezegd, „om met elke vrouw, die hen behaagt, te kunnen verkeren". Inderdaad gaf het gedrag van enkele partijgenoten in die dagen aanleiding tot dergelijke opvattingen. Toen ging de partij een scherpe contrôle uitoefenen op het privé-leven van de partijgenoten.

„Veelwijverij is niet bolsjewistisch" zeiden wij.

Toen vooral verleden jaar een scherpe critiek in de „Iswestija" en de „Prawda" verscheen, over het huwelijksleven van de vele „communisten", die binnen twee of drie weken van echtgenote veranderen, bracht dit artikel een uitstekende opheldering onder de vrouwen hier, ten aanzien van de huwelijksopvattingen der bolsjewiki.

Trouwens, het privé-leven van de kameraden in Kirow-Abad is zo voorbeeldig, dat het gepraat over veel-wijverij door de moellah's en de koelakken bij de bevolking geen geloof meer vindt".

„Zouden er op het ogenblik onder de bevolking geen gelovigen meer zijn?"

„Natuurlijk wel," antwoordde kam. Leila, „doch het aantal is uiterst gering. Het belangrijkste is, dat thans een Christen en een Mohammedaan zich als volkomen gelijkwaardige kameraden beschouwen, ze werken als broeders, ondanks het verschil van godsdienstige opvattingen, zonder enig gevoel van vijandschap, in hetzelfde bedrijf en voor een en hetzelfde doel, de welvaart van het ganse sowjetvolk en de opbouw van ons socialisme. Dit is de grootste overwinning, die de politiek van Lenin en Stalin ons heeft gegeven."

„Hoe komt het, dat de collectivisatiepolitiek van de partij, de campagne van de koelakken en de moellah's heeft overwonnen?"

„Door de betere organisatie en de resultaten van onze kolcho-

zen!" antwoordde kameraad Leila.

KOLCHOZEN EN SOWCHOZEN.

In de Sowjets kent men twee soorten van landbouwbedrijven, n.l. de sowchoz en de kolchoz. De sowchozen zijn door de staat georganiseerde grote landbouwbedrijven. Ze zijn ingericht als de overige ondernemingen op de grondslag van de volledige afschaffing van de particuliere eigendom van de productiemiddelen; deze zijn staatseigendom: algemeen volksbezit geworden.

De arbeiders van een sowchoz hebben geen bijzonder gebruiksrecht op het bedrijf of enig onderdeel daarvan. De arbeiders krijgen loon in overeenstemming met de tarieven, vastgesteld in de collectieve arbeidsovereenkomsten. De gemeenschap, in dit geval haar vertegenwoordigster, de Sowjetstaat, treedt hier als ondernemer op, zij bepaalt in overleg met de vakbond de lonen van de arbeiders in zo'n sowchoz, is verantwoordelijk voor alle sociale en culturele behoeften van de arbeiders in dat bedrijf. Het lot van de arbeiders in zo'n sowchoz is niet direct afhankelijk van het „wel en wee" van zijn bedrijf, maar van het „wel en wee" van de ganse gemeenschap, dus van de staat. De verantwoordelijkheid van het individu is hier meer op de gemeenschap verschoven.

Een Kolchoz is een collectief landbouwbedrijf, dat niet rechtstreeks door de staat geleid en beheerd wordt. Hij kan alleen een grote invloed op het bedrijf uitoefenen, uit hoofde van de hulp, in materiële en culturele zin, die door hem aan het bedrijf wordt verleend. De socialistische eigendom van de grond en van de productiemiddelen heeft hier de vorm van coöperatief eigendom aangenomen. Het bedrijf is het collectieve bezit van de leden der kolchoz; de kolchozniki oefenen het volle, collectieve bezitrecht op hun bedrijf uit en zijn zelf direct daarvoor verantwoordelijk. Het inkomen der kolchozniki is niet door de staat vastgesteld, maar door het collectief zelf, d.w.z. afhankelijk van het directe resultaat van het bedrijf. En zo komt het voor, dat het individuele inkomen der kolchozniki van verschillende kolchozbedrijven zeer sterk van elkaar kan verschillen. De staat kan echter

het inkomen van de kolchozboeren, door prijsregulerende politiek van de Sowjetstaat, meer met elkaar in overeenstemming brengen. In tegenstelling met de arbeiders in de sowchozen, zijn de kolchozniki niet alleen voor hun eigen bedrijf verantwoordelijk, maar ook voor hun eigen sociale en culturele behoeften. De gemeenschap, inzonderheid de Sowjetstaat, is slechts indirect verantwoordelijk voor het individuele belang der kolchozniki. Bovendien heeft iedere kolchozboerderij in eigen gebruik een bij de boerderij gelegen stuk grond en in eigen bezit een hulpbedrijfje op dit stuk grond, enig vee, een woonhuis, gevogelte, enz. Het collectieve gebruiksrecht van de kolchoz op de grond is door de grondwet voor eeuwig gegarandeerd.

De grondpolitiek der Sowjets heft enerzijds weliswaar het privaatbezit van de grondeigenaars op, doch garandeert anderzijds den boeren het grondrecht. Iedere boer of ieder boerengezin heeft het recht op 't gebruik van grond van een zekere oppervlakte, door de wet vastgesteld, nodig voor zijn onderhoud en voor het onderhoud van zijn gezin. Practisch kwam deze politiek in de eerste jaren hier op neer, dat de revolutie de grote landeigenaars zonder schadevergoeding onteigende en de landloze boeren en landarbeiders aan nieuwe grond hielp.

Deze politiek heeft aan de koelakken lange tijd de mogelijkheid gelaten na de revolutie hun verzet tegen de Sowjet-macht in uitgesproken en bedekte vorm nog voort te zetten. Misbruik makend van de domheid, de goedgelovigheid en zelfs de traditionele vrees der landarbeiders en pachtboeren voor de oude macht der koelakken, gebruikten zij hen vaak als „stromannen". Vele zelfstandige boeren bleken, lang na de revolutie, niets anders te zijn, dan „verkapte knechten" van de organiserende koelakken. De strijd der partij van de Russische bolsjewiki tegen dergelijke sabotage van haar socialistische grondpolitiek in alle socialistische Sowjet-republieken, is een der moeilijkste en taaiste geweest. Eerst in 1933 heeft deze politiek volledig gezegevierd en is het koelakkendom tot zijn laatste resten gelikwideerd.

Deze korte uitwijding zal voor enige lezers nodig zijn geweest om het principiële verschil aan te geven tussen een sowchoz en een kolchoz, instellingen, die in onze kapitalistische verhoudingen

volkomen onbekend zijn.

In de landbouwgebieden is de welvaart van een kolchoz en zijn leden de weerspiegeling van het welzijn van de agrarische bevolking van de streek, te meer waar tegenwoordig haast de gehele landbouw gecollectiviseerd is. In 1936 bedroegen de gecollectiviseerde landbouwbedrijven in de Kaukasische republieken 80 tot 90%.

De volgende cijfers geven enigszins een denkbeeld van de ontwikkeling van het district en de stad Kirow-Abad in de laatste jaren. Het district Kirow-Abad telde in 1936 105.000 zielen; hiervan waren 90.000 in de stad zelve gevestigd, waaruit dus blijkt, dat de bevolkingsdichtheid op het land niet heel erg hoog was. In 1913 telde de stad Gandzja nauwelijks 35.000 zielen! In de jaren 1931/32 bedroeg de zaaioppervlakte der graanvelden in dit gebied 5596 ha., en in 1936 is ze uitgebreid tot 7859 ha., tegen niet eens 1000 ha. in de vóór-revolutie-periode. Was de bruto-graanproductie in 1932 49.050 centenaar, door de verbeterde werkmethode en technische en mechanische hulp steeg de productie in 1935 tot 1.001.549 centenaar.

„Wij behoeven hier heus niet te vrezen, dat wij ons niet zat zullen eten", verzekerde mij een der leden van het rayonbestuur, doelende op de bekende woorden van Stalin, en voegde er met trots bij: „Een vrij volk gaat zijn vrij land veroveren."

„Onze tuinbouw beslaat thans een oppervlakte van 1017 ha., vier jaren geleden nog maar 3445 ha." verklaarde hij met merkbare trots.

„Is de katoenteelt hier niet Uw voornaamste bezigheid?", vroeg ik.

„Ja, maar dat is een jonge culture voor ons, die hier voorheen onbekend was. Wat de verbouw van katoen betreft, is in ons district reeds 3526 ha. met deze vezelplant begroeid. Dit jaar schatten wij de oogst op 18 centenaar per ha., vorige jaar haalden wij 14.96 centenaar per ha. Er zijn modelkolchozen, die een gemiddelde oogst van 30 en meer centenaar per ha. hebben bereikt!"

„Hoe staat het met de individuele boeren. Zijn ze helemaal verdwenen?" vroeg ik.

„Neen, nog niet, maar ze zijn aan het verdwijnen. Ik kan U

hierover concrete cijfers geven. In 1932 werden 585 ha. door de individuele boeren bebouwd. Thans beslaat het individuele bedrijf nog slechts een oppervlakte van 188 ha. Van de 2289 ha. wijnbouw, staat slechts 70 ha. op rekening van den individuelen boer."

„Weet U ook hoe groot de wijnbouw van voor de revolutie was?" informeerde ik ter oriëntatie.

„Neen, niet precies, doch naar schatting niet meer dan 100 ha.", antwoordde hij.

HOE EEN KOLCHOS WERKT.

In het dorp Ali-Bairamli bezocht ik de kolchoz „Stalin". In het rayon Kirow-Abad dragen vele kolchozen de namen van de bekende leiders der Russische revolutie en van ..... de Komintern, zoals bijvoorbeeld Thaelmann, Fritz Heckert, Dimitroff, e.a. De voorzitter van dit collectieve bedrijf was oorspronkelijk landarbeider, zoals trouwens alle bewoners van het dorp Ali-Bairamli. Na de revolutie werd hij van een landloze landarbeider een „bezittende" boer, zoals hij het noemde. Sedert 1922 bewerkte hij zijn land zelfstandig. De opbrengst was echter nauwelijks toereikend, om er het hele jaar van te leven. Een koe bezat hij niet en hij moest het land zelf bewerken. Toen in 1930 een functionaris der partij in het dorp kwam om de boeren tot collectivisatie der bedrijven aan te sporen, was hij de eerste in het dorp, die het initiatief tot het bijeenroepen van de boeren om het plan te bespreken. De meesten koesterden argwaan en verdachten hem van bedoelingen, hun de grond te willen ontnemen. Zijn plan werd krachtig tegengewerkt door vier ex-landpachters.

„Na lange en herhaaldelijke besprekingen kon ik eindelijk 25 landarbeiders voor een collectief bedrijf winnen. Wij stuurden een delegatie naar de rayon-sowjet, om de kameraden ons besluit mede te delen", vertelde hij. „Het Sowjet-bestuur in Kirow-Abad beloofde ons onmiddellijk hulp te zullen verstrekken. Van het naastbijliggende machine-tractor-station, de M.T.S., werd ons een tractor ter beschikking gesteld, om het land te beploegen! Ons eerste resultaat was schitterend", riep kameraad Ibragimow. Toen de anderen dat zagen, wilden zij zich ook bij ons aansluiten. Thans

zijn er 192 boerenbedrijfjes in ons collectief opgenomen!", besloot hij voldaan.

„Hoeveel leden telt Uw kolchoz?"

„Er werken 286 boeren op ons bedrijf, mannen en vrouwen. Onze kolchoz bewerkt thans niet minder dan 1000 ha. land. Hiervan is 262 ha. met katoen beplant en 270 ha. met graan. 130 ha. gebruiken wij als grasland voor ons vee en van de rest is ca. 80 ha. met wijngaarden bedekt."

„Bent U tevreden met het resultaat van Uw bedrijf", wendde ik mij tot een anderen kolchozboer, die naar ons gesprek had geluisterd.

„Natuurlijk, kameraad", bevestigde de aangesprokene bijna juichend. Ik zie nóg de van blijdschap en tevredenheid glunderende ogen.

„Onze kolchoz is op het ogenblik ongekend rijk geworden!" vervolgde hij. „Het collectief bezit van ons bedrijf bestaat op dit moment uit 1200 koeien, 350 schapen, 40 paarden. Dit alles hebben wij in de laatste drie jaren aangeschaft."

„En die kameraad vergat nog te zeggen, dat wij vorig jaar een molen hebben gebouwd", interrumpeerde een andere kolchozboer.

„Ja", zei een jonge boerin, „en we hebben ook nog een stuk of acht artesische bronnen laten boren, voor de bevloeiïng van het land."

Ik raakte haast in de war door zulk een plotselinge explosie van enthousiasme om me heen. Het bleek me kenmerkend voor de Sowjetboer in alle drie de republieken. Hij raakte direct in vuur en vlam, zodra het om zijn bedrijf gaat, om de resultaten van zijn arbeid.

Misschien zag kam. Abragimow aan mijn gezicht, dat ik het verhaal van die artesische bronnen niet goed begrepen had. „Die bronnen zijn zeer kostbare dingen", lichtte hij toe. „Het heeft ons per bron ca. 15.000 Rbl. gekost". Toen snapte ik, wat een kapitaal die artesische putten vertegenwoordigden.

„De katoenoogst wordt met de dag beter", vervolgde de voorzitter zijn uiteenzetting, „naarmate onze werkmethode beter wordt. In 1930 oogstten wij circa 7 centenaar per ha., in 1933 was het 10 ha., in 1934 reeds 12 en vorig jaar 15 centenaar per ha.

„Hoeveel denkt U dit jaar te halen?" vroeg ik.

„Ik denk 17 centenaar per ha. en misschien ook meer. Sommige brigades van onze kolchoz hebben het zelfs tot 20 en meer gebracht!"

„Mag ik ook weten wat feitelijk ieder van U per jaar aan inkomen ontvangt."

„Dat hangt van onze productie af en van de verrichte dagtaken!" gaf een der aanwezigen ten antwoord.

Ik heb toen één voor één de aanwezigen gevraagd. Het bedrag was zeer verschillend, het schommelde tussen 2500 Roebel en 4000 Roebel. In andere kolchozen, die ik in Kaukasië heb bezocht, hoorde ik zelfs een bedrag van 5000 tot 9000 Roebel noemen.

Ik liet me door den secretaris van de kolchoz inlichten, hoe feitelijk de financiële verhouding onder de kolchozniki werd geregeld.

„Ons Sowjet-principe is „loon naar prestatie", begon kam. Saumi Arbopijan, die een Armeniër was. „Ons Sowjet-systeem laat het niet toe, dat een Sowjet-burger op een ander parasiteert. Vroeger hebben wij ook wel eens anders gedacht! Het beginsel „gelijkheid voor allen" werd door sommigen zó uitgelegd, dat een ieder gelijk loon moest ontvangen. En de koelakken en de sowjetvijandige elementen in ons land ondersteunden het gretig, want ze profiteerden er lekker van!"

„Nou en of", riep een der aanwezigen met bitterheid in zijn stem, een oude, Tjoerkse boer, met scherpe trekken en een door de ouderdom wat gebogen rug. En zich meer tot de kring van zijn kameraden, dan tot mij richtend, haalde hij blijkbaar oude herinneringen op, die hem weer, wellicht voor de zoveelste maal, toornig maakten. Het leek wel, of hij voor een massa-meeting agiteerde tegen zijn vijand.

„Jullie kent die slang van een Achmadijev, de grootste bandiet in ons dorp. Ik werkte toen samen met hem en nog enkele andere kameraden. En weet je, wat hij altijd zei: „Goede communisten moeten alles gelijkelijk samen delen". Persoonlijk voerde hij niets uit en hij liet al het werk aan ons over. Wij werkten van de vroege morgen tot de late avond, wij werkten totdat wij niet meer

konden, om wat meer te kunnen oogsten. En die Achmadijev kon heel mooi praten en spoorde ons steeds aan, nog harder te werken. „Zo doen alle goede communisten", zei hij. En weet je wat hij thuis deed? Bidden en de „Kor'an" lezen. En weten jullie wat hij zei, toen een van de kameraden hem er op betrapte? „Arbeidsverdeling moet er zijn!" En hij bad Allah, om een goede oogst en voor het heil van onze zielen. Bij de verdeling van de oogst was hij er als de kippen bij, hij regelde alles, want hij was de knapste van ons allen", voegde hij er, met wat gezakte toon bij, „en hij, die niets deed, die thuis sliep, dronk en at, die kreeg net evenveel als wij, die hard zwoegden. „Dat is communisme", zei hij, tot grote hilariteit van het aanwezige gezelschap, dat intussen tot een grote kring was aangegroeid.

„En tegen mij beweerde die bloedzuiger, dat wij van de Sowjets en de roden niets moesten hebben", merkte een andere boer op. „Wij boeren", was zijn oordeel, „die van onze voorvaderen hebben geleerd, het land te bearbeiden, wij hebben de hulp van de bolsjewiki, van de „Russen", niet nodig!", vervolgde hij schamper zijn opmerking over Achmadijev.

Het was voor mij altijd een feestelijk moment, de discussie onder de Sowjet-boeren mee te maken. Je zag aan hun optreden, aan hun gesprekken, aan de hele houding van de mensen tegenover elkaar, dat ze zich inderdaad vrij voelden. Het zijn geen mensen, die steeds ja en amen zeggen, geen mensen, die van hun hart een moordkuil maken. Het zijn mensen, die zich niet aan „conventie" en de elementaire eisen der „vormelijkheid" storen. Ik heb wel eens meegemaakt, dat de leider van een groot bedrijf, in mijn aanwezigheid, door de eerste de beste kolchozniki op de vingers werd getikt, omdat hij, zijns inziens, de stand van zaken van het bedrijf niet precies had uiteengezet. Doch de kameraad-leider voelde er zich absoluut niet beledigd of gekrenkt door. In zulke kleine dingen weerspiegelt zich de geest van de werkelijke vrijheid, gelijkheid en kameraadschap van de socialistische mens.

Kameraad Saumi Arbopijan wachtte rustig glimlachend tot de anderen waren uitgepraat en vervolgde: „En juist om al deze redenen wordt de arbeidsprestatie van een ieder van ons, nauwkeurig nagegaan en opgetekend. Ze wordt berekend naar de z.g. „arbeids-

taak." Deze arbeidstaak is op iedere kolchoz natuurlijk verschillend. Hij wordt door de „Raad van Kolchozniki", die door de kolchozboeren gekozen en aangesteld is, na allerlei berekeningen en volgens de aard van het werk vastgesteld. Ik wil U maar een voorbeeld noemen van onze kolchoz. De ervaring leert ons, dat bij normaal werken gedurende 8 uren men ca. 50 Kg. katoen op het veld verzamelen kan. Dit wordt dan als „arbeidseenheid" of „arbeidstaak" aangenomen. Werkt de boer slechts 4 uur per dag, dan verricht hij waarschijnlijk een halve arbeidstaak, indien hij normaal werkt.

„Mag iemand op eigen houtje zo maar vier uren per dag werken?" interrumpeerde ik.

„Natuurlijk, want niemand dwingt hem, meer te werken, dan hij wenst. Dat moet hij zelf uitmaken!" antwoordde de secretaris. Een kameraad behoeft niet persé 8 uren per dag te werken, om één arbeidstaak te halen. Die kameraad daar," op een der aanwezigen wijzend, „plukt per dag plus-minus 150 K.G. katoen, aldus verricht hij 3 arbeidstaken. Onze Stachanow-arbeiders doen nog meer."

„Ik heb gisteren maar 6 uren gewerkt", lichtte de aangewezene ongevraagd toe.

„En hoeveel K.G. hebt U verzameld?", vroeg ik.

„130 K.G.", kwam prompt het antwoord.

„Nu, dat is 2¾ dagtaak"! rekende kam. Arbopijan gauw uit. Bij grondbewerking hebben wij natuurlijk weer een andere norm moeten aanleggen!"

„Ja, ik begrijp U", verzekerde ik hem.

„Welnu, elk jaar wordt dan berekend, hoeveel arbeidstaken in zijn geheel zijn verricht. En als de productie bekend is, dan weet een ieder wat zijn deel is. Het gaat allemaal zo eenvoudig", zei hij.

„Het vorige jaar", vervolgde hij zijn uiteenzettingen, „was onze gezamenlijke productie — ik heb hier de preciese cijfers — 554.788 Roebel aan katoenoogst en 12.560 Roebel aan graanoogst".

„Dat wil zeggen, buiten de druivenoogst. Het was nog wel niet veel, maar toch nog een paar duizend Roebel", vulde de aandachtig luisterende voorzitter aan.

„Inderdaad, doch die valt voorlopig buiten beschouwing. Onze berekening wees uit, dat elke arbeidstaak van het vorige jaar op

7 Roebel in geld en nog 2½ KG. graan in natura kwam."

„Waarom dan in geld en in natura? Waarom niet alles in geld of in natura?" informeerde ik, die niet dadelijk de verhoudingen begreep.

„Onze Kolchoz heeft met de Sowjet-regering een contract gesloten voor de levering van een bepaald kwantum graan tegen een vastgestelde prijs. Wij verbouwen steeds meer graan, dan we nodig hebben voor de regering".

„Natuurlijk, wij moeten toch ook eten!" riep een jonge Tjoerkin van een jaar of achttien uit, die me waarschijnlijk voor een „eend" versleet.

„Ja, ja", antwoordde ik, niet gewend aan dergelijke interrumpties.

„Het overschot is voor eigen gebruik van de kolchozboeren en moet onder ons verdeeld worden. De katoen kunnen wij zelf niet verwerken, die leveren we helemaal aan een sowchoz," ging de secretaris ongestoord voort.

„Welnu, meer dan 20% van de kolchozniki hebben ieder ongeveer 500 „arbeidstaken" verricht. Ieder van hen heeft dus vorig jaar 3500 Rbl. ontvangen plus nog 1250 K.G. graan in natura! 45% der kameraden hebben elk ca. 400 arbeidstaken verricht en ontvingen dienovereenkomstig hun „aandeel". En zo gaat het ook met de anderen. In elk geval heeft het vorige jaar niemand minder dan 2000 Roebel en ongeveer 750 KG. graan ontvangen!" besloot kam. Saumi Arbopijan.

„En het staat reeds vast," verzekerde kam. Ibragimov, „dat onze productie dit jaar met minstens 20% zal stijgen!" Deze woorden werden door de aanwezige kolchozniki met gejuich ontvangen.

Toevalligerwijze kon ik die dag een „productie-beraadslaging" van de kolchoz „Stalin" bijwonen. Ik heb meermalen dergelijke beraadslagingen meegemaakt, die voor de Sowjet-boeren heel interessant moeten zijn. Men wisselt op zo'n productie-vergadering elkaars ervaringen in de arbeid, becritiseert elkaars fouten, moedigt anderen aan, adviseert zijn kolchoz-genoten, stelt goede kameraden tot voorbeeld, onderzoekt de gebreken van de arbeidsmethodes enz., om voortdurend het arbeidssysteem ten gunste van de productie en de werkenden te verbeteren. In een Sowjet-bedrijf

In de thee-plantages van Adsjarië-

Vruchtenkassen langs de stijle berghellingen.

waar het principe „produceren om de winst" geheel verdwenen is, vormt de „productie-beraadslaging" een belangrijke mobiliserende factor ter bereiking van de grootst mogelijke „efficiency".

Ik kan hier niet nalaten, een treffend feit te vermelden, dat een duidelijk beeld geeft van de ontroerende solidariteit der Sowjetburgers ten aanzien van de werkende bevolking in het buitenland, waarin zich op sprekende wijze het persoonlijke welzijn der boeren weerspiegelt. Aan het slot van de vergadering sprak de voorzitter nog een kort woord over de situatie in Spanje. Het was in het najaar van 1936, toen het democratische Spaanse volk in een zeer moeilijke toestand verkeerde, als gevolg van de snelle opmars der fascistische rebellen naar Madrid en toen in de Sowjet-Unie een grootse campagne aan de gang was ter ondersteuning van het Spaanse volk, en ze dus hiermede de Westerse arbeidersbeweging vóór was. De voorzitter behoefde niet lang te spreken. Het scheen, dat iedere boer reeds volkomen op de hoogte was en doordrongen van de ernstige toestand in Spanje, die hij trouwens dagelijks in zijn krant las.

De ongekunstelde belangstelling van het Sowjetvolk voor de gebeurtenissen in Spanje, het welgemeende medeleven der Sowjetburgers met het Spaanse volk was enorm. In tal van sowchozen en kolchozen, in cultuurparken of leeszalen in de Kaukasische republieken, trof men in die dagen grote landkaarten van Spanje aan, waarop men de militaire bewegingen der strijdenden met één oogopslag kon volgen!

De voorzitter stelde voor, dat de kolchoz 10.000 Roebel uit haar collectief fonds zou uittrekken voor hulp aan Spanje. Enkelen wensten het bedrag te verdubbelen! Er ontspon zich een heftige discussie tussen den voorzitter en de aanwezigen.

„Wij moesten ons schamen, dat wij maar 10.000 Roebel kunnen geven. Het moet minstens 20.000 Roebel zijn", zei er een.

„Wij moeten in het district Kirow-Abad een voorbeeld aan de andere kolchozen geven, dat vind ik", zei de ander.

„Dit is slechts onze eerste intekening", verdedigde de voorzitter zijn voorstel.

Na lang heen en weer gepraat en geredeneer, werd met algemene stemmen een compromis-voorstel van een vrouwelijke kame-

raad aangenomen, dat luidde: de kolchoz tekent 10.000 Roebel in en daarnaast zal een aparte inzameling onder de kolchozniki worden gedaan.

Door de aanwezigen werd 1800 Roebel op de tafel van den voorzitter gedeponeerd. Ik telde de koppen. Er waren, buiten mij en mijn vriend, slechts 21 personen op deze vergadering aanwezig. Met ons tweeën telden wij heel bescheiden óók 5 Roebel neer. Zoiets hebben wij onder de boeren in Nederland nog niet meegemaakt. De welgesteldheid van de kolchozniki in het Sowjetland is bij mij boven alle twijfel verheven!

Wanneer iemand zelf niet in staat is hetzelfde te doen als anderen, dan heeft hij vaak de neiging, voor zichzelf zijn onmacht zwakjes te verdedigen en hij probeert dan allereerst te denken, of zichzelf wijs te maken, dat het bij die anderen niet pluis is.

„Zijn deze boeren werkelijk zo rijk, dat ze zo royaal, zo mild kunnen zijn?" Dit was, op dat moment, mijn eerste gedachte. De door mij naderhand onderzochte feiten, maakten mij innerlijk beschaamd over de mogelijkheid, dat ik zoiets kon denken! Een kolchozboer ziet niet alleen zijn collectieve rijkdom groeien, maar met de toename der welvaart van zijn kolchoz, stijgt ook zijn persoonlijke welvaart met de dag.

DE PERSOONLIJKE WELVAART DER BOEREN.

Hoe stond het nu met de individuele welvaart der kolchozniki van dit collectieve bedrijf „Stalin".?

Van de 192 aangesloten boerengezinnen, was er geen boerderij zonder koe. Elk gezin verheugde zich in het bezit van minstens één koe. Een dertiental boeren bezaten reeds drie koeien. Behalve koeien bezaten ze ook nog schapen en hoenders, waarvan het aantal per boerengezin nogal uiteenliep. Ik heb kolchozniki gezien met een persoonlijk bezit van drie schapen, maar er waren er ook, die er 5 en 6 stuks op nahielden. Het pluimvee per boerengezin schommelde tussen 31 en 50 stuks, merendeels kippen of eenden.

Deze dieren vallen buiten het collectieve bezit. Ze zijn het persoonlijke eigendom van de kolchozniki, dat hij van de hand kon doen, wanneer hij zulks wenste. Meer dan de helft van de kolchoz-

niki had bovendien een bijenkorf op het erf.

Slechts enkelen deden aan varkensfokkerij. De grondwet van de Sowjet-republieken garandeert den kolchozniki het bezit van een bepaald stuk land voor eigen gebruik. De oppervlakte verschilt naar gelang van de plaats en de omstandigheden van de grond.

De Sowjetboeren van de kolchoz „Stalin" in het dorp Ali-Bairamli, bezaten in eigen gebruik ¼ ha. land per boerengezin, dat gebruikt werd voor groententuin of boomgaard.

Wie het leven in de kolchozen der Sowjets van nabij heeft mogen aanschouwen, zoals ik dat in alle geduld en rust heb kunnen doen, wie met deze boeren gesprekken heeft kunnen voeren in de vertrouwelijke sfeer der huiskamers, om de diepere gedachten van de mensen beter te kunnen peilen, wie onbevangen de verschillende emoties der medebouwers aan het socialime in het Sowjetland heeft kunnen meemaken, hij zal zeker de moed noch het recht hebben, te twijfelen aan de liefde en de oprechtheid der gevoelens, die dit gelukkige volk moest gaan koesteren voor de Sowjetmacht en voor de leiders van de Sowjet-regering.

Dan kan hij pas de intense verering van de millioenenbevolking van de Sowjet-Unie, van de talloze rassen en nationaliteiten, uit alle hoeken en delen van het socialistische Sowjet-Rusland, voor de grote leiders van het Russische volk: Lenin en Stalin, begrijpen. Dan pas kan hij duidelijk inzicht krijgen in de oppervlakkigheid van hen, die in Nederland en andere westerse landen aan de diepheid van de liefde van het volk tot Stalin twijfelen.

In haast geen huiskamer, clublokaal, theater, café, school- en andere werkvertrek ontbreekt de foto, de tekening of het een of andere afbeeldsel van Lenin of Stalin. En ik hoor weer buitenlanders mopperen, dat men in de Sowjet-Unie aan goden- en heldenverering doet! Ik zag, dat zulke mensen zich aan de vele foto's en afbeeldingen van de leiders der Russische revolutie ergerden, die men in de Sowjet-Unie overal aantreft. Ik hoorde zeggen: „Het is te veel van het goede!"

„Kan het werkelijk te veel zijn? Is de dankbaarheid van ons volk dan niet oneindig jegens zijn leider Stalin? Geeft de toekomst aan het Sowjetvolk geen onbeperkte mogelijkheden?", zei een bekende Russische professor en Orientalist tegen mij, als antwoord

hierop, in een gesprek te Eriwan.

„Als wij naar onze weelderige graanvelden kijken, dan denken wij aan Stalin, als wij onze vette koeien teder strelen, dan gaan onze gedachten naar Stalin, als we naar onze bloeiende wijngaarden, naar onze rokende fabrieksschoorstenen, naar onze uitgestrekte plantages en naar onze kinderen kijken, dan is ons hart vol dankbaarheid voor Stalin!", riep een textielarbeidster in Leninakan in vervoering uit, toen ik haar vroeg, waarom ze in haar slaapvertrek de foto van den groten proletarischen leider ophing.

En hebben deze mensen ongelijk?

Waar ter wereld neemt de welstand van den boer en den arbeider in zulk een snel tempo toe? Waar ter wereld behoeft de boer zijn hoofd niet te breken met de vraag, hoe hij hypotheeklasten, grondhuur, rente- en schuldaflossingen moet opbrengen?

„Wij weten nog niet, wat wij volgend jaar met ons graan moeten beginnen. Ons aandeel van het vorige jaar ligt nog opgestapeld thuis!".

Ze lieten mij hun voorraad zien, om het te bewijzen, hoewel het niet nodig was. Een kind kan begrijpen, dat men 12 of 15 centenaar graan niet op kan, al heeft men zulk een sterke maag als de gezonde Kaukasiërs.

„Wat doen ze bij U met het graan, als ze er te veel van hebben?", vroeg een heel naieve boer mij.

Ik werd er een beetje verlegen van en durfde haast niet te antwoorden.

„Ja, ziet U eens, in de eerste plaats heeft de grote massa der werkers nooit iets te veel, integendeel, ze lijdt vaak gebrek." En nadenkend over de vreemde verhoudingen in de kapitalistische landen, vervolgde ik: „Ja, er zijn er, die graan te veel hebben. Die werpen het kostbare goed in zee of verbranden het liever"!

Hij zette grote ogen op. Of hij me geloofde? Dat wist ik niet. Wel weet ik, dat deze Sowjet-burgers de verhoudingen in ons land en in Indonesië niet zo gemakkelijk kunnen begrijpen. En wij omgekeerd hun verhoudingen ook niet!

„Ik weet nu wel, wat ik volgend jaar zal doen".

„En dat is?", vroeg ik.

„Ik laat mijn graan door de regering weghalen. Of nog beter,

ik geef het weg voor de kameraden in Spanje!" besloot hij.

Het gaat den kolchozboeren niet alleen in materiële zin goed. Er wordt ook enorm veel gedaan voor hun intellectuele en culturele ontwikkeling. Haast elke kolchoz, die ik in de drie socialistische Sowjet-republieken van de Kaukasus bezocht, heeft zijn landbouw-studiekring, een kring voor litteraire ontwikkeling, militaire kring, zijn opvoedingskring, politieke club en een vereniging voor lichaamscultuur.

De kolchozboeren van het kolchozbedrijf „Stalin" waren zonder uitzondering landarme boeren en landarbeiders geweest, die in de oude tijd van vóór de revolutie, geen van allen ooit 10 Roebels bij elkaar hadden gezien. Deze boeren, die vijftien jaren geleden wellicht nog nooit een bed hadden gehad, die zich vroeger op de harde, koude grond plachtten neer te leggen, gehuld in vieze lompen of in een schaapsvacht, lieden, die den landeigenaars en vreemde heersers van hun land in gebukte slavenhouding moesten naderen, voelen zich thans hun eigen heer en meester en behoeven niemand meer onderdanigheid te bewijzen.

Verscheidene kolchozniki vertelden me met een soort van triomfantelijke voldoening, dat hun woning vroeger aan een schatrijke koelak toebehoorde, of aan de een of andere bezitter in het dorp. Nog vele kolchozniki moeten zich nog met de oude woningen behelpen, die grotendeels van leem gebouwd zijn. Sommige kolchozen zijn reeds met de bouw van nieuwe woningen bezig, die geheel volgens de eisen des tijds worden ingericht, sober, ruim, hygiënisch!

De leider van de kolchoz „Stalin" liet me een volledig project zien van het dorp Ali-Bairamli, zoals dit het volgende jaar zal worden gebouwd. Een cultuurpark, een ziekenhuis, een theater, een kinogebouw, een groot vergaderlokaal, een voetbal- en een tennisveld, een abattoir, een apotheek, een Sowjethuis, ja wat al niet!

„Wij zijn thans nog in onderhandeling met een bouwtrust in Tiflis", zei hij, „De gehele bouw zal door ons zelf worden bekostigd!", riep hij trots uit.

Inderdaad, wie zou op zo iets niet trots zijn? Wat bij ons in de loop der jaren tot stand is gebracht, wenst men in dit vrije land van vrije mensen in twee of drie jaar te verwezenlijken. Het

lijkt wel, of het oude sprookje van Aladin's wonderlamp, in de Sowjet-Unie werkelijkheid is geworden.

Wanneer men den boeren vraagt, wat ze van plan zijn met hun nieuwe welvaart te doen, dan luidt het antwoord bijna altijd: „Een bed, een piano, een gramofoon, een radio en een schrijfbureau kopen." Het bezit van deze dingen is voor de Kaukasische boeren voorlopig het hoogtepunt van luxe. Maar ik ben er zeker van, dat de behoeften der kolchozniki zich snel verder zullen ontwikkelen.

Een merkwaardig staaltje beleefde ik in de republiek Georgië. Ik vroeg een der boeren, waarom de coöperatiewinkel van zijn kolchoz zo vol was. „Het lijkt wel, of jullie geen geld hebben om te kopen", merkte ik op.

„Integendeel, wij hebben roebels genoeg. Maar wie wil er „rommel" kopen, neen, wij verlangen betere waren, die van betere kwaliteit zijn. Zulke prutsdingen kunnen ze bij ons niet meer kwijt, dat verzeker ik U. Laten ze het maar terugsturen naar de fabriek!" antwoordde een boer.

„Ze sturen ons kunstzijde en wát voor kunstzijde, van de allerslechtste kwaliteit. Neen, wij willen natuurzijde hebben, want wij hebben het geld ervoor om te kopen", protesteerde een jonge vrouw kwaad. Onwillekeurig keek ik naar de spreekster. Deze jonge komsomolsin vond kunstzijde voor haar te min, althans niet goed genoeg, en toch zal zij vroeger wel nooit anders gedragen hebben dan ruw bedrukte katoentjes!

Dit snel-groeiende behoefte-element op het platteland, begint zware eisen aan de Sowjet-industrie te stellen. Het gaat nu al niet meer louter om de kwantiteit, maar ook om de kwaliteit der geproduceerde waren. En ik moet toegeven, dat sommige eerste producten van de Sowjet-lichte-industrie de toets der veeleisende critiek waarlijk niet kunnen doorstaan!

VI. DE OPBOUW DER NATIONALITEITENSTAAT.

Om den lezer wat vertrouwd te maken met de opbouw van verschillende nationale onderdelen van de Unie der Socialistische Sowjet-Republieken, wil ik hier nog iets over de staatsopbouw zeggen.

„Het socialisme", meende een jonge hoogleraar aan de communistische academie te Moskou, „kan zich niet verenigen met het uitbuitingsprincipe van de ene klasse door de andere. Het verzet zich daarom ook tegen de nationale onderdrukkingsgedachte. Reeds Marx sprak indertijd: „geen volk kan vrij zijn, dat een ander volk onderdrukt.". Lenin heeft dit beginsel consekwent in de practijk toegepast. Na de overwinning der socialistische October-revolutie was het Lenin, die de onvoorwaardelijke losmaking van de nationale gebieden van het oude, overheersende Rusland voorstond. Over dit punt werd toentertijd een scherpe polemiek gevoerd tussen de opvatting van Lenin en de „imperialistische" theorie van Roza Luxemburg, die het „dwangprincipe" in de eenheid van de socialistische staat wilde invoeren. Lenin wilde de Sowjet-Unie opbouwen door „volledige vrijwilligheid" der betrokken nationaliteiten, om zich aan te sluiten, aldus het zelfbeschikkingsrecht der naties volkomen eerbiedigend. In de z.g. „Verklaring der Rechten van de werkers en uitgebuite Volkeren", door Lenin persoonlijk in het begin van 1918 geschreven, kan men het bolsjewistische standpunt terugvinden. Daar lezen wij:

„Strevend naar een tot standkoming van een werkelijk vrije en vrijwillige en derhalve volledige en duurzame bond van de werkende klassen van alle naties van Rusland, bepaalt zich het 3e Alrussische Radencongres tot de vastlegging van de grondbeginselen der federatie van de Russische Sowjet-republieken en laat het aan de arbeiders en boeren van elke natie over, zelfstandig op het eigen, gevolmachtigde Sowjetcongres te beslissen, of en op welke grondslag ze aan de federale regering en aan de overige federale Sowjet-instituten wensen deel te nemen".

Enerzijds heeft dit geleid tot de afscheuring van de z.g. „nationale" randstaten aan de Oostzee en tot de onafhankelijkheidsverklaring van Kaukasië als „democratische" republieken, los van de federale socialistische Sowjet-regering. Wat de randstaten betreft is het de nationale bourgeoisie met behulp van de „mensjewiki" gelukt, om het kapitalisme in die gebieden te herstellen en het land onder invloed van buitenlandse imperialisten te brengen. In Kaukasië hebben de mensjewiki, de moesjawatisten en de Dasnaken, met behulp van de imperialistische interventie, zich

als een burgerlijk-democratische „nationale" regering tot 1920 en 1921 weten te handhaven. Maar de revolutionaire krachten der werkende massa's in de nationale gebieden, bleken sterker te zijn, dan die van de nationale bourgeoisie. Toen de Sowjet-macht in Kaukasië werd uitgeroepen, sloten de werkers van dit land zich vrijwillig aan bij de federale, socialistische Sowjet-regering. De aaneensluiting der Kaukasische Sowjet-republieken was gebaseerd op het principe van gelijkberechtiging en broederlijke samenwerking aller volkeren.

J. W. Stalin, die zelf een Georgiër is, schreef in 1923 over de aansluiting der nationale gebieden, als volgt: „Alleen in de verhoudingen der Sowjets, alleen onder de voorwaarden der proletarische dictatuur, die de meerderheid der bevolking om zich verzamelt, bestaat de mogelijkheid, de nationale onderdrukking met wortel en tak te vernietigen, een verhouding van wederzijds vertrouwen te scheppen en het fundament van een waarlijk broederlijke samenwerking te bouwen."

„De verhouding van een wederzijds vertrouwen en broederlijke samenwerking", zette de Moskouse leraar zijn redenering voort, „vormt de hechtste band tussen de verschillende naties in de Sowjet-Unie, ze vormt de sterkste en onverwoestbare basis der federale regering in ons land. In de kapitalistische verhoudingen, in een wereld van rovers, is dit „onderling vertrouwen" en „broederlijke samenwerking" een begrip, dat niet tot werkelijkheid wordt.

Zonder de macht van het internationale proletariaat, zal men het internationalisme onder de volkeren ook nimmer kunnen verwerkelijken. Men kan het niet kwalijk nemen, dat de kapitalistische wereld onze Sowjetverhoudingen niet begrijpt en anders uitlegt."

„Het socialisme en het nationalisme zijn geen tegenstellingen van elkaar, zoals velen menen. Ook nationalisme en internationalisme zijn onder niet-kapitalistische verhoudingen geen tegenstellingen. Dit is door de verhoudingen in onze socialistische Sowjets op niet te weerspreken wijze bewezen", redeneerde een ander Russische hoogleraar in het Sowjetstaatsrecht in 'n onderhoud met me te Moskou. „De aaneensluiting der afzonderlijke, socialistische, Sowjet-republieken tot een federaal geheel, is een noodzakelijkheid voor het bestaan dier afzonderlijke onderdelen, willen ze niet één voor

één ten prooi vallen van de hen omringende, imperialistische rovers. Het heil van het geheel is de garantie van de veiligheid der aangesloten naties. Kameraad Stalin zei zeer terecht, in zijn rede op een vergadering der beste collectief-boeren en -boerinnen uit Tadjzikistan en Toerkmenië in het Kremlin: „Zolang de vriendschap tussen de volkeren der U.S.S.R. bestaat, zullen onze volkeren vrij en onoverwonnen zijn. Wij behoeven niemand te vrezen, zowel van binnen, als van buiten, zolang deze vriendschap leeft en gedeit." Broederlijke samenwerking betekent natuurlijk niet een samenwerking, die gericht is op de bevoorrechting van den „sterken broeder" en de benadeling van den „zwakkeren". Het veronderstelt een wederzijdse hulp tussen de aangesloten naties.

De ontwikkeling van het kapitalisme in de tsaristische periode is zeer ongelijkmatig geweest. Dit is overal zo geweest en is het nog. Het ligt in de aard der kapitalistische ontwikkeling zelve. Doch daarover zal ik het niet hebben. Wel over de gevolgen der ongelijkmatige ontwikkeling in het oude Rusland.

Toen de Sowjetmacht, na de October-revolutie, werd geproclameerd, stonden de verschillende naties in ons land, die zich bij de federale regering hadden aangesloten, op een verschillend peil van economische, sociale en culturele ontwikkeling. De cultuur van de Abchaziërs was natuurlijk veel lager dan die van de Tjoerken en deze stonden in ontwikkeling weer beneden de Georgiërs of Russen, enz. Deze verschillen in ontwikkeling zijn in aanmerking genomen, toen later de verschillende nationale Sowjetstaten zijn ingericht. Het nationale zelfbeschikkingsrecht der volkeren wordt in ons land, binnen het kader der socialistische gemeenschap, in verschillende étappes uitgeoefend. Daarom kennen wij in de Sowjet-Unie deze types van nationale Sowjetstaten: de Unie-republiek, de autonome republiek, het autonome gebied en de nationale districten.

Deze verschillende types van socialistiche nationale Sowjeteenheden, zijn in de practijk de enig juiste vorm gebleken voor de garantie van het zelfstandige bestaan der nationale minderheden. Het is de enige vorm, waarin iedere nationale cultuur tot zijn volle ontwikkeling kan komen en ook gekomen is.

De nationale districten, de autonome gebieden en autonome so-

cialistische republieken vormen tezamen de Unie-republiek. Vroeger had men twee federatieve socialistische Sowjet-republieken, n.l. de Russische en de Kaukasische Federatie. Toen de samenstellende delen der Kaukasische federatieve socialistiche Sowjetrepublieken zover waren ontwikkeld, dat ze rijp waren voor de volledige zelfstandigheid, werden ze elk tot socialistische Sowjetrepubliek verheven, n.l. de republiek Georgië, Armenië en Azerbeidzjan. Deze zijn thans zelfstandige Unie-republieken, met de zelfde rechten en plichten in het staatsverband als b.v. de Russische republiek.

De Unie-republieken zijn de feitelijke, samenstellende eenheden der Unie der Socialistische Sowjetrepublieken (U.S.S.R.).

„In onze Sowjetstaat", zo gaat hij verder, „komt het zelfbeschikkingsrecht van de kleinste, nationale groep volledig tot uiting en wordt door onze grondwet gewaarborgd. U weet, hoevele nationaliteiten er in ons land zijn. Elk volk, elke nationaliteit, ja elke volksstam vestigt zich als een staatkundige, nationale eenheid, bepaalt zijn eigen organen, die de eigen, nationale belangen regelen, behartigen en erover beschikken.

Om een paar voorbeelden te noemen: de Abchaziërs, de Adzjaren, de Osetiërs, de Kabardino-Balkariërs, de Nachitsjewaners, de Basjkieren, de Joden, de Wolga-Duitsers en nog tal van andere nationaliteiten, besturen zelfstandig hun eigen gebied, hebben de beschikking over hun eigen land en hun eigen culturele ontwikkeling, ze vormen elk afzonderlijk een onafhankelijke, autonome, nationale eenheid. En zolang het nog nodig is, geven de meer ontwikkelde rechtsgemeenschappen, de socialistische Sowjetstaten van een hoger type, hun de gewenste leiding en hulp. De Georgische Sowjetrepubliek b.v. is verantwoordelijk voor de economische en culturele ontwikkeling van de Abchazische en Adzjaarse autonome socialistische Sowjetrepublieken en het autonome gebied van Zuid-Osetinië.

Zo zijn in de laatste tijd de Kazachstanse en de Tadjzikistanse socialistische Sowjet-republieken in Centraal-Azië ontwikkeld tot zelfstandige socialistische Sowjetrepublieken en het autonome gebied Kabardino-Balkarië tot autonome socialistische Sowjetrepubliek."

„Het Nationale element," zo verklaarde mij weer een andere

professor op de Moskouse Universiteit, „komt maatschappelijk en staatkundig bezien, anders tot uiting. Bij de staatkundige bouw vormt het nationale geheel, waar het maar enigszins practisch mogelijk is, ook een nationale eenheid. De graad van de practische uitoefening van het nationale zelfbeschikkingsrecht is van verschillende factoren afhankelijk.

„Zoals U bekend is", vervolgde hij, „zijn alle burgers in onze Sowjets in rechten volkomen gelijk. Artikel No. 123 van onze grondwet zegt:

„De rechtsgelijkheid der burgers van de U.S.S.R., onafhankelijk van hun nationaliteit of ras, op alle gebieden van het economische, het staats-, het culturele en het maatschappelijk-politieke leven, is een onomstotelijke wet. Elke directe of indirecte beperking der rechten, welke dan ook, of omgekeerd, het instellen van directe of indirecte voorrechten voor burgers, onafhankelijk van hun ras of nationaliteit, evenals elk prediken van een rassen- of nationale uitzonderingstoestand, of van haat en minachting, wordt volgens de wet gestraft."

Volgens onze wet staat de meest achterlijke Sowjetburger in de ontoegankelijke bergketen van Midden-Azië in rechten volkomen gelijk met de meest ontwikkelde Sowjet-burger in de cultuurcentra van ons land. Elke Sowjetburger heeft het onbeperkte, actieve en passieve kiesrecht, onafhankelijk van ras, nationaliteit, godsdienst, graad van opvoeding, domicilie, sociale afkomst, vermogenstoestand en bezigheid in het verleden (art. 136) en alle verkiezingen geschieden op de grondslag van het algemene, gelijke en directe kiesrecht, bij geheime stemming. (art. 135).

De staatsorganen der onderscheiden, staatkundige gemeenschappen worden door directe verkiezing gevormd. Het hoogste orgaan van de staatsmacht der Unie-republiek is de Hoge Sowjet der Autonome republiek. De Hoge Sowjets worden door de leden (Sowjetburgers) der betreffende republieken gekozen.

Daarentegen wordt het hoogste orgaan van de staatsmacht in de U.S.S.R. de Hoge Sowjet van de U.S.S.R., anders samengesteld. Dit hoogste orgaan der staatsmacht bestaat uit twee kamers, n.l. de Sowjet der Unie en de Sowjet der Nationaliteiten. De Sowjet der Unie wordt direct gekozen door alle burgers van de U.S.S.R.

en wel één afgevaardigde op 300.000 inwoners. Dit zou met zich kunnen meebrengen, dat de bijzondere nationale belangen, in het bijzonder van de kleine, nationale minderheden, in het gedrang zouden komen. Het aantal Abchaziërs is b.v. reeds minder dan 300.000.

Het is niet denkbeeldig, dat zulk een gevaar bestaat, wanneer in het hoogste orgaan van de Unie, die 170 millioen inwoners telt, verspreid over een zesde gedeelte van het aardoppervlak en die meer dan 65 niet-Russische nationaliteiten omvat, deze nationale minderheden niet door afgevaardigden worden vertegenwoordigd. Met het oog hierop is, naast de Sowjet der Unie, de Sowjet der nationaliteiten in het leven geroepen, teneinde beter het nationale element en de nationale behoeften tot uitdrukking te brengen. Deze Sowjet wordt eveneens volgens direct, geheim en algemeen kiesrecht gekozen. In tegenstelling met de Sowjet der Unie, stelt men het aantal van afgevaardigden van de Sowjet der nationaliteiten niet afhankelijk van het aantal inwoners, maar van de graad en het type der nationale eenheden. Iedere Unierepubliek stuurt 25 afgevaardigden naar de Sowjet der nationaliteiten, een autonome republiek heeft recht op elf vertegenwoordigers, een autonoom gebied mag vijf leden afvaardigen en een nationaal distrikt één lid."

„Zoals U ziet heeft men hier, in het belang der speciale behoeften van de verschillende nationaliteiten, een geheel ander principe aanvaard. De socialistische Sowjet-republiek Armenië, die in territoriaal opzicht heel wat kleiner is dan haar zusterrepubliek Georgië, stuurt evenveel afgevaardigden naar de sowjet der nationaliteiten als Georgië. Het nationale vraagstuk is inderdaad een zeer gecompliceerd probleem. De Sowjetmacht behandelt de nationale belangen met de grootste zorg, als door geen andere regering wordt gedaan. Onze socialistische Sowjetinrichting bewijst U dat."

„Om het nationale element nog meer tot zijn recht te laten komen, kent onze grondwet aan de beide kamers der Hoge Sowjet der U.S.S.R. in gelijke mate het recht van wetgevend initiatief toe, en zijn beide staatsorganen volkomen rechtsgelijk. Om dit duidelijk tot uitdrukking te brengen, bepaalt onze grondwet

(art. 45), dat de gemeenschappelijke zittingen van de beide kamers van de Hoge Sowjet der Unie, afwisselend geleid moeten worden door de voorzitters van de Sowjet der Unie en de Sowjet der nationaliteiten. Dit principe is nog nergens in de burgerlijke maatschappij toegepast. Een wetsontwerp wordt dan alleen tot wet verheven, indien het door elk der Kamers van de Hoge Sowjet, bij absolute meerderheid van stemmen is aangenomen.

Indien er geen overeenstemming wordt bereikt tussen de beide Kamers, moet het vraagstuk ter beslissing worden voorgelegd aan een bemiddelingscommissie, volgens het pariteitsbeginsel samengesteld uit de beide Kamers. Wanneer bedoelde commissie geen accoord kan tot stand brengen, of wanneer haar besluit door beide of een der beide staatsorganen niet wordt aanvaardt, staat de weg open voor een tweede behandeling van het vraagstuk door elk der Kamers van de Hoge Sowjet der U.S.S.R. Indien alsnog tussen de beide organen geen overeenstemming kan worden bereikt, dan ontbindt het presidium der Hoge Sowjet, gekozen in gemeenschappelijke zitting der beide kamers uit haar leden, de beide Sowjets en schrijft nieuwe verkiezingen uit.

Ons tweekamer-systeem van de Hoge Sowjet der Unie heeft niets gemeen met het tweekamer-systeem der burgerlijke parlementen in de landen der burgerlijke democratische republieken (Frankrijk, Amerika), noch met de constitutionele monarchie als in Engeland, Nederland, Japan, enz.

In de kapitalistische klassen wordt het parlement niet alleen samengesteld uit vertegenwoordigers der verschillende klassen, die misleidend „volksvertegenwoordigers" worden genoemd, waar de bourgeoisie steeds haar overwegende positie in dit lichaam weet te verzekeren, maar het Hoger Huis of de Senaat is in het leven geroepen met het hoofddoel, de activiteit van het Lager Huis of Kamer van afgevaardigden te remmen of te beperken, in het belang van de bescherming van de kapitalistische „democratie". Het principiële onderscheid van ons tweekamer-systeem met dat van de burgerlijke parlementen is ook nog, dat bij de burgerlijke staatsinrichting de gelijkberechtiging der beide organen geheel ontbreekt."

Deze theoretische uiteenzettingen waren me aanvankelijk niet erg duidelijk; ze waren voor een buitenstaander als ik nog nieuw en wat vreemd. Getoetst aan de practijk is deze socialistische, staatskundige opbouw van een ontroerende eenvoud. Op geen enkele wijze wordt door de Sowjetverhoudingen het nationale bewustzijn der Sowjetvolkeren aangetast, geen enkele nationale groep wordt er door in verdrukking gebracht. De groei en bloei van de eigen, nationale cultuur verandert de vroegere „kerker der volkeren", die het czaristische Rusland was in een land van nationale ontwikkeling en nationale trots. De volkeren der „vreemdstammigen" zijn thans elkaars broedervolkeren geworden.

VII. IN TIFLIS.

„Doordat de Sowjet-macht geen enkele beperking oplegt aan de ontplooiing van de onontgonnen schatten van ons land en alles doet, om er uit te halen wat er uit te halen valt, ten gunste van ons volk", vertelde een der volks-commissarissen der republiek Georgië in Tiflis in een persoonlijk onderhoud met mij, „schept de Sowjetregering de allergunstigste voorwaarden voor de behartiging van de nationale cultuur. De ongekende bloei van onze kolchozen en sowchozen, de reusachtige uitbreiding van onze industrie en onze mijnen, die ons millioenen aan middelen in de schoot werpen, stellen ons in staat, steeds grotere uitgaven te kunnen doen ten behoeve van de volksgezondheid, volksonderwijs en volkscultuur."

HET ONDERWIJS.

„Toen de Sowjetmacht in ons land werd gevestigd", vervolgde een gewezen mijnwerker, „schreef kameraad Stalin in de „Prawda" van October 1920, over de taak van de communisten in deze landen als volgt:

„De communisten moeten de algemene leerplicht invoeren. Het is bepaald noodzakelijk, de locale nationale school, het nationale theater, alle andere nationale voorlichtingsinstituten tot ontwikkeling te brengen en het beschavingspeil van de volks-

massa's in de randgebieden te verhogen. Het is nauwelijks nodig er nog op te wijzen, dat onwetendheid en onbeschaafdheid de ergste vijanden van de Sowjetmacht zijn."

Deze aanwijzing van Stalin is de leiddraad geweest van onze bolsjewistische politiek op het gebied der ontwikkeling. De Sowjetmacht in ons land heeft niet nagelaten het intellectuele en culturele peil van ons achterlijk volk zo snel mogelijk op te heffen. Het is misschien wel waar, dat de Georgiërs niet zo onontwikkeld zijn geweest als de andere, achterlijke bergstammen en nomadenvolken in Kaukasië, maar het aantal analfabeten in Georgië was vóór de revolutie nog steeds 80%. Dit was de erfenis, die het tsarisme ons had achtergelaten.

De Sowjetmacht in Georgië had ook te zorgen voor de bevordering van de culturele en intellectuele ontwikkeling van onze broedervolken, die ons zijn toevertrouwd en die ons hun vertrouwen hebben geschonken. In Kaukasië wonen nog Armeniërs, Tjoerken, Koerdistaners, Osetiniërs, Grieken, Duitsers, Oedinisten, Adzjaren en anderen, onder wie het analfabetisme nog groter was.

De Sowjetmacht verrichtte deze taak onder uiterst moeilijke omstandigheden en in de eerste dagen met zeer primitieve en bescheiden middelen. Uit niets moesten wij de nationale kaders vormen. „Geen vesting is onneembaar en geen moeilijkheden, die de bolsjewiek niet kan overwinnen." Dit was in die dagen onze leuze en de tijd heeft ons gelijk gegeven."

„Terwijl tijdens het tsarisme in heel Georgië er maar één instituut was voor de opleiding van onderwijzers — de eerste stadsuniversiteit kwam pas in 1917 —" vervolgde mijn hoge gastheer, „behoeven wij ons thans niet voor de meest ontwikkelde landen te schamen.

„Voorzichtigheidshalve — ik ben een regeringsman —", voegde hij er bij, „wil ik niet zeggen, dat het analfabetisme in onze republiek voor 100% is gelikwideerd. Wij hebben n.l. in de ontoegankelijke bergstreken nog Sowjetburgers, die zeer en zeer moeilijk te bereiken zijn. Wanneer ik deze groepen in mijn beschouwingen betrek, dan kan ik zonder overdrijving zeggen, dat 96 % van onze Sowjetburgers in Georgië lezen en schrijven

kunnen."

„Wilt U me het een en ander vertellen over de stand van het onderwijs in Uw republiek?" vroeg ik, blij dat ik van een zeer bevoegde en verantwoordelijke persoon de juiste gegevens kon krijgen.

„Ik zal U van ons tegenwoordig onderwijssysteem op de hoogte brengen", antwoordde de Sowjet-autoriteit bereidwillig. „Twee of drie jaar geleden was het nog iets ingewikkeld, wij waren toen in de eerste phase van onze „bouwperiode". Om te beginnen, wij hebben in Georgië drie types van scholen. In grote trekken is het onderwijssysteem in de andere socialistische republieken niet anders, 1e. scholen voor kleine kinderen, 2e. scholen voor de jeugd, 3e. scholen voor volwassenen.

Wat het eerste type betreft, het zijn meer inrichtingen, waar de kinderen, door de speciaal daarvoor opgeleide kameraden, worden beziggehouden met spelletjes, eenvoudige handarbeid, enz. enz. Deze scholen stellen de moeders aldus in de gelegenheid om te werken, indien zij zulks wensen. Het tweede type van scholen, meer bestemd voor kinderen, die ouder zijn dan 5 of 6 jaar, wordt in drie categorieën onderscheiden. Men heeft eerst de 4- of 5-jarige volksschool, de 7-jarige uitgebreide school en de 10-jarige middelbare school. In heel Georgië heeft de Sowjet-regering op dit ogenblik::

2832	volksscholen,	bevolkt met	197.536	leerlingen
1048	uitgebreide scholen,	„ „	294.574	„
273	middelbare scholen,	„ „	157.814	„

Buiten deze 650.000 zielen tellende schoolgaande jeugd, bezitten we in de bergen talloze internaten, speciaal opgericht voor de kinderen van de verspreide, nu nog nomadische bergbewoners. Zulke internaten zijn natuurlijk niet precies zo ingedeeld als de volksscholen in stad en land. Op deze verspreide berginternaten leren, bij elkaar, 3741 kinderen."

„Wat zegt U ervan, kameraad, geeft U ook eens Uw oordeel, wij horen ook graag de mening van een buitenlander", zeide hij tegen me, zijn uiteenzetting onderbrekend, toen ik niets zeide en

De moskee in het oude gedeelte van Eriwan.

De oude Armeense nederzetting Saigesoeri.

slechts onder het luisteren de cijfers noteerde. Het is me vaak gebleken, dat men in de Sowjet-Unie gaarne het oordeel van een vreemde over het werk verneemt en ook over het een en ander, betreffende de toestand in het buitenland, wenst te worden ingelicht.

Mijn gastheer — later gebeurde hetzelfde in Armenië door de regeringspersonen! — bestormde me met vragen over het onderwijs in Nederland en Indonesië. Wat het eerste betrof, kon ik slechts in algemene zin antwoorden. Ik kreeg de indruk, dat de Sowjetburgers niet meer tevreden zijn met een vergelijking van de momentele toestand met die van 5 of 10 jaren geleden in het eigen land, doch dat men thans gaarne een parallel trekt met het buitenland, blijkbaar gedachtig aan Stalin's woorden: „Wij moeten het buitenland inhalen en voorbijstreven!", een leuze, die op de nog onderdrukte koloniale volkeren in de kapitalistische landen wel een heel pijnlijke uitwerking moet hebben.

„Ik kan U mijn algemeen oordeel zeggen, indien ik straks de volksopvoeding in haar geheel kan overzien en het onderwijs in de verschillende instituten en scholen persoonlijk heb mogen bijwonen", antwoordde ik voorzichtig.

„Ten aanzien van de cijfers der schoolgaande kinderen is het getal in Nederland natuurlijk veel groter, ook in relatieve zin, hoewel ik op dit ogenblik niet de preciese cijfers kan opgeven. Daar staat echter tegenover, dat het onderwijs in Uw land sprongsgewijze vooruitgaat, terwijl het bij ons — omdat wij bezuinigen moeten! — wat het voorbereidende onderwijs en het aanvullend onderwijs betreft, daalt."

„Bezuinigen kennen wij niet in de Sowjets en ook crisis niet", merkte hij lachend op. Met z'n drieën lachten wij hartelijk mede. „Onze moeilijkheid is momenteel de personeelvoorziening! Gebouwen zijn in een handomdraaien te maken, kinderen staan klaar om de school te bevolken. Maar onderwijzers zijn niet uit de grond te stampen! In de eerste jaren van de Sowjetmacht, gedwongen door de omstandigheden, deden wij een beetje aan „dilettantisme" ziet U. Iedereen, die wat lezen en schrijven kon, gaf maar les. Dat was in die dagen goed. Dat was de enige methode, om het analfabetisme snel te likwideren. Thans eist ons onder-

wijssysteem geschoolde en bevoegde krachten.

Dan komt er nog een andere moeilijkheid bij. In vroeger jaren, tijdens het tsaristische regiem, had men in Kaukasië slechts Russische scholen. Onze nationale politiek stelt andere eisen aan de Sowjets. Onze leus is: „Iedere nationaliteit haar eigen cultuur", en daarom, op de nationale school de nationale taal!

In onze socialistische Sowjetrepubliek Georgië worden niet minder dan 16 verschillende talen gesproken, o.a. Georgisch, Armeens, Russisch, Tjoerks, Ossetisch, Abchasisch, Adzjaars, Grieks, Koerdisch, Pools, Lesginisch, Oedinisch, Lassisch en nog enkele andere talen. Al deze volkeren krijgen hun eigen scholen, waar men de eigen nationale taal gebruikt. Het zal niet nodig zijn u te verklaren, hoe ontzaggelijk moeilijk het is, om hier de nationale kaders te kweken. Toch mogen wij niet ontevreden zijn met onze resultaten. De nationale autonome republieken en gebieden hebben thans haast allemaal hun eigen nationale scholen, nationale onderwijzers en nationale leerboeken", riep de man met zichtbare trots, dat zo iets onder zijn leiding was tot stand gebracht. „Wat het onderwijzend personeel aangaat, komt ongeveer 1 leerkracht op 30 leerlingen. Dit geldt voor alle drie de types van onderwijsinrichtingen. De preciese cijfers van onze leerkrachten ziet U hier.

Volksscholen	5743	leerkrachten
Uitgebreid onderwijs	9223	„
Middelbaar onderwijs	5335	„

Wij streven ernaar, om tot nog kleinere klassen te komen, zodat het onderwijs beter en intensiever kan worden. Wij letten nu ook op de kwaliteit van ons onderwijs!"

„Net als in de industrie", merkte ik terloops op.

„Inderdaad! Thans bezit onze Sowjetrepubliek 3 paedagogische Hogescholen en 56 paedagogische „technicums". Op de „technicums" ontvangen op het ogenblik 11025 candidaat-onderwijzers hun opleiding. De paedagogische hogescholen leveren de leerkrachten voor het middelbaar onderwijs, „technicums" en hoger onderwijs."

„Naast de 3 paedagogische hogescholen mogen wij nog trots zijn op onze 16 technische en landbouw-hogescholen, waarvan er zes van verschillende nationaliteit zijn, n.l. een Ossetische, Adzjaarse, Armeense, Russische, Duitse en Tjoerkse. Op deze laatste 6 hogescholen leren niet minder dan 8655 studenten. Verder hebben wij 50 landbouw-„technicums" en nog ongeveer 200 andere „technicums" op verschillend gebied, o.a. voor de industrie, geneeskunde, coöperatie, economie, electro-techniek, transport, machine-constructie, muziek en literatuur!

Volksschool, middelbaar onderwijs, technicums en hogescholen, ze vormen het geraamte van ons nieuw onderwijssysteem. Daarbuiten hebben wij de z.g. onderwijsinrichtingen voor volwassenen. Eigenlijk zijn deze instituten overblijfselen uit onze eerste onderwijsperiode, die langzamerhand overbodig worden.

In het gehele land tellen wij talloze éénjarige leergangen voor de half-analfabeten met 70.000 leerlingen, daarnaast nog tientallen 2- of 3-jarige cursussen. Er zijn 4 z.g. arbeidersfaculteiten voor volwassenen met 1529 studenten, enige middelbare avondscholen, waar bijna 15.000 volwassenen leren en tenslotte een 90-tal „technicums" voor volwassenen met 2000 leerlingen. Het is onze bedoeling de avondscholen langzamerhand te likwideren."

„Hoe staat het met de uitgaven van Uw volkscommissariaat?"

„Aan volksopvoeding geeft ons volkscommissariaat bijna 89 millioen roebel per jaar uit. Drie jaren geleden nog maar 17.5 millioen roebel. De uitgave van de Sowjet-regering geeft geen voldoend beeld van de „investatie" in ons volksonderwijs, want naast de regeringsuitgaven staan nog de uitgaven door de bedrijven en de kolchozen. Ik heb hier enkele gegevens bij de hand", zei de volkscommissaris. „In dit jaar zijn er in de steden van Georgië 21 nieuwe scholen gebouwd voor 11.160 schoolbanken. Hiervan zijn er 6 door de plaatselijke bedrijven op eigen kosten gebouwd. In de dorpen zijn door de regering dit jaar 116 nieuwe scholen opgericht, waarvoor een bedrag van 5 millioen is uitgetrokken. De gezamenlijke sowchozen en kolchozen op het land hebben meer dan dit bedrag uitgegeven voor de bouw van nieuwe schoolgebouwen in hun rayons!

Op ons budget voor 1937 staat de bouw van nog 32 nieuwe

scholen in de steden, waarvoor ruim 17 millioen roebel is uitgetrokken. Aan de bouw van nieuwe onderwijsinrichtingen op het platteland zal ca. 37 millioen worden besteed. En nu vermoed ik — ik kan het nu nog niet met 100% zekerheid zeggen! — gezien de geweldige toename van de rijkdommen der kolchozen en sowchozen in dit jaar, er zijn „millionairs" onder deze collectiefbedrijven", merkte hij voldaan en vergenoegd op, „vermoed ik, dat de sowchozen en kolchozen ons budget nog zullen overtreffen.

Ons budget voorziet bovendien nog in de uitgave van nieuwe kindertuinen, kindertehuizen, nieuwe clubs, musea en andere cultuurhuizen, zodat ik maar zeggen wil, dat ons budget over 1937 zeker de 89 millioen te boven gaat."

„Nog één vraag!" haastte ik mij te zeggen, toen ik merkte, dat er een reeks van wachtenden buiten, dringend verzochten te worden binnengelaten. „Hoe staat het met de inkomsten van Uw departement. Kent U geen tekorten?"

„Neen. Inkomsten heeft mijn volkscommissariaat niet. In ons land heffen wij geen schoolgeld, in welke vorm ook. Het onderwijs wordt gratis aan het volk verstrekt!"

Het allerbelangrijkste in het onderwijssysteem der Sowjets is het verstrekken van gratis onderwijs aan het volk. Dit is het geheim van het snelle proces der intellectuele en culturele ontwikkeling der bevolking. Dit is de sleutel tot het ontsluiten van het massa-intellect en volkstalenten, wier ontplooiing in de socialistische maatschappij door geen enkele financiële moeilijkheid wordt belemmerd.

TONEEL EN DANS.

Het is nauwelijks nodig nog te vermelden, dat in deze verhoudingen van groeiende, materiële welvaart, ook de nationale cultuur der Kaukasische volkeren tot ontplooiing komt. De overvolle theaters geven de zekerheid, dat de gebrachte kunst er mag zijn. Het Tiflisser Staatstheater kan zich met het beste theater ter wereld meten. Dit theater bestond reeds voor de Sowjet-macht, maar kon zich nooit ten volle ontwikkelen. Het „nationale"

theater van Tiflis mocht tijdens het tsarisme en de mensjewistische regering niet eens een „nationale Georgische opera" opvoeren. Alle toneelstukken waren van Russische oorsprong en hadden uitsluitend het leven der overheersers tot onderwerp.

„Eerst onder de Sowjetmacht", riep de directeur van het Tiflisser Staatstheater uit, „hebben wij de mogelijkheid gekregen onze eigen, nationale, scheppende kunstenaarskaders te vormen en deze verder te vormen en te vervolmaken. Thans kunnen wij vrij ons eigen nationale kunst voortbrengen.

Tot voor de revolutie waren onze toneelspelers, onze zangers, onze componisten, musici, regisseurs, enz., enz., bijna allen Russen, Georgiërs of Armeniërs, die vreemd tegenover ons volk stonden. Ze voelden niet aan, wat er in de volksziel leeft. Ze gaven er niets om, want hun „kunst" was voor de adellijke Bojaren, vorsten, graven, voor de rijke Georgische bourgeoisie, die alleen waardering hadden voor de Russische kunst en Russische cultuur. Men kende in die dagen geen ware nationale kunst, geen eigen, nationale cultuur. Wat men had, was niets anders dan afval van wat onze overheersers „kunst" noemden."

„10 jaren Sowjetmacht! Nu bezit ons volk", vervolgde hij zijn enthousiaste uiteenzetting, terwijl hij in vervoering heen en weer liep in zijn kabinet, „nu hebben wij de beste, nationale componisten, zoals de kameraden Kiladse, Konstatin Potstsjwerasjwilli en Arakisjwilli, onze uitstekende nationale dirigenten, de kameraden Mikeladse, Alexander Tsoetsoenawa! Deze kameraad", mij een zo juist binnengekomen, jonge Georgiër voorstellende, „is een van onze beste, nationale regisseurs, die eigen, nationaal werk, geschreven door onze eigen auteurs, laten opvoeren. Onze operazangers en -zangeressen zingen eigen nationale opera's! Voor de rest kunt U het beste het gehalte van onze theaters, van het spel van onze kameraden beoordelen, door het zelf te gaan zien!"

En inderdaad was ik die avond daarop getuige van een prachtig spel en een boeiende regie, hoewel ik van het gesprokene niets begreep. Een merkwaardig feit was, dat de Sowjet-kunstenaars, ofschoon geheel in hun „eigen wereld" levend, in tegenstelling tot de kunstenaarsopvattingen ten onzent, niet onkundig waren en nog minder zich afzijdig hielden van de politiek. Toen ik in

een der vele, luxueus ingerichte volksrestaurants aan de Roestawilli-boulevard, mijn heerlijke Kaukasische „Sjaslik" zat te verorberen, stroomde een luidruchtige troep binnen, die later „toneelleden" bleek te zijn, opera-zangeressen, toneelspelers en musici, die van hun repetitie kwamen. Ik zag hoe het Georgische volk zijn „nationale sterren" vereerde en liefhad. Iedereen kende ze en het scheen, of zij ook iedereen kenden, er werd direct een amicale sfeer geschapen. De etenden, die haast hadden, vergenoegden zich met een waarderende knik en een liefderijke blik naar hùn „verdienstelijke" kunstenaars. Ik raakte met hen, grappige, joviale kerels, vol humor en luidruchtigheid, die met geld smeten, in een drukke discussie. Men had geen goed woord voor Hitler-Duitsland en de rebel Franco. Het waren vrolijke lui, die zich vrije mensen voelden. Ze waren ontevreden over het stadsbestuur, omdat de ombouw van hun theater minder snel ging, enz. Toen ging het over de kunst. Eén en al enthousiasme.

„In de oude tijd werden de Georgiërs en Armeniërs er toe gedreven, in vijandschap te leven. Nu sta ik, een Armeense componist, naast mijn Georgische kunstbroeders, om onze kunst te dienen", riep een van het gezelschap, een beetje toneelachtig, terwijl hij veelbetekenende blikken op een schone Georgische danseres wierp.

„De Georgische kunst", zeide een kunstcriticus, die tot het gezelschap behoorde, „dateert uit zeer oude tijden. Duizenden jaren voor Christus had het volk der „Oostelijke kust van de Zwarte Zee" nauwe cultuurrelaties met de oude Grieken. Het Christendom werd in ons land in dezelfde tijd verbreid als in het Romeinse Rijk in het Westen. In onze gehele historie, die overigens zeer rijk aan tegenspoeden is, aan vijandelijke overvallen en nationale strijd, heeft ons volk zijn levenskrachtige cultuur bewaard. Meer nog, onze geschiedenis kan met trots op het verleden wijzen, toen onze kunst bloeide en een hoogtepunt van volmaaktheid bereikte. De geest van de Georgische nationale dichter uit de 13e eeuw: Sjota Roestawilli, weerspiegelde zich zelfs nog in werken van de poëten der 19e eeuw. Roestawilli is zeker gelijk te stellen met de beste epische dichters uit de klassieke literatuur. Hij is een nationale figuur van de eerste rang. Er is geen tweede, die de

moed en de heroïsche strijd van het Georgische volk voor zijn nationale vrijheid zo treffend, zo gloedvol en volkomen had weten te schilderen. Van hem is het motto van de opera „Daisi", die gisteravond met zulk een begeestering door het publiek werd ontvangen: „Liever een roemvolle dood, dan een smadelijk leven".

De jonge, schone balletdanseres, die vlak naast me zat en het gesprek aandachtig scheen te hebben beluisterd, riep vol vuur in gebroken Duits: „Nu nationale vrijheid, werkelijke vrijheid voor Georgië. Nu bloeien kunst, Georgische kunst, nu bloeien wetenschap en techniek. Nu in Georgië nationale cultuur, eindelijk!", brabbelde ze in haar nationale trots.

Ik voelde me echt klein tegenover deze vrouw, deze artisten en tegenover dit volk, dat prat gaat — en terecht — op het eigen nationale leven en nationale waarde. Mijn binnenste schreide, het enthousiasme van deze gelukkige mensen deed mij pijnlijk aan. Ik lachte mee, blij, maar tegelijk verdrietig, voor de zoveelste maal dacht ik in stilte aan mijn eigen volk.

Onbewust maakte ik een domme en onhandige opmerking: „U bent een Georgische, maar prefereert het, Duits te spreken!" De vrouw bloosde, keek een beetje verlegen naar de anderen. Het was ontactisch van me, want nu sprak ze niet meer tegen me. Een vrouw blijft toch een vrouw, al is ze een Sowjetburgeres.

„Ons nationalisme is geen chauvinisme", merkte een andere kameraad terecht op. „Wij leren en spreken ook gaarne andere talen, om ons buiten onze enge horizonten beter te kunnen oriënteren." De opmerking was raak, maar het bedierf de stemming niet. Het „avondje", dat de Tiflisser artisten, ter ere van onze kennismaking, in een hunner intieme clubs georganiseerd hadden, was het leukste en prettigste moment, dat ik in de hoofdstad van de Socialistische Sowjetrepubliek Georgië heb meegemaakt.

Ik vroeg die avond aan een bekende Sowjetcomponist, of de verscheidenheid der nationaliteiten in Georgië geen moeilijkheden opleverde, geen versplintering in de nationale kunst veroorzaakte.

„In tegendeel", antwoordde hij, „juist de verscheidenheid der nationaliteiten, met hun verschillende temperamenten en levensvreugden, geeft aan ons volksleven zulk een buitengewone boutheid en veelzijdigheid, die ook het leven zelve kenmerkt."

„Ons land", vervolgde hij, „is een zeer dichterlijk land. Het is bovendien rijk aan volksliederen. Het ligt in de natuur van ons land. Eeuwige sneeuw, wilde bergstromen, melancholische lucht, de contrasten der jaargetijden, enz. enz. Elke stam, elke nationaliteit in ons Kaukasische bergland, heeft zijn eigen leed, zijn eigen strijd. Dat weerspiegelt zich in hun liederen en in hun gezang. Wat een verscheidenheid hoort ge niet in de liederen der Chwesoeren, Adzjaren, Psjawen, in de prachtige gezangen der Kartaliniërs, Imeretiniërs, Swanen, Kachetiniers, Mingrelen, enz. Bij al hun verscheidenheid hebben deze liederen toch iets gemeen, d.i. de weerspiegeling van de eigenaardigheden der natuur en hun levensverhoudingen tot de andere stammen, die met elkander een gemeenschappelijk lot, een gemeenschappelijk leed hadden en die zich tot elkander voelden aangetrokken. Deze karakteristieke eigenaardigheden heeft ons volk in zijn oudere liederen tot uitdrukking gebracht. Deze bonte verscheidenheid van Georgische volksliederen — het heldenlied, rituele lied, feestlied, wiegelied, enz. biedt een onuitputtelijke muzikale bron, een rijk, vocaal materiaal voor onze opera. Het is een rijke schatkamer voor dengene, die de kunst verstaat, de muzikale elementen uit deze volksliederen, tot het bouwmateriaal van zijn composities te maken.

De onontgonnen rijkdommen der dichterlijke en muzikale scheppingen van het Georgische volk trok al eerder de aandacht van niet-Georgische componisten. Beroemde componisten, zoals Rubinstein van de opera „Demon", Ipolitow-Iwanow van „Verraad" en Borodin van „Vorst Igor", deden hun grepen in de Georgische volksliederen en ontleenden er een reeks van motieven aan voor de composities van hun opera's. De belangrijkste vormen van de muzikale schepping der Georgische componisten, zoals ze tot uiting komen in hun opera's, duetten, romans enz., zijn inderdaad voor alles te vinden in de ontwikkeling der vocale, en niet zozeer in de symphonisch-muzikale kunst".

„Georgië heeft nog nooit zo gelukkig zijn lied der vrijheid gezongen, de vreugde van het geluk gekend, ons land heeft nog nooit zo'n bloeiende kunst en cultuur gehad als nu, onder de Sowjetmacht", vulde een andere artist aan. „De Sowjetmacht, die de nationaliteitenpolitiek van Lenin en Stalin heeft verwezenlijkt,

onder leiding van de Georgische, bolsjewistische partij en kam. Lawrenti Beria."

NATIONAAL NAAR DE VORM, SOCIALISTISCH VAN INHOUD.

„Onze kunst is naar de vorm nationaal, naar de inhoud socialistisch. Omdat ze nationaal naar de vorm is, wortelt ze in de zeden, de gewoonten en de levensvreugden van het eigen, nationale volk. Ze wordt door onze natie direct begrepen en gevoeld als haar eigen, nationaal bezit en haar eigen zielsuiting. Naar de inhoud is onze kunst socialistisch. Daarom heeft onze Sowjetkunst een gemeenschappelijke taal. De taal van onze kunst wordt door elke van onze broedervolkeren begrepen, al spreken ze niet onze nationale taal. Onze nationale kunst, onze nationale cultuur in het algemeen, is niet eng chauvinistisch. De kunst leent zich bij ons niet tot een kweekbed van rassenhetze, om de onderlinge vijandschap tussen de naties aan te wakkeren. De kunst moet universeel zijn, internationaal van karakter en daarom socialistisch van inhoud".

De nationale volkeren in Kaukasië zijn trots op hun scheppingen! Ze hebben hier inderdaad het volle recht toe. Maar alles wordt dan ook gedaan, om het volksinitiatief te bevorderen.

Welk een zorg besteed men aan het aanleggen van een cultuurpark. Wat een kapitaal wordt er niet voor uitgetrokken. Een kleine stad als Batoem kan er zich op beroemen, in het jaar 1936 3 millioen Roebel te hebben uitgetrokken voor de aanleg van zijn cultuurpark. Elke stad en haast elk dorp verheugt zich in het bezit van een cultuurpark; het ene is wellicht groter en royaler aangelegd dan het andere, maar allen vormen ze een voorname factor in de ontwikkeling van de volkscultuur. Wat een volksvermaak, wat een ontspanning en wat een geestelijke en artistieke ontwikkeling van initiatief biedt zo'n cultuurpark niet voor de grote massa's.

In het Tiflisser cultuurpark is een complete spoorwegbaan voor kinderen, met kleine echte locomotieven, kleine goederenwagens, personentreins, wissels, stationsgebouwen, die alleen door de

jongens en meisjes zelf worden bediend en beheerd. Ze zijn om beurten machinist, conducteur, stationschef, rangeerder, kaartenverkoper, enz. enz. Het is een lust, te zien hoe deze volkskinderen zich als volwassenen gedragen, hoe ze zich aan orde en discipline gewennen. Alle kinderen mogen er aan meedoen, zonder onderscheid van nationaliteit of godsdienst. Hoe voorbeeldig spelen ze onder elkaar. Bij dat alles is er maar één volwassene, die toezicht houdt. Spelenderwijze kweekt men bij de kinderen belangstelling aan voor de samenleving.

Zo'n cultuurpark biedt de bevolking de gelegenheid, om in massa te leren, men kan zijn eigen, nationale dans leren, en ook foxtrot, tango, wals en rumba. Er is elke avond volksmuziek.

In Tiflis heb ik in het cultuurpark een prachtig volksconcert bijgewoond. Het hele gezelschap bestond uit 60 vrouwen, in de schilderachtige, Georgische klederdrachten. Ze bespeelden verschillende snareninstrumenten, die heel veel op Indische rebabs en ketjapis leken, trommen en andere slaginstrumenten (rabana's en gendangs!). Met behoud van het melancholische, Oosterse rythme, wisten ze zulke verrassende wendingen en variaties in de melodie te brengen, zulk een wisseling in het muzikale coloriet en tenslotte een harmonie van ontroerende pracht, dat men het niet zou kunnen geloven, dat deze vrouwen slechts amateurs waren. Het waren gewone arbeidsters van de Tiflisser broodfabriek, die zichzelf en het volk met hun kunst gelukkig maakten. En zo waren er nog meer van zulke volksuitvoeringen, „van en voor het volk". Op deze wijze wordt het initiatief ten volle ontplooid, de talenten naar voren gebracht en velen bereiken langs deze weg de dans-, muziek-, toneel- of andere kunstschool. Hier, in het cultuurpark, leeft het vrije volk zijn vreugde en blijdschap uit, als gelukkige kinderen met pas verkregen speelgoed.

NATIONALE ZEDEN EN VOLKSGEBRUIKEN.

Dat de Sowjetmacht niet slechts de gewetensvrijheid der Sowjetburgers wettelijk garandeert, doch ook de nationale zeden en volksgebruiken onaangetast laat, leidt soms tot zeer ongewone consekwenties, die op den buitenstaander een vreemde indruk maken.

Ik wil dit met een paar zeer sprekende voorbeelden illustreren, die ik persoonlijk in Tiflis heb beleefd.

Het was een prachtige Zondagmorgen. De Sowjetburger kent eigenlijk de namen van de dagen der week niet meer. Het kan hem trouwens niet schelen ook. Want in de Sowjets kent men slechts de vijfdaagse werkweek. Na elke vijf dagen werken, een rustdag. Maar dan ook een dag van rust en feestvieren, zoals alleen de Sowjetmensen dat kennen. Een Zondag, onze „Christelijke" Zondag, kan dus op een rustdag, maar ook op een werkdag vallen. Als men in de Sowjets iemand vraagt: „Welke dag is het vandaag, dan krijgt men haast altijd ten antwoord: „de eerste, de tweede of de derde dag, enz."

Doelloos slenterde ik door het oude stadskwartier van Tiflis, door smalle onooglijke straatjes, stegen, steegjes en sloppen, die er zeer vuil en onhygiënisch uitzagen. Aan weerskanten van de hobbelige en nogal golvende straat, donkere nissen, rokerige aardholen of vieze aardkelders, waar de conservatieve bewoners hun vroeger bedrijf van primitief handwerk, zoals kleermakerij, schoenmakerij, smederij, slijperij, enz. nog steeds beoefenden, afgewisseld door onooglijke bazars, waar van alles en nog wat te koop is.

Op de hoeken van deze muffige stegen stonden enige herders, die pas uit de bergen gekomen schenen te zijn, die voor niemand op zij wilden gaan. Hun kuddes schapen maken een vlot verkeer eenvoudig onmogelijk. Een echt Oosterse gemoedelijkheid! Dit deel van het tegenwoordige Tiflis geeft den vreemdeling enigszins een denkbeeld van vóór de revolutie. Wat een contrast met het nieuw gebouwde gedeelte van de stad met zijn breed geprojecteerde boulevards, waar aan weerskanten kolossale regerings-, vakverenigings-, coöperatieve en woninggebouwen als paddestoelen uit de grond verrijzen, opgetrokken uit de prachtigste Kaukasische steensoorten en marmer.

De bevolking van het oude stadsdeel is zeer aan haar oude bedrijf en woonkwartier gehecht en velen denken er niet aan, van arbeid en plaats te veranderen. Ze zijn er en ze blijven er ook.

Het zijn meestal echt conservatieve mensen, die aan traditie en bedrijfsgewoonten blijven vasthouden en die voor geen geld ter

wereld de nieuwe woonwijken zouden willen betrekken. Velen van hen hebben zich langzamerhand in vrijwillige artels verenigd, doch anderen blijven hun zelfstandig, individueel bedrijf uitoefenen. Uiterlijk ziet dit oude stadsgedeelte er precies zo uit als een Balkanse stad of een aan de Noord-Afrikaanse kust. Alles is nog bij het oude gebleven, al heeft het stadsbestuur reeds een waterleiding en electrisch licht in de huizen aangebracht en dit oude stadskwartier van een riolering voorzien. Het jonge geslacht woont niet gaarne in dit oude deel van de stad en verlaat gestadig aan het ouderlijke huis, om zich in het nieuwe kwartier te vestigen.

Eerst in het jaar 1936 stemde de meerderheid der bevolking er in toe, dat hun woonwijk vernieuwd en verbouwd zou worden. Dit „klassieke" deel van de stad Tiflis heeft op Engelse en Amerikaanse touristen om zijn „bezienswaardigheden" nog altijd een magische aantrekkingskracht.

„Over twee jaar moeten zij dit genoegen missen", lachte mijn hotelhouder schertsend, toen ik met hem over dit feit sprak. „Maar Tiblisi zal nog andere bezienswaardigheden hebben, zodat we niet bang behoeven te zijn, dat onze touristen zullen wegblijven."

Tussen die bouwvallige krotwoningen staan nog, in elkaar geperst, de oude Mohammedaanse bedehuizen, die nu leeg zijn of soms door een schoenmakers- of kleermakersartels in beslag zijn genomen. Men zou ze niet als bedehuizen hebben herkend, als men niet de verlaten minaretten ontdekte, die hier en daar als een monument van verloren glorie bewaard zijn gebleven.

In tegenstelling met de Tjoerkse nationaliteit, die Mohammedaans van geloof was, of de Armeniërs, die het orthodoxe Christendom aanhingen, waren de Georgiërs in vroeger dagen verdeeld in hun geloof. De ene helft hing de Islam aan, de andere de Grieks-Katholieke leer. En zo was er vroeger altijd wrijving tussen deze beide groepen van dezelfde nationaliteit. Het christelijke deel der bevolking voelde zich meer tot de Russen aangetrokken. De Russische kerk was ook in Tiflis een der hechtste sociale steunpunten van de tsaristische onderdrukking dier dagen.

Toen ik aan de Baratasvelli Oelitsa, vroeger Sionski Oelitsa

genaamd, een vrij brede straat aan de buitenkant van het Mohammedaanse kwartier, kwam, trok een vreemd kerkgezang mijn aandacht. Het bleek uit een nog goed onderhouden, groot kerkgebouw te komen. Bij nadere informatie bleek het de oude beroemde Sionski Kathedraal te zijn. Hoewel men niet precies weet, wanneer deze kerk gebouwd werd, behoort ze zeker tot een der oudsten (plus minus 600 jaar na Christus). Ze is meermalen door vreemde invallers verwoest en weer opnieuw opgebouwd, zoals in de 13e, 14e, 16e en 18e eeuw, zodat men niet meer met zekerheid kan vaststellen, wie de oorspronkelijke ontwerper is geweest. Het laatst werd het gebouw in 1795 door de zegevierende Aga Mohamad Chan kort en klein geslagen, zodat het gebouw het grootste deel van zijn uiterlijke en innerlijke versieringen verloor. 500 Meter van deze kathedraal verwijderd, verrees nog de oude Moskee van Abas I van Perzië, wiens satelieten circa 1600 jaar na Christus het land overheersten. Het zijn twee dreigende vestingen van onverzoenlijk fanatisme, dat eens de heerschappij over de bevolking van Tiflis om beurten met een barbaarse hardvochtigheid uitoefende. De Islam en het Christendom hebben beiden hun glorietijd in Tiflis gekend.

De Sironski Kathedraal werd in 1850, door de kunstenaar Gagarin, weer gerestaureerd en hij trachtte op meesterlijke wijze het oorspronkelijke aanzien weer te herstellen. De verschillende restauraties hadden nog hun sporen op de kathedraal achtergelaten. Het bevreemde me, dat er dienst was en dat het gebouw er van buiten netjes en goed onderhouden uitzag. Men kon zich in de een of andere Christelijke gemeente in Nederland wanen.

Op de gevel van de kathedraal kan men, in gouden letters, gebeiteld op een zwart marmeren plaat, het volgende decreet van de Sowjetregering lezen: „Op grond van het besluit van het Centraal Executief Comité der U.S.S.R. van 14 Juni 1924, wordt dit gedenkteken van historische betekenis, speciaal geregistreerd en onaangetast bewaard. Ieder, die zich schuldig maakt aan schending van dit gebouw, zijn versieringen, zowel binnen als buiten, wordt voor het gerecht gebracht en zwaar gestraft, op grond van de art. 102, 105 en 110 van het strafwetboek".

De Sionski Kathedraal wordt geheel op kosten van de Stads-

sowjet verzorgd en onderhouden. Wij traden de kerk binnen. Aan de poort een vuile, oude bedelaar, die telkens een kruis sloeg en iets onverstaanbaars prevelde, wanneer iemand voorbijliep. Een rode soldaat, die tegelijk met ons binnenkwam, nam eerbiedig zijn pet af. In de Sowjet-Unie wordt het geloof van anderen steeds geëerbiedigd. Wij stonden, getroffen, naar de dienst te kijken, die door een abt of bisschop werd geleid. Achter hem liepen twee andere geestelijken, eveneens in vol kerkelijk ornaat. De hoofdgeestelijke had een met goud bestikte, groen zijden mantel aan, de anderen een van rood en oranje zijden fluweel, eveneens rijk met brocaat bestikt. Het was een prachtige, schilderachtige aanblik, te midden van een rijke en kunstig versierde omgeving. De voorzanger had een volle, devote stem, die angstig aandeed. Was het de dodenzang van een stervende wereld?

De kerk zelf was pijnlijk leeg. Achter een dikke, marmeren pilaar ontdekte mijn oog twee oude mannen, langgebaard, in zwarte, armoedige pijen, die meezongen. Op hun borst droegen ze een onevenredig groot, zilveren kruis. Dicht bij de deur zat een oude vrouw, die de geschenken van de bezoekers in ontvangst nam. Er waren er niet veel. Drie heren, in Zondagse kleding, met een hoge, witte boord, een bol- of strooien hoed, stonden voor het altaar en baden. Een oude vrouw stond eenzaam bij een paal en pinkte een traan weg. Twee Engelse toeristen, waarschijnlijk een echtpaar, bewonderden de versieringen en de prachtige schilderijen en oude ikonen. De rode soldaat, die eerbiedig heen en weer liep, had meer interesse voor de namen van de heiligen en de Georgische vorsten, die in de kathedraal begraven waren, wier verdiensten en hele stamboom op de tegelvloer vermeld stonden. Een vrouwelijke tramconducteur van een jaar of 25, geheel in dienst uniform, liep rond, bekuste met heilige eerbied de Maria- en Christusbeeldjes een voor een, waarna ze telkens een kruis sloeg, en knielde voor het altaar. Een andere bezoekster, moeder van twee aardige jongens, die zich van de ernstige en eerbiedwaardige sfeer niets aantrokken, gaf een der kerkfunctionarissen een twintig kopeken muntstuk, waarvoor ze iets terugontving, dat veel op een dubbelgeplakte ronde wafel in klein formaat leek, en legde dit voor een heiligenbeeld op het

altaar. De kinderen begonnen intussen krijgertje te spelen en te schreeuwen als Indianen, zodat de moeder hen bij de hand moest nemen en de kerk weer verliet. De gehele vroegere rijkdom van de kathedraal, haar kostbare, heilige voorwerpen, gewijd aan de verschillende patronaten der kerk, zijn onaangetast bewaard gebleven.

Dit beeld van een afstervende macht kreeg ik reeds eerder te zien in Kirow-Abad, waar de heilige, oude Moskee triest en verlaten stond, temidden van een nijvere, welvarende bevolking, een moskee, die slechts onderdak bood aan oude, miserabel fanatieke hadji's en moellah's, die dag en nacht de Kor'an bleven citeren, waarnaar niemand meer luisterde.

Als overblijfsel van de oude zeden der heidense barbaren behield het Georgische volk nog zijn gewoonte, om zijn doden op een geheel open baar naar het graf te brengen. In Tiflis woonde ik de begrafenis van een overleden leidster der Tiflisser pioniers bij. Het lijk werd in een open kist gedragen, schuin gehouden, met het voeteneinde voorop, terwijl het gelaat van de dode bloot was, zodat iedere voorbijganger het zien kon. Voor de stoet liepen kleine meisjes, ordelijk in gelid met bloemkransen van geraniums, rozen en witte lelies. Dan volgde een grote foto van de gestorvene, die meegedragen werd in de stoet. Achter de baar liep een lange rij mensen, familieleden en kennissen, en tenslotte volgde de lijkkoets, waarop slechts de deksel van de doodkist lag.

Een paar Amerikaanse touristen, die de stoet zagen, lieten verontwaardigd, halfluid horen „shocking". Een Sowjetburger, die naast me stond en met wien ik over het feit sprak, zei: „Het is nog een oude zede van ons volk. De Sowjetautoriteiten willen hier niet ingrijpen. Naarmate het volk ontwikkelder werd, zal het vanzelf de slechte en verkeerde gewoonten afwennen."

Het zal sommigen misschien vreemd in de oren klinken, doch het is werkelijkheid. De Sowjetregering, de regering van de proletarische dictatuur, treedt zelden dwingend op. Zij leidt, overtuigt, en eerbiedigt de wil, opvattingen en wensen van het Sowjetvolk!

VIII. TOT BESLUIT.

Na mijn bezoek aan Tiflis en omgeving heb ik nog vele autonome gebieden bezocht. Ze leveren allen hetzelfde beeld. Aan de Zwarte Zee verrijzen nieuwe herstellings- en vacantie-oorden. In Gagri, Soechoem, Batoem, Likani en Manchesta staan arbeiderssanatoria, die op vorstelijke paleizen gelijken. Tienduizenden en tienduizenden arbeiders, kolchozniki en Sowjet-intellectuelen, uit alle republieken van de Unie, brengen hier hun vacantie door. Soechoem en Gagri doen, wat pracht en schoonheid betreft, zeker niet onder voor de luxueuze badplaatsen van de millionnairs aan de Middellandse Zee. Maar mijn boek is niet voor touristische doeleinden geschreven. Het was mij te doen om de mensen, om de verschillende nationaliteiten in Kaukasië. Met het volste recht kan de grote leider van het land van het socialisme, de leider van het revolutionaire wereldproletariaat, zeggen:

„De burgerlijke samenleving lijdt bij de oplossing van het nationaliteitenprobleem een volledig bankroet, want het bestaan van het kapitalisme zonder nationale onderdrukking is even ondenkbaar als het bestaan van het socialisme zonder de bevrijding der onderdrukte naties en zonder de nationale vrijheid."

De nieuwe Sowjet-grondwet is in feite niets anders dan het vastleggen van een reeds lang in de practijk bestaande toestand. Het is in wezen de bekrachtiging en de volledige erkenning van de levende en tastbare triomfen der nationaliteiten-politiek der bolsjewiki in de Sowjet-Unie, van de totale likwidatie der oude nationale haat en nationale waan onder de volkeren. De nieuwe grondwet immers betoont uitdrukkelijk — wat reeds lang in het practische leven is verwezenlijkt — dat alle staatsburgers der U.S.S.R. onafhankelijk van nationaliteit en ras, op alle gebieden van het economische, staatsrechterlijke, culturele, sociale en politieke leven, gelijk berechtigd zijn (art. 123) en dat ze hun eigen moedertaal gebruiken kunnen (art. 1100 en 121). Stalin heeft het gezegd: „de cultuur kan alleen in de eigen nationale taal op een hoger peil gebracht worden".

Is het een wonder, dat dit volk, dat deze vroeger onderdrukte naties, thans zoveel liefde voor hun leiders koesteren? Zou het

waar zijn, dat de verering van Stalin door de arbeiders, boeren, en andere werkers in het land der Sowjets, een „opgelegde" verering zou zijn? Slechts een dwaas kan dit geloven.

Ik kan deze reisbeschrijving niet beëindigen, zonder enkele karakteristieke antwoorden te vermelden van heel eenvoudige boeren en arbeiders, die ik op de kolchozen en in arbeiderskwartieren heb gesproken. Want uit deze antwoorden proeft men de verbondenheid van de Sowjetleiders met het volk, de oprechte liefde, die het volk voor zijn leiders koestert.

„Waarom wij van onze leiders houden?", zei een oude boerin. „Zie naar onze huizen, zie naar ons electrisch licht, dat wij vroeger niet hadden. Thans hebben wij allen minstens een koe. Kameraad Stalin zegt met recht, dat wij vrouwen vroeger onderdrukt werden. Wij waren allen slavinnen. En nu zijn wij vrij, en vaak verdienen wij meer dan de mannen. Als een vrouw meer verdient dan een man, kan men dan zeggen, dat zij niet onafhankelijk is? Wel, kameraad, vraagt U nog, waarom wij van onze leiders en kameraad Stalin houden?"

„Vroeger, als wij een huwelijksfeest vierden, dan moesten wij de „Soerna" zingen en nu hebben wij een blaaskapel van 30 man", zei een oude man vol trots en wees op de trompet van zijn oudste zoon op het buffet, waar ik een foto van Stalin zie staan.

„Ik ben boerenzoon en in 1927 was ik nog analfabeet. Ik trad in het collectief bedrijf. Ik leerde lezen en schrijven, ik volgde een cursus, nu ben ik combine-opzichter. Vroeger had ik niets aan mijn lijf en nu verdien ik zoveel, dat ik een bed, een veren matras, een fiets, radio kan aanschaffen. Ik bezit nu een koe, die mij elke dag heerlijke melk geeft en vier schapen, die mij het vlees verschaffen. Heb ik dat niet alles aan de Sowjetmacht te danken, aan onzen geliefden kameraad Stalin?" was het verhaal van een Tjoerksen arbeider.

„Begrijpt gij onze liefde en eerbied voor kam. Stalin niet?" lichtte een Daghestaner zijn hart. „Dat komt, omdat gij niet weet, dat tijdens het tsaristische regiem slechts 1% van de bevolking lezen en schrijven kon. Het waren de Arabisten, aanhangers van de Arabische cultuur. Thans is 95% van de Da-

ghestanse bevolking alfabeet. Vroeger had men in ons Daghestan 16 gevangenissen, waarin het Daghestanse volk zuchtte. Thans zijn ze opgeheven en in cultuurhuizen omgebouwd. Dit alles is de vrucht van de nationaliteitspolitiek van kam. Stalin."

„Wij noemen onze kolchoz „Kaganowitsj", om hem te eren, die ons geleerd heeft, hoe men tegen de moeilijkheden moet vechten! Ons leven is met het leven van onze partij, met het leven van kam. Stalin vervlochten. Dat hij, de leider van het Sowjetvolk, lang leve!"

„Ons leven, dat is Stalin", roept een jonge technicus. „En omdat wij ons leven liefhebben, hebben wij ook Stalin lief."

„Kameraad Stalin is niet alleen een vader of een kameraad voor ons, niet alleen onze leider. Kameraad Stalin is het symbool geworden van ons nationaal geluk, onze nationale blijdschap en onze nationale kracht, hij is het symbool van een onoverwinnelijke eenheid der verschillende nationaliteiten van het Sowjet-volk. En daarom vereren wij kam. Stalin ook als een symbool", verklaarde een heel eenvoudige Armeens mijnwerker me.

En laat ik dit boek eindigen met het slot van een brief van de arbeiders van de Kaukasus aan Stalin, die de gevoelens van alle nationaliteiten in de Sowjet-Unie weergeeft.

„. . . en voor alles, kameraad Stalin, dit: de harten van honderdduizenden werkers in ons land zijn vervuld van een grenzenloze liefde voor ons grote socialistische vaderland, voor de Sowjet-Unie, voor onze partij en voor onzen groten leider.

De harten der honderduizenden werkers van ons land zijn vervuld van liefde voor U, onzen leider, die in die 15 jaar de roemrijke strijdtroepen der Transkaukasische bolsjewiki heeft geschapen en samengesmeed, welke de bevrijdingsstrijd van alle Transkaukasische volkeren van het juk van het imperialisme georganiseerd en geleid heeft.

De harten van honderdduizenden werkers van ons land zijn vervuld van grenzenloze dankbaarheid voor U, grote voortzetter van de zaak van Lenin, voor U, die de bolsjewiki van Transkaukasië met zorg heeft opgevoed en gestaald, waarmede gij ons volk hebt opgeheven en het het vrije, socialistische leven hebt kunnen bieden."

EINDE.

INHOUD.

		blz.
I.	HET DOEL VAN MIJN REIS	5
	De pilote	5
	Wat mij naar Kaukasië trok	9
	Rostov in zicht	12
	Het Sowjetstation lijkt een passar	15
	De professor in de trein	18
	Kaukasië — een oud cultuurland	21
	Oud-Russische koloniale politiek	23
II.	IN DE BERG-REPUBLIEK KABARDINO-BALKARIË	27
	Wat ik in de hoofdstad Naltsjiek zag	28
	Het analphabetisme	31
	Het nationaliteitenvraagstuk	34
	Nationale kaders	38
	Ik bezoek de hoge school	41
	Levensgeschiedenissen van Sowjet-studenten	47
III.	NAAR DE OLIESTAD BAKOE	50
	Treingesprek met een Boerjato-Mongool	53
	Iets uit de historie van Bakoe	57
	Op de olievelden	60
	In een vergadering der Sowjet	65
	Het Ali-Bairam-huis	70
	Een vrouwelijke minister aan het woord over vrouwen-emancipatie in haar land	71
	De Mohamedaanse vrouw ontwaakt	76
IV.	OP BEZOEK BIJ DEN „MINISTER-PRESIDENT" VAN AZERBEIDZJAN	78
	Een gesprek in de wachtkamer	82
	De Volkscommissaris	86
	De strijd der Kaukasische volkeren	88
	De culturele ontwikkeling	98

blz.

V. HET LAND DER TJOERKEN 106
Levendige mensen 106
De plaats van de vrouw 109
Verkeersmoeilijkheden 118
Industrie en platteland 121
Katoen 124
Van naai-club tot confectie-fabriek 127
Kirow-Abad 128
Het heiligdom „Qe-Iman" en het afsterven van het Mohamedaanse geloof 132
Kolchozen en sowchozen 136
Hoe een kolchos werkt 139
De persoonlijke welvaart der boeren 146

VI. DE OPBOUW DER NATIONALITEITENSTAAT . 150

VII. IN TIFLIS 158
Het onderwijs 158
Toneel en dans 164
Nationaal naar de vorm, socialistisch van inhoud . . 169
Nationale zeden en volksgebruiken 170

VIII. TOT BESLUIT 176